ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

23

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇقاۋا رەسسىمنى سىزغۇچى : مەمەت ئابدۇرېھىم
مۇقاۋىنى لايىھەلىگۇچى : مەمەت نەۋبەت

ISBN 978-7-228-12018-5

9 787228 120185 >

定价：12.00元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

23

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى —

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 23:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12018—5

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177974 号

策　　划	阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计	买买提·诺贝提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	(0991)2827472
邮　　编	830001
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷	乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	5
版　　次	2008 年 11 月第 1 版
印　　次	2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000
定　　价	12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 23

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 5
نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12018—5
باھاسى : 12.00 يۈەن

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ - ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۇرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۈمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئىسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۇكلۇك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كەتمەي داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دۆلقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ - ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىز دەل مۇشۇ.

مۇندەرىجە

بۆرىنىڭ ئۆلۈمى 1
قۇتلۇق بىلەن قارلىغاچ 8
قەھرىماننىڭ قىسسىسى 14
قازان تۇۋى 138
ئۇلاي بىلەن قاغا 142
تېكە، قوچقار ۋە بۇقا 146

بۆرىنىڭ ئۆلۈمى

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، زامانى ئاۋۋالدا ئىككى جاڭگال بولۇپ، بىرىدە قوي - ئۆچكە، بۇغا - مارال، ئات - قېچىرلار، يەنە بىرىدە بىر ياۋۇز بۆرە ياشايدىكەن.

كۈنلەر، ئايلار ئۆتۈپ، بۆرىنىڭ يېمەكى تۈگەپ قاپتۇ. بىر كۈنى ئۇ ئوزۇقلۇق ئىزدەپ كېتىۋاتسا، ئالدىغا بىر قېرى تۈلكە ئۇچراپتۇ. بۆرە ئۇنى «كاپ» قىلىپ تۇتۇۋېلىپ:

— تۈلكە ئاداش، قورسىقىم ئېچىپ، ماجالىم قالمىغاندى، خويمۇ ۋاقتىدا كەلدىڭ، ئەمدى مەن سېنى يەيمەن، نېمە دەيسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. تۈلكىنىڭ جان - پېنى چىقىپ كېتەي دەپ قاپتۇ، ئەمما ئۇ دەررۇ ئېسىنى يىغىپ، قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتىپ ھىجىيىپتۇ.

— مەن ئۇكا، ئۆزلىرى ئاكا، — دەپتۇ تۈلكە، — ئاتا - بوۋىلىرىمىزنى رازى قىلاي دېسىلە، مېنى يولۇمغا ماڭغىلى قويسىلا.

— ئەمىسە قانداق قىلىمەن؟

— ھايۋانلارنىڭ ياۋىشى، سېمىزلەرنىڭ سېمىزى ئالدىلىرىدىكى جاڭگالدا ئوتلايدۇ، شۇ يەرگە بارسىلا ئوزۇقلىرى تۈگىمەيدۇ.

— ئۇنداق بولسا، ئۆزۈڭ باشلاپ بارسەن، گېپىڭ راست

چىقمىغۇچە قويۇپ بەرمەيمەن.

تۈلكە «ماقۇل»غا كەپتۇ، بۆرىنى ئەگەشتۈرۈپ، جاڭگال ياقىسىغىچە ئېلىپ بېرىپتۇ. بۆرە بىر تۈپ دەرەخنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، راسا جايلىشىپ مۆكۈپ، قۇلىقىنى دىڭگايتىپ، كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ سەپسالسا، ئۇششاقۇ چوڭ، پىششىقۇ توڭ جىمى ھايۋان بىر يەردە ئوتلاۋاتقۇدەك. توپتىن بىرەرىنى ئايرىپ چىقىشقا كۆزى يەتمىگەن بۆرە:

— ئۇنى قانداق يەيمەن؟ تۇرسا تارقالماي توپلىشىپ، بارسام تۇتۇۋالمادۇ بىرلىشىپ؟ — دەپتۇ.

— بۆرە ئاكا، مەن بېرىپ ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىچا چاچاي، جېدەللەشسۇن، بىر - بىرىنى چاقاي، — دەپتۇ تۈلكە ئەقىل كۆرسىتىپ.

تۈلكىنىڭ مەسلىھىتى بۆرىگە يېقىپتۇ، ۋەدە ئېلىپ يولغا ساپتۇ. تۈلكە چوڭ يولنى تاشلاپ، سۆڭگىچىنى قاشلاپ ئېرىق بىلەن مېڭىپتۇ. قاشتا بىر پادا قوي ئوتلاۋاتقانىكەن، يېقىن بېرىپ:

— قوي ئاداش، ئېلىپ كەلدىم خەۋەر، بولمىساڭلار چېۋەر، تۆگەيسىلەر قوزا - ئوغلاقلىرىڭلارغا قەدەر، — دەپتۇ. قويلار:

— ھەي بۇرادەر، ئۇ نېمە دېگىنىڭ، ئوچۇقراق ئېيتقىنچۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، تۈلكە:

— بۈگۈن توخۇ - ئۆردەك ماراپ كېتىۋاتسام، چوڭ ھايۋانلار: «قوي - ئۆچكە بىلەنمۇ بىر جاڭگالدا ياشامدىغان، ئۇ تويماسلار قۇرتتەك غولداپ، ئوت - چۆپىمىزنى يەپ بولغىلى تۇردى، ئەدىپىنى بەرمىسەك بولمىدى» دېيىشىۋاتىدىكەن، «ئۇنداق قىلماڭلار» دېيىشىمنى بىلەرمەن، قېچىر: «ماڭ، ئىشىڭنى قىل» دەپ بىرنى تەپتى، جاندىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالدىم، ئەمدى مەن قانداق قىلاي، نەگە بېرىپ،

نەدە تۇراي ! — دەپ دىڭگوسلاپ يىغلاپتۇ.

قويلار غەزەپكە كېلىپ، چوڭ هايۋانلارغا قارشى جەڭگە ئۆتۈشكە تەييارلىنىش ئۈچۈن ئۆيلىرىگە كېتىپتۇ. تۈلكە غېپىدە يانتاقلىقتا سەكرەپ، قەدىمىنى چوڭ - چوڭ يۆتكەپ، بىر قېچىرنىڭ يېنىغا كەپتۇ - دە:

— هەي بۇرادىرىم، قۇلاق سال گېپىمگە، دەردىڭنى يۇتۇۋەرمەي ئىچىڭگە، — دەپتۇ. قېچىر تۈلكىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئاچچىقلاپتۇ:

— نېمە دەيسەن، تۈلكە هەييار؟ گەپنى ئوچۇق دېمىسەڭ پەشۋايىم تەييار.

تۈلكە قورقۇپ تىترەپ كېتىپتۇ، قېچىرنىڭ ئالدىدا كۆچۈكلىنىپ يېتىپتۇ:

— سۆزلەپ كەلسەم گەپ تولا، ئۆزۈڭنى قويۇپ قىسقىسىنى ئېيتسام بولار: ئۆز ماكانىمغا قاراپ، توخۇ - ئۆردەك ماراپ كېتىۋاتسام، لەكمىڭ - لەكمىڭ قوي: «چوڭ هايۋانلارنىڭ قارنى يامان، ئوت - چۆپلىرىمىزنى قويمىدى ئامان، قوغلىۋەتمىسەك بولمايدۇ هامان» دېيىشىپ، قورال - جابدۇقلىرىنى ئېلىشىپ، سىلەرگە قارشى جەڭگە تەييارلىنىۋېتىپتىكەن، توسسام ئۇندىماي قېلىشتى. بولمىساڭ چاققان، قالدىسەن بالاغا، بىلمەي يۇردۇڭمۇ تېخىچە، ئات خوجاكاڭ كىرىپ بولغان كامارغا.

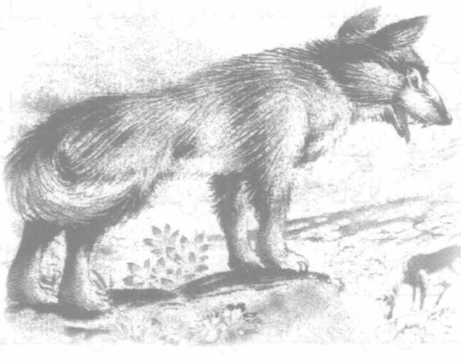

قېچىر تۈلكىنىڭ گېپىگە بىر ئىشى-

نىپ، بىر ئىشەنمەي تۇرسا، ئالدى تەرەپتىن چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈلۈپ، قوي ـ ئۆچكىلەرنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرى ئاڭ ـ لىنىپتۇ. قىچىرنىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپ، ئەتراپتىكىلەرنى چا ـ قىرتىپتۇ. ئاتتىن باشقىسى يىغىلىپتۇ. ئات يىراق يايلاقتا كەتكەنلىكتىن خەۋەر تاپالماپتۇ. قىچىر تۈلكىنىڭ گېپى راست ئىكەن، ئات — بىر خۇيى يات، دېگەن مانا شۇ ئىكەن دەپ، ئاتتىن يامانلاپ پېشىنى قىقىپتۇ، تاياق ـ توقماق راسلاپ، ھەمراھلىرىنى باشلاپ، قوينىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپتۇ. بۇغا ـ مارالار ھاڭ ـ تاڭ قېلىپ قاراپ قاپتۇ.

تۈلكىنىڭ خۇشلۇقتىن گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كېتىپتۇ، كەلدى بەختىم ئوڭدىن، قۇتۇلدۇم ئەمدى بۆرىۋايدىن دەپ ئويلاپ، ئېرىقنى بويلاپ يۈگۈرە ـ يۈگۈرە بۆرىنىڭ قېشىغا كەپتۇ. بۆرە بولغان ۋەقەنى كۆرۈپ تۇرغانىكەن، تۈلكىگە ئا ـ يىرىن ئوقۇپ، يولغا سېلىپ قويۇپتۇ، ئۆزى چىشلىرىنى بىلە ـ لەپ، رەقىبلىرىنى كۆزلەپ يولغا چىقىپتۇ.

قوي بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا، قېشىدا ئاچلىقتىن قور ـ ساقلىرى تارتىشىپ كەتكەن بىر بۆرە چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ تۇرغۇدەك. قوي، يالۋۇرۇپ بولماس يىرتقۇچقا، تەڭ كېلەلمەس ـ مەن ھەم يالغۇز بولغاچقا، ئىشلىتىپ پەم، قاچاي دەرھال، بولماي ئۇنىڭغا يەم، دەپ ئويلاپ:

— بۆرە ئاداش، مەنمۇ سېنى كۈتۈپ ياتقىلى ئۈچ كۈن بولدى، قورسىقىڭ راستتىن ئېچىپتۇ، يېسەڭ يېگىن، لېكىن بىر ئىلتىماسىم بار، — دەپتۇ.

— ئېيتقىن ئەمىسە، ئاڭلاپ باقاي، — دەپتۇ بۆرە. قوي تەمتىرىمەي سۆزلەپتۇ:

— كىچىك ۋاقتىمدا ئانام ماڭا بىر ھۈنەر ئۆگىتىپ قويغانىدى، ساڭا كۆرسىتىپ قوياي، سېنىڭدىن باشقىلار ئۆگە ـ

نىۋالسا، سېنىڭمۇ، مېنىڭمۇ دۇنيادا نام ـ ئاتىقىمىز قالىدۇ.
بۆرە ئاقىلداپ كەتكەن نەپسىنى بېسىپ:
— بوپتۇ، قېنى، ھۈنىرىڭنى كۆرسەت، — دەپتىكەن، قوي:
— سەن ماۋۇ دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىپ داپ چېلىپ بېرىسەن، مەن پەستە تۇرۇپ ئۇسسۇل ئوينايمەن، ھۈنىرىمنى شۇ چاغدا بىلىسەن، — دەپتۇ.
بۆرە «خوپ» دەپ، قولىغا داپنى ئېلىپ دۆڭگە يامىشىپتۇ. ئۇ مىڭ بىر جاپادا دۆڭگە چىقىپ پەسكە قارىسا، قوي قېچىپ كېتىۋاتقۇدەك، قوغلاي دېسە، چامى يەتمىگۈدەك. بۆرە قوينىڭ مېھرىدىن كېچىپ، ئىككىنچى ئالدانماسلىققا ئانت ئىچىپ كېتىۋاتسا، بىر بوغاز بۇغا ئۇچراپ قاپتۇ. بۆرە خۇش بولۇپ:
— ھەي بۇغا، تۈلكە ئىنىم كۆرسىتىپ قويدى سېنى، بىر قېتىم ئالداندىم، ئەمدى ئالدىيالمايسەن مېنى، قىمىرلىما، يەيمەن سېنى، — دەپتۇ.
بۇغا ھەقەمسايىلىرىدىن ئايرىلىپ قالغىنىغا ئېچىنىپ تۇرغانىكەن، بۆرىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ھەممە شۇملۇق تۈلكىدىن كەلگەنلىكىنى پەملەپ ئىچىدە قاتتىق غەزەپلىنىپتۇ، ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، بۆرىگە دەپتۇ:
— سېنىڭ كېلىشىڭنى بىلەتتىم. يېسەڭ ئاغرىنمايمەن. ئەمما، مەن سەندىن نەچچە ھەسسە چوڭ، قورسىقىمدا بالىلىرىم بار تېخى، يەپ تۈگىتەلمەسلىكىڭدىن غەم قىلىمەن. بۇنىڭ ئۈچۈن ماۋۇ تاغقا چىقىپ، پىياز، زىرە ئېلىپ چۈشۈپ، گۆشۈم بىلەن مەلھەم قىلساڭ، تامام يەپ بولالايسەن، ئۈچ كۈنگىچە قورسىقىڭ ئاچمايدۇ.
بۆرە بىرئاز ئويلىنىپ:
— راست ئېيتتىڭ، دوستۇم، يەنە ئوۋ قىلىمەن دەپ يۈرەيمۇ؟ تۇرۇپ تۇرغىن، ھازىرلا ئېلىپ چۈشەي، — دەپ

تاغقا قاراپ مېڭىپتۇ.

بۇغا بۆرىنى ئۆزىتىپ قويۇپ، ھەمشىرىلىرىنىڭ يېنىغا قېچىپتۇ، قېچىپ كېتىۋېتىپ قېچىرغا خەۋەر قىلىپ قويۇپتۇ، قېچىر ئۆزىنى چەتكە ئاپتۇ. بۆرە بۇغىنى تاپالمىغاندىن كېيىن، ئاچچىقىغا پايلىماي، ئالدى - ئارقىسىغا قارىماي پەياز بىلەن زىرىنى چۆرۈۋېتىپ تاغدىن ئېشىپتۇ. تاغ باغرىدا بىر ئات يولغا قاراپ تۇرغانىكەن، بۆرە ئالدىغا بېرىپ:

— تۇلكە ئىنىم «قاچتى» دېگەنتى سېنى، مۆكۈۋاپسەن ئوتلاقتا، ئوخشاپ قاپسەن بوتىلاقتا، يېمەكچىمەن سېنى، ئېيت، نېمە دەيسەن قېنى؟ — دەپتۇ.

ئات بۆرىنىڭ ئوزۇق ئىزدەپ يۈرگەنلىكىنى قويدىن ئاڭلاپ، ئۇچرىشىش پەيتىنى تىڭ تىڭلاپ ئالدىغا چىققانىكەن، بۆرىنى كۆرۈپ:

— ۋاي قەدىناس ئادىشىم، تاپالماي سېنى قاتقانتى باشىم. ئوبدان كەپسەن، مۇرادىمغا يەتكۈزسەڭ مېنى، گۆشۈم بىلەن تويغۇزىمەن سېنى، — دەپتىكەن، بۆرە شۆلگەيلىرىنى ئېقىتىپ:

— نېمە تىلىكىڭ بار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— تۇغۇلغان كۈنۈم ئانام ماڭا: «بالام، پۇتۇڭدا خەت بار ئىكەن، كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر موللا بۆرە سېنى يېگىلى كېلىدۇ، شۇنىڭغا ئوقۇتۇۋالغىن، باشقىسى ئوقۇيالمايدۇ» دېگەندى. نېمىلەر يېزىلغانلىقىنى بىلەلمەي يۈرەتتىم، ئاڭلىۋېلىپ ئۆلسەم، مۇرادىمغا يېتەتتىم، — دەپتۇ ئات.

— ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ بۆرە، — مەرد ئىكەنسەن، سەنمۇ مۇراد - مەقسىتىڭگە يەت، مەنمۇ ئارمىنىمغا يېتەي، خەت قايسى پۇتۇڭغا يېزىلغان، كۆرسەت !

— مانا مۇشۇنىڭغا، — دەپ، ئات ئوڭ ئارقا پۇتىنى

كۆرسىتىپتۇ.

بۆرە يىراقتىن تۇرۇپ، ئۇيان قاراپ، بۇيان قاراپ خەتنى كۆرەلمەي بېشىنى كۆتۈرۈۋاتقاندا، ئات چۈشەندۈرۈپتۇ:

— مەن سېنى ئۇزاقتىن - ئۇزاققا ئىزدەپ، كەزمىگەن چۆل - جەزىرە، چىقمىغان تاغ - داۋان، كىرمىگەن سازلىق قالمىدى، ماڭغان يولۇم ئاز ئەمەس، خەتنىڭ ئۈستىگە لاي چاپلىشىۋالغاندۇ، يېقىنراق كەلسەڭ كۆرەلەيسەن.

بۆرە «ماقۇل» دەپ، يېقىنلاپ ئېڭىشكەنىكەن، ئات تازا كېلىشتۇرۇپ ۋاققىدە بىرنى تېپىپتۇ. بۆرىنىڭ چىشلىرى تۆكۈلۈپ، بېشى يېرىلىپ ئوڭدا چۈشۈپتۇ - دە: «ئاتام ئوقۇمىغان قارا خەتنى، ئانام ئوقۇمىغان قارا خەتنى، ئوقۇيمەن دەپ بىكار تاپتىم، جېنىمغا توختىغان دەردنى» دەپ، ھەسرەت بىلەن جان ئۈزۈپتۇ.

ئات خۇشلۇقتا ئوتلاقمۇئوتلاق بېرىپ، بۆرىنىڭ ئۆلۈمى، تۈلكىنىڭ شۇملۇقىنى قوشنىلىرىغا يەتكۈزۈپتۇ. قوي - ئۆچكە، بۇغا - مارال، ئات - قېچىر يىغىۋاشتىن بىر يەرگە جەم بولۇپ، ئاداۋەتلىرىنى يۇيۇپ، بىر تۇغقان - قېرىنداشتەك ئۆملىشىۋاپتۇ، تۈلكىنى قورشاپ تۇتۇپ، كۆلدىنى كۆككە سورۇپتۇ.

قۇتلۇق بىلەن قارلىغاچ

بار ئىكەنۇ، يوق ئىكەن، ئاچ ئىكەنۇ، توق ئىكەن، ئاچ-نىڭ غېمى ئاچلىقتا، توقنىڭ غېمى يوق ئىكەن. شۇ زامانلاردا بىر يەردە بىر بالا بوپتىكەن، ئۇنىڭ ئېتى قۇتلۇق ئىكەن، يۇرىكى ئوتلۇق ئىكەن.

كۇنلەردىن بىر كۇنى قۇتلۇقجان چۇش مەزگىلى ئېتىز-دىن قايتىپ، يۇگۇرۇپ ئۆيىگە كەلسە، دالان ئۆيىنىڭ ئوتتۇرد-سىدا بىر قارلىغاچنىڭ بالىسى پالاقلاپ ياتقۇدەك، ئاستا قو-لىغا ئېلىپ قارىسا، بىچارىنىڭ بىر پۇتى سۇنغان، هالى بەك خاراب، زار - زار يىغلاپ تۇرغان...

قۇتلۇق بۇ قارلىغاچ بالىسىغا ئىچ ئاغرىتىپ قاناتلىرىنى سىلاپتۇ، باشلىرىغا سۆيۇپ، كۆزلىرىگە سۇۋاپتۇ، نېمە بولدى، پۇتۇڭ... دەپ هالىنى سوراپتۇ. ئاڭغىچە تام - تورۇسلاردا ئۇچۇپ يۇرگەن ئانا قارلىغاچلار قۇتلۇققا قاراپ:

— ۋاي - ۋاي ئىسىت، ۋىچىر - ۋىچ، بىلەلمىدۇق سىرنى هېچ. ئېيتىڭ بىزگە، قۇتلۇقجان، نېمە بوپتۇ، نېمە ئىش؟ — دەپ سايراپتۇ. قۇتلۇقجان:

— ۋىچىر - ۋىچىر قارلىغاچ، سىلەر يوقتا بۇ بەڭۋاش، پىتىشماستىن ئۇۋىدا، مېيىپ بوپتۇ يىقىلغاچ... — دەپ، بولغان ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئانا قارلىغاچلار بۇنى

ئاڭلاپ، بالىسىغا قاراپ:

— دېمىدىڭمۇ بىز ساڭا، ئىناق بولۇپ تۇرغىن تىنىچ. ئەمدى قانداق قىلىمىز، ئاڭلىمىساڭ گەپنى ھېچ؟ — دەپ چېچىلىپتۇ، ئېچىنىپتۇ، ئاخىر قۇتلۇقجانغا قاراپ، — ئەمدى قانداق قىلىمىز، ئۆلۈپ قالسا بالىمىز؟ بۇنىڭ ئۈچۈن چاردىنى، ئىزدەپ نەگە بارىمىز؟ — دەپ مەسلىھەت سوراپتۇ. قۇتلۇق بىر ئاز ئويلىنىپ:

— ۋىچىر - ۋىچىر قارلىغاچ، تاپتىم چارە ئويلىغاچ. بۇنىڭ ئىشى: بىر تال يىپ، كىچىككىنە جۇپ ياغاچ... — دەپ، ئانىسىنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپتۇ، ئانىسىنىڭ يېنىغا كىرىپ، بىر قېتىم يىپ، بىر چىمدىم پاختا سورىۋېلىپ، ئوتۇندىن ئىككى تال كىچىككىنە شىشىق چىقىرىپ، بۇلار بىلەن تېڭىقچىلىق قىپتۇ، بىردەمدىلا قارلىغاچنىڭ پۇتىنى ئوبدان تېڭىپ، ئاستا ئۆز ئۇۋىسىغا سېلىپ قويۇپتۇ.

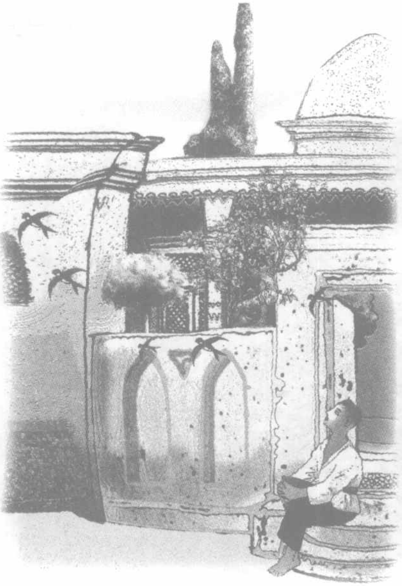

ئانا قارلىغاچلار:

— ۋىچىر - ۋىچىر، ۋىچىر - ۋىچ، ئەمدى بولدى كۆڭۈل تىنىچ. ياخشىلىققا ياخشىلىق... ئۇنتۇمايمىز بۇنى ھېچ، — دەپ، ناھايىتى خۇش بولۇپ، قۇتلۇقجانغا رەھمەت ئېيتىپتۇ. ئاندىن كۆڭلى تىنىپ، بالىلىرىغا دان توشۇغىلى يەنە ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، كۈن

كەپتۇ، قىلغان چارە ئوڭ كەپتۇ. ھېلىقى قارلىغاچ بالىسى-
نىڭ سۇنغان پۇتى ئوڭشىلىپ، ئاتا - ئانىسىغا قوشۇلۇپ،
كەچ كۈزگىچە تۈنەپتۇ. قىشقا قالماي قارلىغاچلار ئىسسىق
جايغا جۆنەپتۇ.

كېلەر يىلى كۆكلەمدە، قۇتلۇق ئولتۇرسا بىركەمدە، بىر
قارلىغاچ كەپتۇ ھويلىسىغا، قاراپ تۇرسا، ئاغزىدا دان، قو-
نۇپتۇ ئۆيىنىڭ تورۇسىغا، بۇلتۇرقى كونا ئۇۋىسىغا.

قۇتلۇقجان تونۇغاندەك قىلىپ، قارلىغاچقا قاراپ كۈلۈپ-
تۇ، قارلىغاچنىڭ ئاغزىدىكى «دان» ئاڭغىچە ئالدىغا «تۇك !»
قىلىپ چۈشۈپتۇ. قۇتلۇق دەررۇ داننى قولىغا ئېلىپ قارىسا،
تاۋۇزنىڭ بىر تال ئۇرۇقى. شۇ يەردىن قۇتلۇقجان خۇش بو-
لۇپ، كۆڭلىگە قانداقتۇر ئۈمىد تولۇپ، ئېتىزغا قاراپ يۈگۈ-
رۈپتۇ، ئېتىزغا بېرىپ يەر تاللاپ، ئۇرۇقنى ئوبدان تېرىپتۇ،
ئۇرۇق پاتلا ئۈنۈپتۇ. قۇتلۇق يەنە توختىماي پەرۋىش قىلىپ
بېرىپتۇ.

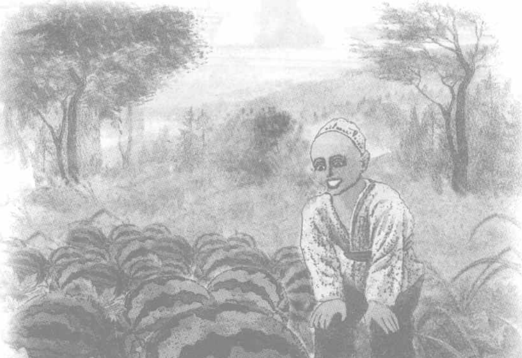

كۈنلەر ئۆتۈپ،
كۈز كەپتۇ، پېلەك
يېيىلىپ ھەر يانغا،
چوڭ ئېتىزغا بىر
كەپتۇ. قۇتلۇق قا-
رىسا، ھەر تاۋۇز،
ھەر تاۋۇز، ھەر
بېغىشتا بىر تاۋۇز.
قۇتلۇق يەنە قارى-
سا، تاۋۇزلارنىڭ
ئارىسىدا كۆزنىڭ
يېغىنى يېگۈدەك

يوغان بىر تاۋۇز تۇرغۇدەك ! قۇتلۇقجان ئۇنى سىناپ «تاك - تاك» قىلىپ چېكىپتۇ، پىشقانلىقىنى بىلىپتۇ، كۆتۈرەلمەسلىكىنى ئويلاپ، ئۆيگە قاراپ چېپىپتۇ...

— ۋاي دادا، ۋاي ئاپا ! تېرىغان تاۋۇز چوشۇپتۇ. ئارىدا بىرى ئاجايىپ... چېكىپ باقسام پىشىپتۇ. زەمبىل بىلەن كۆتۈرەيلى، ئۆيگە چاپسان ئەكېلەيلى... — دەپتۇ، دادىسىغا يېلىنىپتۇ.

ئاخىر دادىسى بىلەن بېرىپ، ھېلىقى تاۋۇزنى زەمبىلگە سېلىپ، يولدا نەچچە كىشى ھەمدەملىشىپ، ئانىسىمۇ ياردەملىشىپ، ئۆيگە ئاران ئەكەپتۇ. ئەكېلىپ ئولاش - چولاش پىچىشسا، تاۋۇزنىڭ ئىچىدىن ئۇرۇقلار ئالتۇن - كۈمۈش بولۇپ يەرگە جىرىڭلاپ چېچىلىپتۇ...

تاۋۇزنى ھەممەيلەن، قوشنا - قولۇم جىمىلەن بىللە تۇرۇپ يەپتۇ، يەپ بولۇپ جامائەت خۇشال، شۇنداق دەپتۇ:

— مانا بۇ ئىش ئەسلىدە، ياخشىلىقتىن بولغان ئىش... بارىكاللا، قۇتلۇقجان، قۇتلۇق بولسۇن قۇتلۇق ئىش !

قۇتلۇقنىڭ خۇشلۇقىدىن، ئاغزىنىڭ بوشلۇقىدىن، بۇ ئىشنى ئەتىسى باينىڭ باقى دېگەن بالىسى ئاستا بايقاپ بىلىۋاپتۇ، ئالتۇن - كۈمۈشنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، ئارقىسىغا كىرىۋاپتۇ، بىراق ھېچنېمە قىلالماپتۇ، شۇنداقتىمۇ ئاچ كۆز باقى قۇتلۇقنى كۆرەلمەپتۇ، تىت - تىت بولۇپ دائىما خاتىرجەم يۈرەلمەپتۇ. كۆرگەن يەردە: «ئەقىللىق دېگەن سەنمۇ؟ سەن قىلغان ئىشنى مەن قىلالمايمەنمۇ!» دەپ، قۇتلۇقنى سۆكۈپتۇ. ئەڭ ئاخىر كۆڭلىگە بىر ئىشنى پۈكۈپتۇ.

ئەتىياز بولغاندا، قارلىغاچ بالىسى چىققاندا، باقى چىقىپ تورۇسقا، بىرنى ئوغرىلاپتۇ، پۇتىنى قەستەن سۇندۇرۇپ ياغاچ بىلەن تېڭىپ قويۇپ، ئۇۋىسىغا سېلىپ قويۇپ، ئىشنى تۇغ-

ـرىلاپتۇ. بىر ئاز ئۆتمەي قارلىغاچلار ئۇۋىسىغا كېلىپلا، بولغان ئىشنى تۇيۇپتۇ:

— ۋىچىر - ۋىچىر، ۋىچىر - ۋىچ، باللىرىم، نېمە ئىش؟ بايىنىڭ ئوغلى سىلەرنى، قويماپتۇ - دە ئاخىر تىنىچ! — دەپ سوئال قويۇپتۇ. ئاڭغىچىلىك باللىرى دەرد تۆكۈپتۇ. ئاندىن كېيىن ئانا قارلىغاچ:

— ۋىچىر - ۋىچىر، ۋىچىر - ۋىچ، سىلەردە يوق گۇناھ ھېچ. يامانلىققا يامانلىق... ئۇنتۇماڭلار بۇنى ھېچ، — دەپ، باللىرىنى قۇچۇپتۇ، پۇتى سۇنغان بالىسىنى بەزلەپ، دان ئۇچۇن ئېتىزغا يەنە ئۇچۇپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپ كۈن كەپتۇ، ھەپتە ئۆتۈپ ئاي كەپتۇ. بالا قارلىغاچ ئوڭشىلىپ، قاتارغا ئاران قوشۇلۇپ، كۈزگە كەلگۈچە تۈنەپتۇ، ئاقساپ يۈرۈپ كەچ كۈزدە ئىسسىق جايغا جۆنەپتۇ.

ئاڭغىچىلىك قىش كەپتۇ. باقى ئالتۇن كويىدا قىشنى ئاران چىقىرىپتۇ، ئەتىيازلىقى ھەر كۈنى قارلىغاچ ئۇۋىسىغا قاراپتۇ، ئوغرى مۈشۈكتەك ماراپتۇ. بىر چاغلاردا قارلىغاچلار كەلگىلى باشلاپتۇ، بىرى كېلىپ باقىغا بىر نېمە تاشلاپتۇ. باقى دەررۇ ئېلىپ قارىسا، كۆزىگە سۈۋاپ يالىسا، تاۋۇزنىڭ بىر تال ئۇرۇقى! باقى خۇشاللىقىدىن پىرقىراپ، ئېتىزلىققا بېرىپ، يەرنى بىر ئاز تاتىلاپ، ئۇرۇقنى كۆمۈپ قويۇپتۇ. ئۇرۇق ئۇنۇپ چىققۇچە، تاۋۇز چۈشۈپ پىشقۇچە، جاندىن نەچچە تويۇپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، بىر كۈنى باقى قارىسا، پېلەكتە يوغان بىر تاۋۇز چۈشۈپتۇ، ئۇزاق ئۆتمەي پىشىپتۇ. باقى تاۋۇزنى ئۈزۈپ، ئۆزى يالغۇز پىچىپتۇ. پىچىشىغىلا، تاۋۇزنىڭ ئىچىدىكى ئۇرۇقلار ھەرە بولۇپ غۇژۇلداپ، راسا قوغلاپ چېقىپتۇ. باقى: «ئاللا، ۋايجان!» دەپ، ئوقرۇق تەگكەن موزايدەك مەھەللىگە قاراپ قېچىپتۇ، يىغلاپ - قاقشاپ، ۋارقىراپ، يۈرت-

نى بېشىغا كىيىپتۇ.

تەرەپ - تەرەپ، تۆش - تۆشتىن خالايىقلار ئولىشىپ:

— نېمە سىر بۇ؟ توختاڭلار! ئاجراتماڭلار، تىنچ! — دەپتۇ. ھەممە قاراپ باقىغا:

— ساڭا لايىق ئىش، — دەپتۇ. قارلىغاچلارمۇ ئولىشىپ:

— ۋىچىر - ۋىچىر، ۋىچىر - ۋىچ، ساڭا لايىق شۇنداق ئىش. يامانلىققا يامانلىق، جايىدا كەلسە ئوبدان ئىش! — دەپ توۋلىشىپتۇ. ئۇششاق باللارمۇ:

— نەپسى يامان باقى باي، ئەمدى قالدىڭ چاتاققا. ئەقلىڭ بولسا ۋارقىرىماي، كىرىۋالغىن پاتقاققا... — دەپ زاڭلىق ئېيتىشكە باشلاپتۇ.

شۇ چاغدا باقىنىڭ: «ھەرە چاققان يەرلەرگە لاي سۇۋىسا ساقىيىمىش» دېگەن سۆزلەر ئېسىگە كېلىپ، پاتقاقلىققا ئۆزىنى بېشىچىلاپ تاشلاپتۇ.

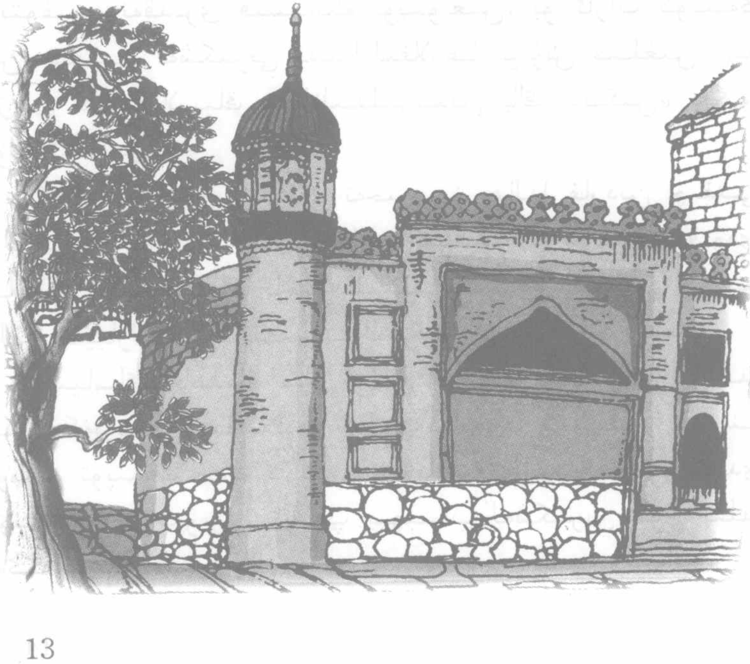

قەھرىماننىڭ قىسسىسى

رىۋايەت قىلىنىشىچە، كەيۇمەرسىنىڭ ۋاقتىدا، ئۇنىڭ خەلقلىرىنى دىۋە قوشۇنلىرى چاپ ـ چاپ قىلىپ تۇتۇپ كېتىشتى. كەيۇمەرس تالاپەتتىن دىلى مەھزۇن بولۇپ، غار ئىچىدە ئورۇن تۇتۇپ ياتتى. شۇ تەرزدە بىر يىل توشتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى غار ئىچىدىن: «ئەي كىشى، ئەمدى پەريادىڭنى توختاتقىن، ھوشۇڭغا كەل، بۇ ئالەمنىڭ ئەلەملىرىنى ئۇنتۇغىن، تەقدىرى قىسمەتكە بويسۇنغىن. بۇ ئازاب كۆلبەڭدىن چىقىپ، لەشكىري تەييارلىقلارغا تۇتۇش قىلغىن، يەر يۈزىنى مەلئۇنلارنىڭ يامانلىقلىرىدىن پاك ئەتكىن» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

كەيۇمەرس بۇنى ئاڭلاپ تەخىرسىز ھالدا غاردىن چىقتى، قولىنى كۆتۈرۈپ خۇدايىتائالاغا شۈكۈر ـ سانالار ئوقۇدى، ئاللادىن سىيامەكنىڭ ئاخىرەتلىكىنى تىلىدى، ئاندىن كېيىن تولۇق تەييارلىنىپ، بىھېساب لەشكەر بىلەن يولغا چىقتى.

سىيامەك شاھنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدى، ئىسمى ھۇشەڭ ئىدى. كەيۇمەرس ھۇشەڭنى ئېلىپ ماڭدى. كىشىلەر بەئەينى چۈمۈلە توپىدەك سەپ تارتىپ، دىۋىلەر تەرىپىگە يول ئالدى. دىۋىلەرمۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بىھېساب لەشكىري كۈچ بىلەن جەڭگە تەييارلاندى.

ئىككى سەپ لەشكەرلەر قەھرى بىلەن بىر - بىرىگە كىرىشىپ ئۇرۇشۇپ كەتتى. ھەيھات ! پالۋانلارنىڭ باشلىرى سايىنىڭ تېشىدەك يېتىپ كەتتى. ھۇشەڭ دۈشمەنلەرگە دەھشەت سېلىپ قولى بىلەن يەرگە شۇنداق ئۇرغانىدى، زېمىنغا نەقىش پەيدا بولدى، قانلار دەريا - دەريا بولۇپ، جەسەتلەر تاغدەك دۆۋىلەندى. ئامان قالغان مەلئۇنلار ھۇشەڭدىن جان تىلىدى. كەيۇمەرس، ئۇلار ئۇزاق دەشتىكە كەتسۇن، ئادەم ئىزى يوق جايدا قارار تاپسۇن، دەپ پەرمان قىلدى.

شۇنىڭ بىلەن مەلئۇنلارنىڭ بەزىسى مازاندىرانغا، بەزىسى كۇھىقاپ ئىچىگە يول ئالدى. شۇ جەڭدە ھۇشەڭنىڭ ئاجايىپ باتۇرلۇقى بىلەن كەيۇمەرس تىنچلىققا يۈزلەندى، دۆلىتى ئەمىنلىكتە ئۇزۇن داۋاملاشتى. قازارا، بۇ پادىشاھ ئاخىر تىرىكلىك ئالىمى بىلەن خوشلاشتى. ھۇشەڭ كەيۇمەرسكە سادىق ئىدى، ئۇ كەيۇمەرسنىڭ سەلتەنەت تەختىگە ئولتۇردى، ئادالەت بىلەن دەۋران سۇرۇپ، جاھاننى ئاۋات قىلدى، دەريالاردىن ئېرىقلار چىقىرىپ سۇ باشلاپ، زىرائەت تېرىشنى ئەلگە ئۆگەتتى.

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى ئۇ بىرقانچە يېقىنلىرى بىلەن تاغدا سەيلە قىلىۋېتىپ، يىراقتىن بىر قارا نەرسىنى كۆرۈپ قالدى. يېقىن بېرىپ بىلدىكى، ئۇ ناھايىتى بەھەيۋەت بىر يىلان بولۇپ، ئادەمنى كۆرۈپ قاچتى. ھۇشەڭ ئۇنىڭغا بىر تاشنى كۈچ بىلەن ئاتتى. تاش تاشقا ئۇرۇلۇپ، ئۇنىڭدىن ئوت ئۇچقۇنى زاھىر بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئوت پەيدا قىلىشنى بىلدى ۋە ئادەملەرگە تائاملارنى ئوتتا پىشۇرۇپ يېيىشنى ئۆگەتتى. ئۇ مەدەن تاۋلاپ تۆمۈرچىلىك ھۈنەرلىرىنى گۈللەندۈردى، تۆمۈردىن قورال - سايمانلار ياساتتى. يەنە ئۇ تۆگىنى، كالىنى، ئاتنى، ئېشەكنى، بۆركۈتنى، قارچىغىنى ئۆز خىلى بىلەن ئايرىدى. ئەر - ئاياللارغا ئۆز خىللىرىدا

كىيىم كىيىشنى بۇيرۇدى. ئىشلار شۇ تەرىقىدە تەرتىپكە چۈ-
شۈپ، شاھنىڭ ئىشلىرى يىلدىن - يىلغا راۋاج تاپتى.

رىۋايەت قىلىنىشىچە، ھەزرىتى نۇھ ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن كەيۇمەرسنىڭ ئەجدادىدىن بىر پادىشاھ ئۆتكەندى. ئىسمى تەھمۇرەس ئىدى. تەھمۇرەستىن كېيىن تەخمىرات پادىشاھ بولدى. تەخمىراتنىڭ زامانىسىدا شەيتان بىلەن دىۋىلەر ئادەم زاتىغا ناھايىتى كۆپ زۇلۇم سالدى. تەخمىرات فەرۋىن مەھلاكنىڭ قېشىغا بېرىپ شەيتان بىلەن دىۋىلەرنىڭ ئۈستىدىن ئەھۋال مەلۇم قىلدى. فەرۋىن مەھلاك بولسا، ھەزرىتى ئىدرىس ئەلەيھىسسالامدىن ئىلمىي تەخسىراتنى ئۆگەنگەن خەلپە بولۇپ، تەخمىراتنىڭ شىكايىتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئىلمىي تەخسىراتنى ئۆگەتتى. شۇنىڭ بىلەن دىۋىلەرگە تاقابىل تۇرالايدىغان بىر مەرد مەيدانغا كېلىپ، دىۋىلەرگە ئەلەم يەتتى. دىۋىلەر شەيتانغا دەرد ئوقۇشتى. ئىبلىس بىر ئاھ ئۇرۇپ ئېيتتى:

— مەنمۇ ئادەمزاتتىن كۆپ ئازار يېدىم. سىلەر ئۇرۇشۇپ ئۇلار بىلەن تەڭ بولالمايسىلەر. مەن سىلەرگە بىر ھىيلىنى ئۆگىتىپ قوياي: سىلەرنىڭ ھەقىقىي دۈشمىنىڭلار فەرۋىن خەلپىدۇر، سىلەر ئۇنىڭ يېنىغا بارالمايسىلەر، چۈنكى ئۇ بۇزرۇك ھەمىشە تائەتكە مەشغۇلدۇر، پەرىشتىلەر دائىم ئاڭا ھەمراھتۇر. لېكىن، سىلەر تەخمىراتنىڭ پېيىدە بولۇڭلار، چۈنكى ئۇ پادىشاھ ھەمىشە ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇلدۇر. ئۇنىڭ ئۈچ ياشلىق بىر ئوغلى بار، ئېتى قەھرىمان، ئۇنى قولۇڭلارغا كەلتۈرۈڭلار، شۇندىلا مەقسەتكە يېتىسىلەر.

دىۋىلەر بۇ مەسلىھەتنى خوپ كۆرۈشتى. تەخمىرات پادىشاھنىڭ ئوغلى قەھرىمان ئۈچ ياشقا كىرگەن بولۇپ، ھۆسن - قامەتتە تەڭدىشى يوق ئىدى، ئۇرۇش بابىدا ئەجدىھامۇ ئاجىز

كېلەتتى. تەخمىراتنىڭ بىر ئەۋرىسى بار ئىدى، ئىسمى قەھ-رىمان ئىدى. ئۇ قەھرىماندىن تۆت ياش چوڭ ئىدى. ئۇلار ھەمىشە بىرگە ئوينايتتى. بىر كۈنى بۇ ئىككى شاھزادە چار-باغدا ئويناپ يۈرگەندە، دىۋىلەر ئۇلارنىڭ قەستىگە چۈشتى. قەھرىمان چوڭ بولغاچقا تۇتۇق بەرمىدى. دىۋىلەر قەھرىماننى تۇتۇپ كەتتى. شۇم خەۋەر تەخمىرات پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. پادىشاھ قاتتىق بىئارام بولۇپ، يول - يولغا كىشى قويۇپ، ھەر تەرەپتە ئىزدىدى، ئەمما تاپالمىدى. ئاخىر تەخ-مىرات شۇ ھەسرەتتە ئالەمدىن ئۆتتى. تەخمىرات ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ بۇرادىرى گەرشاسىپ ئورنىغا پادى-شاھ بولدى.

دىۋىلەر قەھرىماننى كۆھىقاپتىكى سەھرايى ھەيھات دېگەن جايغا ئېلىپ باردى. دىۋىلەرنىڭ مەقسىتى ئۇنى پەرۋىش قى-لىپ، ئۇنىڭ قولى بىلەن ئادەمزاتتىن ئۆچ ئېلىش ئىدى. قەھرىمان دىۋىلەرنىڭ ئارىسىدا يۈرۈپ ئون ئۈچ ياشقا كىردى. ئۇ شۇنداق پالۋان بولدىكى، ھېچكىم ئۇنىڭ يۈزىگە تىكىلىپ قارىيالمايتتى. ئۇ تۆمۈردىن ۋەزنى بەش يۈز پاتمان كېلىدىغان بىر ئومۇت، مىڭ پاتمان كېلىدىغان گۈرزىنى ياساتتى. ئۇ قىرىق جۈپ ئۆكۈزنىڭ بوينىغا زەنجىر باغلاپ، ھەممىسىنى ئالدىغا تارتىپ كېلەتتى. گاھىدا زەنجىرنىڭ ئۇچىنى بېلىگە باغلاپ، ئونلىغان پالۋاننى تارتقىلى سالاتتى. دىۋىلەر قەھرى-ماننى ئەكېلىپ خېلى زامان پەرۋىشلەپ باقتى. ئۇنى بارلىق ئامال - تەدبىرلەرنى قوللىنىپ ئۆزلىرىگە رام قىلىشنى ئويلايتتى، لېكىن ئۇ رام بولمىدى. قەھرىمان دىۋىلەردىن گۇمان بىلەن سورىدى:

— مەن سىلەرگە ئوخشىمايمەن. راست سۆزلەڭلار، مەن كىم بولىمەن؟ نېمىشقا سىلەر بىلەن بىرگە يۈرىمەن؟

دېۋىلەر جاۋاب بېرىشمىدى. دېۋىلەرنىڭ ھەممىسى، بۇ بەچچىخەر بىلىپ قالسا بىزنى تىرىك قويمايدۇ، دەپ ئەندىشە قىلىپ، ئۇنى نازارەت ئاستىغا ئېلىشتى. شۇ كۈنلەردە گەرشاسىپ ئالەمدىن ئۆتتى. ھۈشەڭ شاھ بۇ سەلتەنەتنىمۇ قولىغا ئالدى. ھۈشەڭ شاھ قەھتىرانىنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ ئالتە ئىقلىمنى تەسىرىگە ئالدى. كۆپلىگەن پادىشاھلار يۇرتىنى تاشلاپ ھىندىستانغا قېچىشتى. ئۇلار ھىندىستان پادىشاھى راي ھىندىگە ھۈشەڭنى يامانلاپ شىكايەت قىلىشتى. شىكايەتنى ئاڭلاپ راي ھىندى دەرغەزەپ بولۇپ، تەييارلىق قىلىڭلار، ھۈشەڭنى تەسلىم قىلماي قايتمايمەن، دەپ پەرمان قىلدى. تەييارلىقلار پۈتكەندە، يۈز مىڭ باھادىر ئوتتۇز مىڭ پىل بىلەن يولغا چىقتى. بۇ خەۋەر پادىشاھ ھۈشەڭنىڭ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. پادىشاھ ھۈشەڭ بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، مېنىڭ مەقسىتىممۇ ھىندىستانغا يۈرۈش قىلىپ ئۇ يەرلەرنى ئېلىش ئىدى، ئەمدى ياخشى باھانە بولدى، دەپ خۇشال بولدى ۋە دەرھال

لەشكەر باشلاپ ھىندىستان تەرەپكە ئاتلاندى. پادىشاھ رايىنىڭ خەلقلىرى بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ رەڭگىرويى سامان بولدى. راي ھىندى بۇلارنىڭ ئەپت - ھالىنى كۆرۈپ قەھ - قەھ ئېتىپ كۈلدى ۋە:

— ئەي خالايىق، ھودۇقماڭلار، مانا ئەمدى ھۇشەڭنىڭ ئەجىلى توشتى! — دېدى.

ئەلقىسسە: ھۇشەڭ پادىشاھ ئۈچ يىللىق ئوزۇق ئېلىپ، دىۋىلەر قەھرىمانىنى ئېلىپ ماڭغان يول بىلەن يۈرۈش قىلدى. دەل شۇ مەنزىلدە ئاجايىپ تاسادىپىيلىق يۈز بەردى — قەھرىمان ئۇ يەردە يول ئېغىزىدا يالغۇز قاراپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئالدىدا رەڭمۇرەڭ ئەلەملەر نامايان بولدى. قەھرىمان كېلىۋاتقان ئەزىم لەشكەرلەرنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ، ئۇلارنى تاماشا قىلىپ تۇردى. ئۇ ئالدىدا سەكسەن مىڭ ئاتلىق قوشۇننى باشلاپ كېلىۋاتقان باھادىرنى كۆردى. ئۇ سېرىق كەركىدانغا مىنىۋالغان بولۇپ، تاج ۋە لىباسلىرى ناھايىتى ياراشقانىدى. قەھرىمان تېخىمۇ قىزىقىپ، يولنىڭ ئېغىزىدا قاراپ تۇردى. قەھرىماننىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرگەن بىر باھادىر ئېتىنى چاپتۇرۇپ ئۇ-

نىڭ قېشىغا كەلدى. باھادىرغا بۇ يىگىت يولىنى توسۇپ تۇر-غاندەك، لەشكەرلەرگە غەزەپ بىلەن قاراۋاتقاندەك كۆرۈندى ۋە سورىدى:

— ئەي ئادەم، بۇ ئۇلۇغ لەشكىرىي ئەزىمىدىن قورقماي نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟!

قەھرىمان ئۇنىڭغا ئالىيىپ قاراپ قويدى، ئۇنىڭ دىلى ئازار يېگەنىدى. قەھرىمان دەرغەزەپ نەرە تارتىپ دەھشەت كەلتۈردى ۋە:

— ھەي ھارامزادە، يەنە نېمە گېپىڭ بار؟ — دېدى. لەشكەر:

— ئەي يىگىت، بىردەم ئاشۇنداق تۇرغىن، ھازىرلا بىل-لىسەن، — دەپ قايتتى. قەھرىمان ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يې-تىپ، ئۇنىڭ كەمەرىدىن تارتىپ ئاتتىن چۈشۈرۈپ يەرگە شۇنداق ئۇردىكى، ئۇنىڭ ئۇستىخانلىرى لەختە - لەختە بول-دى. لەشكەرلەر ھۇجۇم ياندۇرماقچى بولغانىدى، دەھشەت ئاۋاز كۆتۈرۈلۈپ، يەر - جاھان تىترىگەندەك مەلۇم بولدى. باھا-دىرلارنىڭ ئىچىدە كۆپنى كۆرگەن بىر ئادەم بار ئىدى. ئۇ ئارىغا چۈشۈپ قەھرىمانغا مۇنداق دېدى:

— ئەي پالۋان، بىلگىنكى، شاھ ھۆشەڭدەك پادىشاھ بۇ زامانلاردا يوق. شۇنداق ئۇلۇغ پادىشاھ بىلەن جەڭ قىلماق ساڭا زىيانلىق. لەشكەرلىرىمىز ئىچىدە بىر باھادىر بار. ئۆ-زۈڭنى بىلىپ ئىش قىل، ئۇنىڭ ئېتى بەھرام جەبىلدۇر.

قەھرىمان بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ:

— ئەي يارامسىز، مەن بىلەن جەڭ قىلغىلى ئەجدىھا بولسىمۇ ئەكەلگىن. بەھرام، ھۆشەڭ دېگەنلەر نېمىتى؟! — دەپ جەڭگە كىردى. ئۇزاق ئۆتمەي قەھرىمان كەركىدان مى-نىۋالغان سەكسەن مىڭ لەشكەرنى قىرىپ تاشلىدى. بەھرام

بۇ چاغدا پادىشاھنىڭ قېشىدا ئىدى. ئۇ بۇ غوۋغانى ئاڭلاپ
كېلىپ كۆردىكى، لەشكەرلەر قېچىپ كېلىۋېتىپتۇ، بىر پالۋان
يىگىت ئادەم ۋە نەرسىلەرنى گۇرزە بىلەن يەكسان قىلىپ،
ئىككى قولىدا بىردىن ئادەمنى كۆتۈرۈپ پەلەكتە چۆرگىلىد-
تىپ، بىر - بىرىگە ئۇرۇپ مەلەق - مەلەق قىلىۋېتىپتۇ.
بەھرام ھوشىنى يىغىپ، ئوڭ قولىدا نەيزە، سول قولىدا قال-
قان تۇتۇپ كەركىدانىنى مەيدانغا سۈردى ۋە قەھرىماننىڭ بې-
شىغا توختىماي گۇرزە ئۇردى. قەھرىمان شۇ كەمگىچە بىر-
كىمدىن مۇنداق زەربە يېمىگەنىدى. ئۇ دەرغەزەپ بولۇپ،
بەھرامغا ئارقا - ئارقىدىن گۇرزە ئۇردى. بۇ ئىككىسى
شۇنداق ئۇرۇشۇپ كەتتى. شۇ چاغدا پادىشاھ ھۇشەڭگە بىرى
خەۋەر بېرىپ:

— ئەي پادىشاھ، بەھرام يولىنىڭ ئېغىزىدا بىر جانباز
بىلەن جەڭ قىلىۋاتىدۇ. بىزدىن مىڭلىغان كىشى زەخمىدار
بولماقتا. لېكىن، ئۇ ئىككىسى توختىماي جەڭ قىلىۋاتىدۇ.
ئەگەر مۇشۇنداق جەڭ بولىۋەرسە، لەشكەرمۇ، بەھراممۇ تۈگى-
شىدۇ، — دېدى. پادىشاھ ھۇشەڭ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ئىن-
تايىن ھەيران بولدى ۋە:

— توۋا، تەنھا ھالدا ئۇلۇغ لەشكەرلەرگە جەڭ باشلىغان
قانداق پالۋاندۇ ئۇ؟ بەھرام زامانەمدە يەتتە ئىقلىمنىڭ لەش-
كەرلىرى بىلەن كۆپ ئۇرۇشتى، جاھاندا نۇرغۇن پالۋانلارنى
ھالاك قىلدى، ھېچكىم ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمىدى. ئەمدى بۇ
نىمە سەتچىلىك؟ ! ئەي پالۋانلار، باھادىرلار، بۇنىڭدىن ھەر-
گىز غاپىل بولماڭلار ! — دېدى. ھۇشەڭنىڭ پالۋانلىرى بىر
يەرگە جەم بولۇپ كېڭەشتى. ئۇلار:

— بۇنىڭدا چوقۇم بىر ھېكمەت بار، بولمىسا تەنھا بىر
ئادەم بۇنداق ئۇلۇغ لەشكەرگە ھۇجۇم قىلالماس ئىدى. ئەي

پادىشاھ، ئەمدى بىزگە ئىجازەت بېرىڭ، ــ دېيىشتى. ھۆشەڭ:
ــ خۇداغا تاپشۇردۇم، بېرىڭلار، بۇ جەڭگە مەنمۇ بارىمەن، ــ دېدى. ئارىدىن قەھتىران پادىشاھنىڭ نەزەرىدە تۇرۇپ ساۋۇتلىرىنى كىيدى، پادىشاھقا تەزىم قىلىپ، ياخشىلاردىن دۇئا تىلىدى، ئاندىن يىلغا مىنىپ جەڭگاھقا كېلىپ كۆردىكى، بىر پالۋان بەھەيۋەت جەڭ قىلىپ تۇرۇپتۇ. كۆرگەن ئادەمنىڭ قورققۇسى كەلگۈدەك قىرىق بەش گەز بويى بار بۇ پالۋان بەھرام بىلەن تېخىچە جەڭ قىلىشىۋېتىپتۇ. شۇ چاغدا قەھرىمان بەھرامنى ئاتتىن ئۈزۈۋېلىپ، بېشىدىن ئۈستۈن كۆتۈرۈپ، مەيداننى نەچچە ئايلاندۇرۇپ يەرگە ئۇردى. لەشكەرلەر ئارىسىدا سەھراب دېگەن بىر پالۋان بار ئىدى، ئۇ نەرە تارتىپ مەيدانغا كىرىپ قەھرىماننىڭ بېشىغا بىر گۈرزە ئۇردى، قەھرىمان ئۇنىڭ گۈرزىسىنى ياندۇرۇپ، ئۇنىڭ بېلىدىن تۇتۇپ تاش ئاتقاندەك ئېتىۋەتتى. شۇ تەرزدە ئارقا ــ ئارقىدىن چۈشكەن پالۋانلار بىر زەرب بىلەن بىر ــ بىرلەپ ھالاك بولۇشتى. ھېچكىم قەھرىمانغا تەڭ كېلەلمىدى. پادىشاھ ھۆشەڭ بۇ ھالنى كۆرۈپ ئۆزى ئېلىشماقچى بولدى. قەھتىران پادىشاھنىڭ قولىدىن تۇتۇۋېلىپ:
ــ ئەي پادىشاھىئالەم، غاپىل بولما، ماڭا رۇخسەت قىلغىن، مەن باراي، ــ دېدى. پادىشاھ ئىجازەت بەرگەندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنىڭ قارا ئېتىغا مىنىپ مەيدانغا قاراپ راۋان بولدى. قەھرىماننىڭ قېشىغا كېلىپ سالام بەردى. قەھرىمان ھەم ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب بەردى. قەھتىران كۆردىكى، ئالدىدىكى يىگىتنىڭ يۈزىدە بىر خىل ئىللىقلىق زاھىر ئىدى. قەھرىمانمۇ قەھتىراننىڭ چېھرىدىن بىر خىل ئىسسىقلىق ھېس قىلغاندەك بولدى. قەھرىماننىڭ ۋۇجۇدىدا شۇ چاغقىچە كىشىگە ئاشنالىق بولمىغانىدى، ئەمما شۇ دەمدە ئۇنىڭ

دىلىدا مۇھەببەت پەيدا بولغاندەك بولدى. ئۇلار بىر ھازا قارىشىپ تۇرغاندىن كېيىن:

— ئەي پالۋان، شۇنچە لەشكەرلەرنى قىردىڭ، قەستىڭ نېمە؟ ئاخىر خىجىل بولارسەنمىكىن؟ ھۇشەڭ شاھقا دۇشمەنلىك قىلما. ئەي يىگىت، كەلگىن، سېنى پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ خىزمىتىگە ئېلىپ باراي، گۇناھىڭنى تىلەپ، پادىشاھقا قەدىردان قىلاي، ئەمدى غەزەپلىنىشنى قوي، — دېدى.

قەھرىمان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:

— ئەي پالۋان، مەن كىشىنىڭ سۆزىگە كىرىپ باقمىغان، لەشكەرلەردىن قورقۇپ مەيداندىن يانمايمەن. مېنىڭ مۇددىئايىم ئادەمزاتنىڭ قېنى بىلەن بۇ يەرنى بوياش، — دېدى. قەھتىران بۇ قانخورنى بىر ئەدەپلەپ قوياي دەپ، قەھرىمانغا ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا گۇرزە ئۇردى، قەھرىماننىڭ ئۇستىخانلىرى لەرزىگە كېلىپ بىھوش بولغاندەك بولدى.

قەھىران كۆچ ئۈستىگە كۆچ يىغىپ قەھرىماننىڭ ئۈستىگە يەنە بىر گۈرزە ئۇردى. ئەگەر بۇ گۈرزە تاغقا تەگكەن بولسا تاغمۇ پارە ـ پارە بولار ئىدى، لېكىن قەھرىماننىڭ بىر تال مويىمۇ تەۋرىمىدى. پادىشاھ ھۇشەڭ بۇ باھادىرلىقنى كۆرۈپ ھەيران قالدى ۋە يا ھەزرەت، قەھىرانمۇ بۇ قېتىم تەڭدىشىنى كۆردى، دەپ ئويلىدى. قەھرىمان تېخىچە گۈرزە ئۇرمىغانىدى، ئۇ:

— ئەي نامدار پالۋانىم، ئۆزۈڭگە ھېزى بول، — دەپ خىتاب قىلىپ گۈرزە ياغدۇردى. پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ پالۋانلىرى قەھىراندىن ئۈمىد ئۈزۈشتى. قەھىران تەۋەككۇلنى خۇداغا باغلاپ، گۈرزىسىنى قەھرىماننىڭ گۈرزىسىگە توغرىلاپ تۇتتى. قەھرىمان توساتتىن كەلتۈرۈپ بىر گۈرزە ئۇرغانىدى، قەھىراننىڭ بېشىغا تاغ ئۆرۈلگەندەك بولدى، شۇنداقتىمۇ ئاخىرقى كۈچىنى يىغىپ جەڭ قىلدى. بۇ ئىككى پالۋاننىڭ قوراللىرى ئۇرۇلۇپ، پارچە ـ پارچە ئوتلار ھاۋاغا ئۆرلەيتتى.

قەھرىمان پادىشاھنىڭ قېشىغا تۇيۇقسىز ئېتىلىپ كېلىپ، دەھشەت بىلەن گۈرزە ئويناتتى. ھەممەيلەننىڭ ئەس ـ ھوشى قېچىپ، يۈرىكى قېپىدىن قوزغالدى ۋە ئۆز جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈشتى. پالۋانلار پادىشاھنى دالدىغا ئالدى. ئىككى پالۋان جان ئاچچىقى بىلەن ئەتىدىن ـ ئاخشامغىچە جەڭ قىلدى. ئاخىر قەھرىمان دەرغەزەپ بولۇپ قەھىراننىڭ بېلىدىن تۇتتى. ھۇشەڭ شاھ بۇ ھالنى كۆرۈپ تاقەت قىلالماي، قولىغا قىلىچ ئېلىپ تامامىي لەشكەرلىرى بىلەن ئاتلاندى. قەھرىمان چەبدەسلىك بىلەن قەھىراننى ئاتتىن يۇلۇۋېلىپ يەرگە تاشلاپ، لەشكەرلەرگە ئۆزىنى ئۇردى. بۇ كۈنى جەڭ ساق بىر كۈن داۋاملاشتى. تاڭ ئاتتى، ئەتىسى يەنە جەڭ تۇگىمىدى. قەھرىماننىڭ بەدىنى نەچچە يەردىن زەخىمدار بولدى.

ئۇ نەيزىسىنى يەرگە سانجىپ قويۇپ، بىر چەتتە قاراپ تۇر-
دى. لەشكەرلەردە ئۇنىڭغا يېقىنلاشقۇدەك جۇرئەت قالمىغاند-
دى. يەنە كەچ بولدى. قەھرىمان غالىبانە ھالدا تاغ تەرەپكە
قاراپ راۋان بولدى. ئۇنىڭ كىيىملىرى، ساۋۇتلىرى قان بو-
لۇپ كەتكەنىدى. قەھرىمان بىر بۇلاقنىڭ قېشىغا بېرىپ
خەنجىرىنى تاشقا ئۇرۇپ ئوت ياندۇرۇپ سۇ ئىسسىتىپ ئۆزد-
نى يۇدى، ئاندىن جاراھەتلىرىنى تاڭدى.

پادىشاھ ھۇشەك ئۆز بارگاھىغا قايتىپ كېلىپ تەختكە
چىقىپ ئولتۇرۇپ، سەركەردىلەرگە قاراپ:

— بىز ھىندىستان يولىدا شۇنداق بالايىئەزىمگە يولۇق-
تۇق، تەنھا بىر ئادەم شۇنچە لەشكەر بىلەن جەڭ قىلىپ،
شۇنچە باھادىرلارنى ھالاك قىلىپ جەڭگاھتىن غەمسىز چى-
قىپ كەتتى. بۇ خەۋەرنى يىراق - يېقىندىكىلەر ئاڭلىسا،
بىزگە سەت ئەمەسمۇ؟ ! — دەپ ھەسرەت چەكتى.

— ئەي پادىشاھئالەم، — دېدى قەھتىران، — ئىجازەت
بەرسىلە، غۇلاملار بىلەن بېرىپ ئۇ باھادىرنى خىزمەتلىرىگە
كەلتۇرسەم.

پادىشاھ ئىجازەت بەردى. قەھتىران گەردان كەشان باشلىق
بىرنەچچە ھەييارنى ئالدىن يولغا سېلىۋېتىپ يولغا چىقتى.
ئۇلار بىر بۇلاقنىڭ بويىغا كېلىپ قارىسا، قەھرىمان بۇ جايدا
بەخىرامان ئۇخلاپ يېتىپتۇ. ئۇلار قەھرىماننىڭ قېشىغا يې-
قىنلاشتى، قەھرىمانمۇ بىر شەپىدىن ئويغىنىپ ئۇلارنى كۆر-
دى. قەھتىران ئەدەپ بىلەن يىراقتىن سالام بېرىپ ئۇنىڭغا
يېقىنلاشتى. قەھرىمان ئۇنى كۆرۈپ دىلىغا مۇھەببەت ئوتى
ئۇرۇلغاندەك بولدى - دە، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ قەھ-
تىراننىڭ ئالدىغا باردى. ئۇلار بىر - بىرى بىلەن چىرايلىق
كۆرۈشتى. قەھرىمان قەھتىراننىڭ قولىدىن تۇتۇپ يېنىدا

ئۆلتۈرگۈزدى ۋە شىكار ئولجىلىرىنى پىشۇرۇپ ئۇلارنى مېھ-مان قىلدى. غىزادىن كېيىن قەھرىمان سورىدى:

— سىلەر كىملەر؟ قايسى يۇرتتىن، قايسى تەرەپكە ماڭدىڭلار؟

قەھتىران ئەدەپ بىلەن:

— ئەي پالۋان، بىزلەر ئىران تەرەپتىن كەلدۇق. بىزنىڭ پادىشاھىمىز ھىندىستان مەملىكىتىنى بويسۇندۇرۇشنى نىيەت قىلغانىدى. بۇ يەردە ئۆزلىرىگە مۇشەررەپ بولدۇق. ئۆزلىرى-نىڭ نام - نىشانىنى بىلىشكە بولامدىكىن؟ — دېدى. قەھرىمان:

— راست سۆزۈم شۇكى، مەن بۇ يەرلىك ئەمەسمەن، مەن دىۋىلەرنىڭ ئارىسىدا، كۇھىقاپتا، سەھرايىھىماتتا چوڭ بول-دۇم، — دېدى. قەھتىران بۇ سۆزنى ئاڭلاپ چوڭقۇر بىر ئاھ ئۇرۇپ:

— ۋاي جىگەر گۆشۇم، ئۆزلىرى كىمنىڭ نەسلىدىن؟ — دەپ سورىدى.

— ئەي پالۋان، مەن بۇ يەرگە كەلگەندە ئۈچ ياشتا ئى-دىم. ئەمدى بىلسەم، دىۋىلەر مېنىڭ ئاتامغا دۈشمەن ئىكەن. ئۇلار پۇرسەت كۈتۈپ مېنى ئوغرىلاپ بۇ يەرگە ئەكىلىپتۇ. ئېسىمدە قېلىشىچە، ئاتامنىڭ ئىسمى پادىشاھ تەخمىرات ئى-دى، — دېدى قەھرىمان. قەھتىران بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئوت-تا كۆيگەندەك بىھوش بولۇپ قەھرىماننىڭ ئايىغىغا يىقىلدى، خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

— ئەي قەھرىمان، ئەزىز تۇغقىنىم، مەن قەھتىران ئە-مەسمۇ، مەن يادىڭدىمۇ؟ — دەپ ئۆزىنى قەھرىماننىڭ قۇچى-قىغا تاشلىدى.

ئۇلار تونۇشۇپ قاتتىق يىغلاشتى. ھەييارلار ھەيران قېلىشتى.

— جىگەر گۆشۇم، ئەزىز پۇشتۇم، — دېدى قەھتىران، — مانا ئەمدى دىدار كۆرۈشتۇق. سېنى پادىشاھىمىزنىڭ ئالدىغا

باشلاپ باراي، بىز ساڭا مۇشتاق، پادىشاھىمىز ساڭا ئىنتىزاردۇر.

قەھرىمان تەكلىپنى قوبۇل قىلدى. قەھتىران بىر ھەيياردىن پادىشاھقا خەۋەر يوللىدى. ھەييار يېتىپ بېرىپ، پادىشاھقا:

— جانابىي پادىشاھىئالەم، ھېلىقى باتۇر تەخمىرات پادىشاھنىڭ پەرزەنتى قەھرىمان ئىكەن، — دېدى. پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ خۇشاللىقىدىن خەۋەر ئەكەلگەن ھەييارغا ئىنئام بېرىپ، بارچە پالۋان ۋە لەشكەرلەرنى ئېلىپ قەھرىماننىڭ ئالدىغا ئەۋەتتى. قەھرىمان پاسىبانلار بىلەن كېلىۋاتاتتى. ئۇ بەھرامنى كۆرۈپ قەھتىراندىن سورىدى:

— ئەي جىگەر گۆشۈم، بۇ كىشى كىم بولىدۇ؟

— ئەي جىگەر گۆشۈم، ئۇنىڭ ئاتا نەسلى ئادەمزات، پادىشاھ زاتىدۇر، ئانا نەسلى پەرى نەسلىدۇر. بۇ پالۋان يىگىرمە تۆت يىل تاش سۈرىتىدە ياتتى، ئاللانىڭ ئىنايىتى بىلەن يەنە ئۆز ئەسلىگە كەلدى، — دېدى قەھتىران. قەھرىمان سەۋەبىنى سورىدى. قەھتىران جاۋاب بېرىپ:

— ئۇ بىر قىزغا ئاشىق بولغان. بىر جادۇگەر ئۇنى مەشۇقى بىلەن قوشۇپ سۈرەتتى مۇبەددەل قىلىۋەتتى. يىگىرمە تۆت يىل ئۆتكەندە گەردان كەشان ئۇ جادۇگەرنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنى ئەسلىگە كەلتۈردى، — دېدى. قەھرىمان گەردان كەشاننىڭ كارامىتىگە ھەيران بولدى ۋە ۋاقتى كەلگەندە تەپسىلىي سۆزلەپ بېرىشنى ئۆتۈندى. قەھتىران رازىلىق بىلدۈرۈپ قەھرىماننى ئاتتىن ئاۋايلاپ چۈشۈردى ۋە ئۇنى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئەكىرىشتى. پادىشاھ سەككىز پايىلىق تىللا، لەئەل ـ ياقۇت ۋە جاۋاھىراتلار بىلەن بېزەلگەن تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپتۇ. يەتتە ئىقلىم پادىشاھلىرى يېرىم دائىرە بولۇپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. ئۇنىڭ ئوڭ ۋە

سولىدا يۈزلەپ ۋەزىر ۋە تاجدارلىرى بار ئىدى. قەھرىمان پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى. پادىشاھمۇ تەختىدىن چۈشۈپ قەھرىماننىڭ ماڭلىيىغا سۆيدى ۋە ئۇنىڭغا ھەممىدىن يۇقىرى ئورۇن بەردى. ئۇنىڭ تۆۋىنىدە قەھتىران، ئۇنىڭ تۆۋىنىدە بەھرام جەبىل، ئاندىن يەتتە مىڭ يەتتە يۈز پالۋان ئولتۇرۇشتى. ئاندىن شاھزادىلەر، ۋەزىرلەر، دانىشمەن - مۇنەججىملەر رەت - رېتى بويىچە ئورۇن ئېلىشتى. قەھرىماننىڭ شەرىپىگە مول داستىخان ۋە شېرىن - شەربەتلەر تارتىلدى، نەغمە - سازلار، ئۇسسۇل - تاماشىلار ئەۋجىگە چىقتى. ئارىدا ھۆشەڭ شاھ قەھرىمانغا بىر يۈرۈش چېدىر - بارگاھ، خەزىنە، تۇغ - ئەلەم، ياراغ - جابدۇق ۋە قىرىق مىڭ لەشكەر ئىنئام قىلدى. قەھرىمان پادىشاھنىڭ بۇ كاتتا ئىلتىپاتلىرىغا مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

— ئاۋۋال كۆھقاپ دىۋىلىرىنى يوقاتساق، ھىندىستاننىڭ ئىشى ئاسان بولاتتى، — دېدى قەھرىمان. پادىشاھ خۇشال بولۇپ، ئۇنىڭغا يەنە قىرىق مىڭ لەشكەر قوشۇپ بەردى.

ئەلقىسسە: پالۋانلار گەردان كەشاننىڭ باشچىلىقىدا ئۇنى مۇبارەكلەشتى. قەھرىمان مىننەتدار بولۇپ بەزمە تۈزدى. شارابلار ئىچىلدى. قەھرىمان گەردان كەشاندىن بەھرامنىڭ دۈئايىبەت بولۇپ تاشقا ئايلىنىپ كېتىش ۋەقەسىنى سورىدى. گەردان كەشان:

— ئەي پالۋان، بۇ ئاجايىپ بىر ھېكايە، — دەپ سۆز باشلىدى، — جەبىلى كىبىر دەپ بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ بىر قىزى بولۇپ، ئىسمى قەمەررۇخ ئىدى. ئۇرۇش ئەمەللىرىدە ھېچكىم ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيتتى. بۇ نازىنىننىڭ شۆھرىتى ئالەمگە تارقالدى. شاھزادىلەر، پالۋانلار ئۇنىڭغا غايىبانە ئاشىق بولۇشاتتى، ئەلچىلەر ئەۋەتىشەتتى، ئەمما بۇ

قىز قوبۇل كۆرمەيتتى. ئۇ كەلگەنلەرگە:

— ئەگەر كىم مېنى ئىختىيار قىلسا، ئۇ باھادىرلىق بىلەن مېنى يەڭسە، ئۇنىڭ ئەمرىدە بولىمەن، — دەيتتى، ئەمما ھېچكىم ئۇنىڭغا تەڭ بولالماي قايتاتتى. گۈلىستانى ئېرەمنىڭ بىر پادشاھى بار ئىدى، ئىسمى شەھبال ئىدى. ئۇمۇ ئاشىقى بىقارار بولدى — دە، قېرى دەللاللىرىنى ئىشقا سېلىپ، قىزنى بۇلاپ ئېلىپ قېچىپ ئۆز يېنىغا ئەكېلىۋال-دى. قەمەررۇخ شەھبالنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن كۆڭلىدە ئۆزىنى زۇلۇم بىلەن ئەكەلگىنىگە نارازى بولۇپ:

— مېنى نېمىشقا زۇلۇم بىلەن ئەكېلىسەن؟ ئەگەر ئاشىق بولساڭ، نېمە ئۈچۈن مېنىڭ شەرتىمگە ئەمەل قىلمايسەن؟ — دەپ سورىدى.

— ئەي مەلىكە، شەرتىڭ نېمە، قېنى ئېيتقىن ! — دېدى شەھبال.

— شەرتىم شۇكى، مېنى باھادىرلىقىڭ بىلەن يەڭ، ئاندىن ئىختىيارىمنى ساڭا بېرىمەن، — دېدى مەلىكە. شەھبال-مۇ پالۋان كىشى ئىدى. ئىككىسى شىددەت بىلەن جەڭلەر ئې-لىپ بېرىشتى. ئاخىر شەھبال غالىب كەلدى، قەمەررۇخ قايىل بولدى. شەھبال مەلىكىنى نىكاھىغا ئالدى. نەچچە زامانلار ئۆ-تۈپ، قەمەررۇخ شەھبالدىن ھامىلىدار بولدى.

كۈھىقاپتا بىر دىۋە بار ئىدى. ئۇ شەھبالغا دۈشمەن ئى-دى. ئۇ شەھبالنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ قەمەررۇخنى ئېلىپ قاچتى. قەمەررۇخ يۈزىدىكى نىقابىنى يىرتىپ، بويى سەكسەن گەز كېلىدىغان بىر بەتبەشىرىنى كۆردى. دىۋە قەمەررۇخنى قاماپ قويدى. قەمەررۇخ قاماقتا بىر ئوغۇل تۇغدى ۋە ئوغلى-غا بەھرام جەبىل دەپ ئىسىم قويدى. دىۋە بۇنى ئاڭلاپ:

— بۇ بەچچىخەرنى دەرياغا تاشلاڭلار ! — دەپ بۇيرۇدى.
دىۋىلەر بوۋاقنى ئەكېلىۋاتقاندا، سۇلتان ئەملەھاياتنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قالدى. ئەملەھايات بوۋاقنى دىۋىلەرنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ، ئۆز ۋىلايىتى — رۇبئى مەسكۇنغا ئەكېلىپ ئىنىكئانىنىڭ قولىغا بەردى. ئىنىكئانا ئۇنى پەرۋىش قىلدى ۋە ئۇنىڭغا بەھرام دىۋە دەپ ئات قويدى. بەھرام بالاغەتكە يېتىپ شۇنداق پالۋان، بەقۇۋۋەت چوڭ بولدى. كېيىن دىۋىلەر ھۇجۇم قىلىپ كېلىپ، ئەملەھاياتنى ۋەيران قىلىپ بەھرامنى ئەكەتتى. شەھبال بالىسىنى ئەكېلىشكە پەرىلەرنى نەچچە رەت ئەۋەتكەن بولسىمۇ، دىۋىلەرنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىدى. بەھرام ئۆزى تەنها بولسىمۇ، دىۋىلەرگە تۇتۇق بەرمەي ئۇلارنى پاراكەندە قىلدى. دىۋىلەر ئاخىر بەھرامنى باشقۇرالمىدى.

بەھرام يالغۇز جەزىرىلەرنى كېزىپ، چىن ۋىلايىتىگە كەلدى. ئۇ چىن پادىشاھىنىڭ قىزىنى كۆرۈپ قېلىپ، ئۇنىڭغا ئاشىقى بىقارار بولدى. بەھرام ئىززەت بىلەن شاھقا ئەلچى ئەۋەتتى. چىن پادىشاھى بۇنى زادى قوبۇل كۆرمىدى. بۇ ئىش بەھرامنىڭ غۇرۇرىغا تەگدى ـ دە، پادىشاھ ئوردىسىغا بېسىپ كىرىپ، قىزنى بېرىشكە قىستىدى. چىن شاھىنىڭ بۇنىڭغا قاتتىق نومۇسى كېلىپ بىتاقەت بولدى ۋە ئەزرەق جادۇ دېگەن جادۇگەردىن مەدەت تىلەپ ئادەم ئەۋەتتى. ئەزرەق جادۇ لەشكەر تارتىپ چىن ۋىلايىتىگە كېلىپ سېھىر قىلىپ بەھرامنى تۇتۇۋالدى. پادىشاھ خۇشاللىقىنى باسالماي ئەزرەق جادۇغا ھېسابسىز مەدھىيە ۋە ئىنئاملارنى قىلدى، ئاندىن بەھرامنى ھالاك قىلساڭ، دەپ ئۆتۈندى. پادىشاھنىڭ قىزى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تاقەت قىلالمىدى، چۈنكى قىزنىڭ يۈرىكىدە بەھرامغا بولغان مۇھەببەت قايناپ تۇراتتى. قىز، ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ يالغۇز قالغۇچە ئۆلگىنىم خوپتۇر، دەپ بەھرامنىڭ قوينىغا ئۆزىنى تاشلىدى. قىزنى شۇنچە زورلۇق بىلەن ئۇرۇپمۇ بەھرامدىن ئاجرىتالمىدى. ئەزرەق جادۇ، مەن بىر سېھىر قىلاي، بۇلار ئۆلگەندىنمۇ زىيادە بولسۇن، دەپ ئىككىسىنى ياڭاچ قىلىپ بىر سەھرانىڭ يول بېشىدا بىر ـ بىرىگە قارىتىپ، ئىككىسىگە سېھرىي دەمىدە قىلىپ ئۇلارنى تاشقا ئايلاندۇردى.

بۇ ھېكايە قەھرىمانغا قاتتىق تەسىر قىلدى. بىرپەس جىمىقتىن كېيىن، بىر پالۋان ھېكايىنى داۋاملاشتۇردى:

پادىشاھىمىز مۇھتەرەم ھۇشەڭ چىن ۋىلايىتىنى ئالماق بولۇپ لەشكەر تارتىپ كېتىۋاتقاندا، يول ئۈستىدە تاشقا ئايلانغان ئاشىقلارنى كۆرۈپ، بۇنىڭ نېمە ئىشلىكىنى سوراپ قالدى. پادىشاھ بۇ ھەقتىكى ھېكايەتلەرنى ئاڭلاپ چەكسىز

ئەپسۇسلۇق بىلدۇرۇپ:

— بۇلارنىڭ جېنى بارمۇ، يوق؟ — دەپ سورىدى. تۇر-غانلار ئېيتىشتى:

— جېنى باردۇر. بۇ ئىككى ئاشىق يىگىرمە تۆت يىلدىن بېرى مۇشۇنداق تۇردى. ئاپتاپ چىقسا مىدىرلاپ نالە - پەرياد قىلىدۇ. ئادەملەر بۇلارنىڭ نالىسىگە تاقەت قىلالماي يىغلىشىدۇ.

ئەلقىسسە: پادىشاھ ھۇشەڭ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، كېچىسى بىر قىسما بولۇپ ياتتى. ئەتىسى ئاپتاپ چىقتى، تاشقا ئايلان-غان ئاشىقلاردىن پەرياد كۆتۈرۈلدى. لەشكەرلەرمۇ يىغلاشتى. ھۇشەڭ بۇلارنىڭ ھالىنى كۆرۈپ ۋەزىرلىرىگە ئېيتتى:

— بۇ ئاشىقلارنى ئەسلىگە كەلتۈرمەكنىڭ ئىلاجى بارمۇ؟

— پادىشاھىئالەم، بۇنىڭ ئەسلىگە كېلىشى بەك مۈشۈ-كۈلدۇر. ئەزرەق جادۇنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇ ئاشىقلارنىڭ ئۈستىگە قېنىنى تېمىتسا ئەسلىگە يېنىشى مۇمكىن، — دېيىشتى ۋە-زىرلەر. پادىشاھ ھۇشەڭ بۇنى ئاڭلاپ:

— ھەركىم بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلسا، ئۇنىڭغا ھاياتلىقىم-نى سەرپ قىلىمەن، — دېدى. پادىشاھنىڭ مېھرىبانلىقىنى كۆرگەن شەھەر خەلقى، دەريايى مۇھىتنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى كۇھىئاتەشتە ھېلىقى جادۇگەر ئەزرەق بارلىقىنى، ئاردا يەتتە دەريايى ئەزىم بولۇپ، ھەر دەريادا بىرقانچە بالا - قازا ۋە يوللىرىدا ئاجايىپ - غارايىپلار بارلىقىنى ئېيتىشتى. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم دەپ، جادۇگەر ئەزرەقنى يوقىتىش ئۈچۈن تەييارلىنىشنى ئېيتتى ۋە:

— ئەي يارەنلىرىم، ئۇ لەئىن كىشىلەرگە شۇنچە زۇ-لۇملارنى قىلسا، مەن بىر پادىشاھ تۇرۇپ ئۇنىڭ ئىلاجىنى قىلالمىسام بولمايدۇ، — دېدى - دە، قار - يامغۇر يىغلىدى. ئاردا شەرپ ھەكىم دەپ بىر ھۆكۇما بار ئىدى. ئۇ:

— ئەي پادىشاھىم، بۇ ئىشقا مۇنچە كۆپ لەشكەرنى ئىشقا سېلىش لازىم ئەمەس. بىر جانبازنى ئەۋەتسەك، قانداق؟ — دېدى. پادىشاھ شەرپ ھەكىمدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ گەردان كەشانغا قارىدى. گەردان كەشان:

— مەن پانىي دۇنيادا بىر ياخشى ئىش قىلسام دەپ ئويلايتتىم. مەن نەچچە قېتىم ئۇ جادۇگەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ قېلىپ قۇتۇلغان. ئۇ بىر قېتىم مېنى سېھىر بىلەن كور قىلدى. تۆت يىل ۋەيران يۈردۈم، كېيىن مېنى شەيتان قۇتۇلدۇردى. شۇنىڭدىن بېرى ئەزرەقنى دۈشمەن تۇتۇپ يۈرەتتىم. كېيىن ئۇ مېنى يەنە بىر قېتىم سېھىرلىدى. شۇ ھالدا يەتتە يىل يۈردۈم. ئاخىر ئەتتار جادۇنىڭ ياخشىلىقى بىلەن غەمدىن خالاس بولدۇم. ئەي پادىشاھىم، مەن ئۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇق ئۈچۈن تەۋەككۇل قىلىپ باراي ۋە ئۇ جادۇگەرنى ئەكېلەي، — دەپ پادىشاھتىن ئىجازەت سورىدى. ھۆشەڭ پادىشاھ گەردان كەشاندىن سۆيۈنۈپ، ئۇنىڭ يەلكىسىنى ئۇزۇنغىچە تۇتۇپ تۇردى. ئاندىن پادىشاھ ئېيتتى:

— ئەي گەردان كەشان، بارغىن، ساڭا نۇسرەت تىلەيمەن. ھوشيار بول، مەن سەن كەلمىگۈچە قوزغالمايمەن. بارغىن، كەشانىم، خۇدا ساڭا ياردۇر.

گەردان كەشان پادىشاھ بىلەن خوشلىشىپ شىربەچچە ھەييارنى باشلاپ، بىر يىل يول يۈرۈپ شەھرى خەفتانغا يەتتى، ئۇ يەردىن ئەتتار جادۇنىڭ شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. گەردان كەشان ئەتتار جادۇنىڭ ئوردىسىغا كىرىپ، ئۇنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ قوللىرىغا سۆيدى. ئەتتار گەردان كەشانغا مىننەتدارلىق بىلدۈردى ۋە:

— ئەي بىچارە ئادەم، نىمە قىلىپ يۈردۈڭ؟ — دەپ سورىدى.

— ئەي سېھىرلەر سۇلتانى، بۇ ئالەمدە سەندىن كۆپ ياخشىلىق كۆردۇم، ئەمدى قالغان ئۆمرۈمنى خىزمىتىڭدە ئۆتكۈزەي دەپ كەلدىم، — دېدى گەردان كەشان. ئەتتار:

— ئەي گەردان كەشان، ئارتۇق تەكەللۇپ قىلماي مۇرادىڭنى دە، قولۇمدىن كەلسىلا، سېنى خۇشال قىلىمەن، — دېدى.

گەردان كەشان پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئۇنىڭغا يوللىغان مۇھەببەتلىك سالامىنى ۋە كېلىش مەقسىتىنى بايان قىلدى. ئەتتار، ئەزرەق جادۇنى يوقاتقىلى بولارمۇ، دەپ ئويلاپ بىردەم جىم بولۇپ قالدى ۋە:

— ئەي ھەيبارلار ئۇلۇغى، بەكمۇ چوڭ پىلاندا كېلىپسەن. ئەزرەق زور جادۇگەردۇر، ھەممە جادۇگەرلەر ئۇنىڭ شاگىرتىدۇر. خەير، پادىشاھ ھۇشەڭ مېنىڭ بۇرادىرىمگە كۆپ ياخشىلىق قىلغان، ئۇنىڭ ياخشىلىقىنى ياندۇرسام دەپ يۈرەتتىم. ئەي گەردان كەشان، ئۇنداق بولسا تەييارلان، — دەپ ھىممەت كەمىرىنى بېلىگە باغلىدى. ئۈچ كۈن يول تەييارلىقىنى قىلىپ، تۆتىنچى كۈنى ئەتتار جادۇ گەردان كەشان بىلەن شىربەچچە ھەييارنى ئالدىغا چاقىرىپ ئۇلارغا دەمىدە قىلدى. ئۇلار سېھىرنىڭ كۈچى بىلەن شۇنچىلىك ھەيۋەتلىك بولۇشۇپ كەتتىكى، بىر - بىرىنى كۆرۈپ قورقۇشۇپ كەتتى. ئەتتار جادۇ بۇركۈت سۈرىتىگە كىردى. ئۇچەيلەن پەرۋاز قىلىشىپ يەتتە دەريادىن ئۆتۈپ، كۇھىئاتەشكە يېقىن چۈشتى. ئۇلار كۆردىكى، چەكسىز بىر دەشت تامام ئوت بولۇپ، ئوتنىڭ ئىچىدىن ئاجايىپ - غارايىپ ئاۋازلار ئاڭلاندى. ئۇلار سېھىر بىلەن كۇھىئاتەشتىن سالامەت ئۆتۈپ كەتتى. بۇ چاغدا ئەتتار جادۇ گەردان كەشانغا:

— ئەي قەدىناس، مەن پەقەت مۇشۇ يەرگىچىلا كېلەلەيمەن، بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىما. بۇ يا ئوقىنى ئال. ئوتقا يې-

قىن بارغاندا بىر ئوققا ئەپسۇن ئوقۇپ ئات ۋە قورقماي ماڭ. ئۇنىڭدىن ئۆتسەڭ بىر سارايىنى كۆرىسەن، ئۇ يەردە ئاجايىپ ۋە غارايىپ سۇرەتلەر بار. يەنە بىر ئوققا ئەپسۇن ئوقۇپ ئات، سۇرەتلەر ساڭا قەست قىلىشىدۇ، قورقما. ئۇ يەردىن ئۆتسەڭ يەنە بىر سارايغا دۇچ كېلىسەن، ئۇ يەردە ئاجايىپ جانىۋارلار بار. ئۇلارغا ئەپسۇن ئوقۇپ ئۇچىنچى ئوقنى ئات ۋە مېڭۋەر. ئۇ يەردىن ئۆتسەڭ بىر ئۇلۇغ ساراي بار، سارايدا بىر ئالتۇن تەخت بار، ئۇنىڭ ئۇستىدە يۇزى يولۋاسنىڭ يۇزگە ئوخشاش، ئايىغى تۆگىنىڭ ئايىغىغا ئوخشاش بىرى ئۇخلاپ ياتىدۇ. ئەتراپىدا بىر ئەجدىھا ھالقا بولۇپ ياتىدۇ. ئۇ دەل ئەزرەق جادۇدۇر. ئۇ يىلىغا قىرىق كۈن ئۇخلايدۇ. ئۇ ئۇخلىغىلى بۇ-گۈن ئوتتۇز كۈن بولدى. ئۇنىڭدىن ھودۇقماي، ئەپسۇن ئوقۇپ

تۆتىنچى ئوقنى ئات، ئاندىن تەختنىڭ ئۈستىگە قەدەم ئال ۋە
ئۇنى دەرھال باغلاپ بۇ يەرگە ئەكەل ! — دەپ بۇيرۇدى.
گەردان كەشان ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بول-
دى. ئۇ ئەتتار جادۇنىڭ دىگىنىدەك قىلىپ، ئاخىر ئەزرەق
جادۇنىڭ سارىيىغا سالامەت كىردى. دىگەندەك سارايىنىڭ ئوت-
تۇرىسىدا بىر ئالتۇن تەخت تۇرۇپتۇ، بىر ئەجدىھا تەختنى
چۆرىدەپ ھالقا بولۇپ يېتىپتۇ. ئەجدىھا گەردان كەشاننى كۆ-
رۈپ بېشىنى كۆتۈردى. گەردان كەشان تۆتىنچى ئوقنى ئې-
تىپ، تەختنىڭ ئۈستىگە قەدەم ئالدى. بۇ يەردە ئەزرەق جادۇ
ئاغزىدىن زەھەر ئېقىتىپ ياتاتتى. گەردان كەشان يەتتە قېتىم
ئەپسۇن ئوقۇپ، ئۇنى مەھكەم باغلاپ ئەتتار جادۇنىڭ قېشىغا
ئېلىپ باردى. ئەتتار جادۇ گەردان كەشاننىڭ بۇ كارامىتىدىن
سۆيۈنۈپ كەتتى. ئەتتار ئەزرەق جادۇنىڭ ئىككى كوكۇلىسىدىن
كېسىۋېلىپ ئوتقا تاشلىغانىدى، غايەت زور بىر تۈتۈن ئۆر-
لەپ، تۈتۈننىڭ ئىچىدە زور بىر قەلئە نامايان بولدى. قەلئەدە
خىلمۇخىل سۈرەتكە كىرگۈزۈلگەن ئادەملەر يۈرەتتى. بۇ بى-
چارىلەر ئەتتار بىلەن گەردان كەشاننى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ ئا-
ياغلىرىغا باش قويۇپ نىجاتلىق تىلەشتى. گەردان كەشان ئەت-
تارنىڭ سۆزى بويىچە بۇ بىچارىلەرنى ئەزرەق جادۇنىڭ كوكۇ-
لىسى بىلەن ئۇرغانىدى، ئادەملەر ئەسلىگە كەلدى. ھېلىقى
قەلئەدە يەنە نۇرغۇن جادۇگەرلەر يۈرەتتى، ئۇ جادۇگەرلەر تا-
مام ئۆلتۈرۈلدى. ئۈچ مىڭ ئادەمزات نىجاتلىققا ئېرىشتى ۋە
ئەزرەق جادۇنىڭ خەزىنىسىدىن ئۆز ئېھتىياجىغا يارىشا
ئالتۇن - جاۋاھىرلارنى ئېلىشتى. ئەتتار جادۇ بىر كاسا سۇ-
غا ئەپسۇن ئوقۇپ، بۇ سۇ سىلەرنى يەتتە دەريادىن ئۆتكۈزىدۇ،
دەپ ئۇلارغا بەردى ۋە يەنە بىر كاسا سۇغا ئەپسۇن ئوقۇپ
ئۇلارنىڭ يۈزىگە سۈرگەنىدى، ئۇلارغا قانات پەيدا بولدى. بۇ

ئادەملەر ئەتتار ۋە گەردان كەشانغا ئەگىشىپ ھاۋاغا كۆتۈرۈ-
لۈپ ئۇچتى. ئۇلار ئەزرەق جادۇنى ئىلىپ يەتتە دەريادىن ئۆ-
تۈپ ئەتتار جادۇنىڭ ماكانىغا كەلدى. ئادەملەر ئۆز يۇرتلىرىغا
راۋان بولدى. بۇ چاغدا ئەتتار جادۇ گەردان كەشانغا:
— ئەي گەردان كەشان، مەن سىنى مۇشۇ يەردە ئۇزىتىپ
قوياي. پەخەس بولغىنكى، بۇ جادۇگەرنىڭ ئويغىنار ۋاقتى
بولدى. مۇبادا غاپىل بولساڭ، ئۇ سىنى ھالاك قىلىدۇ. ئەگەر
يولدا بۇنىڭ بىرەر ئاشىناسى ئۇچراپ قالسا ياكى بۇ ئويغى-
نىپ قالسا، بىر ئوچۇم تۇپراققا ئەپسۇن ئوقۇپ يۈزىگە چاچ،
ئۇ يەنە بەند بولىدۇ، — دىدى ۋە گەردان كەشاننى ئەسلىي
ھالىتىگە كەلتۈرۈپ قويدى.
ئەلقىسسە: گەردان كەشان ئۇ يەردىن يۈرۈپ دەريايى
چىندىن ئۆتۈپ بىر سەھراغا چۈشتى. ھاردۇق يەتكەن گەردان
كەشاننى ئۇيقۇ تۇتۇپ كۆزى سەل يۇمۇلغانىدى، ئەزرەق جادۇ
ئويغىنىپ قالدى. ئەزرەق كۆزىنى ئىچىپ قارىسا، ئۆزى بىر
سەھرادا باغلانغان ھالدا تۇرۇپتۇ. بىتاقەت بولغان ئەزرەق جا-
دۇ ئۇخلاۋاتقان گەردان كەشاننى تونۇدى ۋە ئۆزىنى قۇتقۇزۇش
ئۈچۈن قانچە سىھىرىي ئەپسۇن ئوقۇغان بولسىمۇ پايدىسى
بولمىدى. شۇ ھالدا شىربەچچە ھەييار ئويغىنىپ، ئەزرەق جا-
دۇ ئۆزى باغلانغان دەرەخنى يىلتىزى بىلەن قومۇرۇۋاتقانلىقى-
نى كۆرۈپ پەرياد كۆتۈردى، گەردان كەشان ئويغاندى. ئەزرەق
جادۇنىڭ ھەربىر كۆزى جامدەك بولۇپ كەتكەنىدى. گەردان
كەشان دەرھال بىر ئوچۇم تۇپراققا ئەپسۇن ئوقۇپ جادۇنىڭ
يۈزىگە چاچتى. ئەزرەق جادۇ يەرگە يىقىلدى، ئۇنى يەنە مەھ-
كەم باغلىدى.
گەردان كەشان شىربەچچە ھەييارنى پادىشاھ ھۇشەڭگە
ئالدىن خەۋەر بىرىش ئۈچۈن يولغا سالغانىدى، ئۇ شامالدەك

يۇرۇپ پادىشاھنىڭ قېشىغا بېرىپ، بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. پادىشاھ ھۇشەڭ بۇ خەۋەردىن خۇشال بولۇپ، نۇرغۇنلىغان تاجدارلارنى باشلاپ گەردان كەشاننىڭ ئالدىغا چىقتى. ۋاقتىكى گەردان كەشان يېتىپ كەلدى - دە، پادىشاھقا تەزىم بەجا كەلتۈردى. پادىشاھ گەردان كەشانغا مىڭ مەرتە مىننەتدارلىق بىلدۈردى، ئۇنىڭغا كۆپ ئىنئاملار قىلدى.

ئەلقىسسە: ئەزرەق جادۇ پۈت - قولى باغلاقلىق ھالدا پادىشاھنىڭ قېشىغا كەلتۈرۈلدى. كۆرگەنلەر بۇ مەخلۇقنىڭ قورقۇنچلۇقلۇقىدىن ھەيران قېلىشتى، ئاندىن ئۇ جادۇگەرنى ھېلىقى تاشقا ئايلانغان ئاشىقلارنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى ۋە ئۇنى بىرئاز ھوشىغا كەلتۈردى. ئەزرەق جادۇ كۆزىنى يېرىم ئېچىپ، قەھرى بىلەن نەرە تارتتى. پادىشاھ ھۇشەڭ ۋە دانىشمەنلەر ئەزرەق جادۇنى ياخشىلىقچا ئۇندەپ، تاشقا ئايلاندۇرۇۋەتكەن ئاشىقلارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ھەم ئۇنى زۇلۇمدىن خالاس قىلىشنى ئۆتۈنگەن بولسىمۇ، ئەزرەق جادۇ يامان نىيىتىدىن ئەسلا يانمىدى. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ھۇشەڭ گەردان كەشانغا ئۆلتۈر دېگەن مەنىدە ئىشارەت قىلدى. گەردان كەشان قولىدىكى ئالماس قىلىچ بىلەن جادۇگەرنى چاپتى. جادۇگەرنىڭ تېنى ئىككى پارچە بولۇپ، يەر - جاھاننى لەرزىگە سالدى. گەردان كەشان ئۇنىڭ قېنىنى تاشقا ئايلانغان ئاشىقلارنىڭ ئۈستىگە تامدۇرغاندى، ئۇلار گويا ئۇخلىغان ئادەم ئويغانغاندەك ئاستا - ئاستا كۆزىنى ئېچىپ ئەسلىگە كەلدى. يىگىرمە تۆت يىل تاش سۈرىتىدە تۇرغان بىچارە بەھرام قېشىدا تۇرغان گەردان كەشاندىن نېمە كارامەتلەرنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى، ئەتراپىدىكىلەرنىڭ كىملىكىنى سورىدى. گەردان كەشان بەھرام جەبىلگە بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ

ئۇلارغا قىلغان شاپائىتى ۋە ئۆزىنىڭ خىزمىتىنى، ئەزرەق جادۇنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىنى بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. بەھرام جەبىل گەردان كەشاندىن ئەھۋالنى ئاڭلاپ، ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز مەمنۇن بولۇپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلدى ۋە پادىشاھقا قاراپ:

— ئەي پادىشاھ ساھىبقىران، ھىممەت ۋە كەرىمىڭىز بىلەن بىز مۇپتىلالارنى ھالاكەت دوزىخىدىن خالاس قىلدىڭىز، بۇ شاپائىتىڭىز ئۈچۈن خۇدا سىزنى ھەممە مۇشەققەتلەردىن ئازاد، ئەندىشىلەردىن خالاس قىلسۇن، — دەپ يىغلاپ ئالىي ھۆرمەت بىلدۈردى. پادىشاھ ئۇنىڭغا خىللانغان ئات، چېدىر ـ بارگاھ ئايرىپ بېرىشنى بۇيرۇدى، ئاندىن بەھرامدىن كىمنىڭ ئەۋلادى ئىكەنلىكىنى سورىدى. بەھرام ئۆزى بىلىدىغان بارلىق ئەھۋاللارنى ھېكايە قىلىپ بەردى. پادىشاھ بەھرامدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنى ئە ـ كەلدۈردى. قىزنىڭ ئاتىسى — چىن پادىشاھىنىڭ رازىلىقى بويىچە ئۇلارنىڭ بېشىنى قوشۇپ قويدى. پادىشاھ ھۇشەڭ چىن شەھىرىنى بەھرامغا ئىنئام قىلدى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان بۇ ئاجايىپ ھېكايەتنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى، ئاندىن:

— شەھبال قەمەررۇخنى قولدىن بېرىپ قويۇپ، دىۋىلەر بىلەن جەڭ قىلدىمۇ؟ — دەپ سورىدى. گەردان كەشان ئېيتتى:

— شەھبال يۈز مىڭدىن ئارتۇق لەشكەر بىلەن قىرىق قېتىم باردى، لېكىن قانداق بولغانلىقىنى بىلمەيمەن.

بۇ گەپ ۋاقتىنچە شۇ يەردە ئۈزۈلدى.

ئەلقىسسە: پادىشاھ ھۇشەڭ تەختكە ئولتۇردى. شاھلار، ۋەزىرلەر ۋە يۈز يىگىرمە لەك لەشكەر شاھنىڭ بارگاھىغا جەم بولغانىدى. پادىشاھ ھۇشەڭ قەھرىمانغا ئالىي تون ـ

سەرپايىلارنى كىيدۈردى، ئاندىن پادىشاھنىڭ پەرمانى بويىچە لەشكەرلەر ھىندىستان تەرەپكە قەدەم ئالدى. كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ سەككىزىنچى كۈنى بىر دەريا بويىغا يېتىپ كەلدى، چېدىر ـ بارگاھلىرىنى تىكىشتى. قوشۇن ئەمدىلا ئارامىغا چۈشكەندە، بىر تەرەپتىن ئاجايىپ بىر غوۋغا چىقتى، گويا دەريا تېشىپ، يەر يېرىلغاندەك بولدى. بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ لەشكەرلەر ساراسىمىگە چۈشتى. ئاتلار چۇلۇۋۇرلىرىنى ئۈزۈشتى، پىللار ئۈركۈپ كەتتى. سەركەردىلەر ئەتراپنى كۆزىتىشكە باشلىدى. بىر كەملەردە شىربەچچە ھەييار يېتىپ كەلدى. ئۇ ئۇدۇل پادىشاھنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— ئەي پادىشاھىم، دەريا ئىچىدىن بىر جانىۋار ئويناپ چىقىپ كەلدى، ئۇنى كۆرۈپ ئات ـ پىللار ئۈركۈپ سەھرا تەرەپكە قېچىشتى. ھېلىقى جانىۋار لەشكەرلەر تەرەپكە ئىز بېسىپ كېلىۋاتىدۇ، — دەپ مەلۇم قىلدى. پادىشاھ بۇ خەۋەر-

نى ئاڭلاپ سەركەردىلەرگە قاراپ:

— بۇ نېمە ئەھۋال؟ يۇرۇڭلار ! — دەپ، پالۋان - سەر-كەردىلەر بىلەن دەريا لېۋىگە كەلدى. پادىشاھ كۆردىكى، كۆزى پىلغا، قۇيرۇقى تاۋۇسنىڭ قۇيرۇقىغا، كۆكرىكى يولۋاسنىڭ كۆكرىكىگە، ئارقىسى ئەجدىھانىڭ ئارقىسىغا ئوخشاش، پېشا-نىسىدە چوغلانغان نەيزىدەك بىر تال مۈڭگۈزى بار، مىسلى ياقۇتتەك تۆت كۆزلۈك، ئۆزى قارا، قۇلىقى ئاتنىڭ قۇلىقى-دەك، ئالتە ئاياغلىق بىر غەلىتە جانىۋار ئىز بېسىپ كېلىۋې-تىپتۇ. بۇ جانىۋار ھېچ پەرۋا قىلماي لەشكەرلەر توپىغا ئۆزد-نى ئۇردى، دۇچ كەلگەننىڭ ھەممىسىنى ئۇسۇشتىن ئۆتكۈز-دى. پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى بىلەن بارلىق لەشكەرلەر جانىۋارغا قاراپ ئات سالدى. دەھشەتلىك ئاۋازلار ئالەمگە پۇر بولدى. ھېلىقى جانىۋار كەلگەنچە پالۋانلارنى بىرلا ئۇسۇپ ھالاك قىلدى. پالۋانلار ئۇرغان شەمشەرلەر ئەگەر تاغلارغا تەگكەن بولسا تاغلار تالقان بولاتتى، ئەمما ئۇ جانىۋارغا زەربە كار قىلمىدى. تىغلار سۇندى، كۆپ باھادىرلار ھالاك بولدى.

پالۋانلارنىڭ پولات گۈرزىلىرى جانىۋارغا تېگىپ، تاشقا تېگىپ ياڭغاندەك قاڭقىپ كەتتى. پالۋانلار نائۈمىد كەينىگە داجىشقا مەجبۇر بولۇشتى. پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ، سىرتد-ماقچىلىرىنى چاقىرتتى. مەخلۇق تۆت يۈز سىرتماقنى سۆرەپ دەريا تامان راۋان بولدى. ئەھۋالنى كۆرگەن پادىشاھ پەرىشان بولۇپ، ۋەزىرلىرىگە ئېيتتى:

— ئەي يارەنلار، بۇ ئاجايىپ جانىۋار دەريادىن چىقىپ، شۇنچە باھادىرلىرىمىزنى ھالاك قىلىپ يەنە بەخىرامان يېنىپ كەتتى. بۇ ئەھۋاللارنى يىراق - يېقىندىكىلەر ئاڭلىسا، بىزگە نېمە سەتچىلىك؟ !

پادىشاھنىڭ بىتاقەت ھالىنى كۆرۈپ، قەھرىمان چاچراپ

ئورنىدىن تۇردى. ئۇ كەركىدانغا مىنىپ ھېلىقى جانىۋارنىڭ ئارقىسىدىن يېتىپ بېرىپ ئۇنىڭغا سىرتماق تاشلىدى، سىرت-ماق ئىلىندى. قەھرىمان كەركىداندىن چۈشۈپ سىرتماقنى چىڭ تارتىپ تۇردى. جانىۋار قانچە زورۇقۇپمۇ بوشىيالمىدى، ئاخىر قەست قىلىپ قەھرىمانغا ئېتىلدى. بۇ چاغدا قەھرىمان پۈتۈن ۋۇجۇدىغا كۈچ يىغىپ دەھشەتلىك نەرە تارتتى. جانىۋار قورقۇپ قاچماقچى بولدىيۇ، قەھرىماندىن قۇتۇلالمىدى. قەھ-رىمان سىرتماقنى ئالدىغا تارتىپ ئۇ مەخلۇقنىڭ ئۈستىگە چىقىپ يەرگە نىقتاپ باستى ۋە ئىككى قولىقىدىن چىڭغىق چۆرۈگەندەك تولغىدى. ئۇنىڭ بەدەنلىرى ياپراقتەك تىترەشكە باشلىدى. قەھرىمان ئۇنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى زەنجىرلىدى، ئاندىن ئۇنى قويۇپ بېرىۋىدى، ئۇ قىمىرلىيال-مىدى. قەھرىمان ئۇنىڭ بويىنىدىن زەنجىرلەپ سۆرەپ پادى-شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. پادىشاھ ۋە بارلىق باھادىرلار قەھرىماننىڭ پالۋانلىقىغا سۆيۈنۈپ ئاپىرىن ئوقۇشتى.

— ئەي قۇدرەتلىك يىگانە دەۋران، — دېدى پادىشاھ، — بەختىڭ، شۆھرىتىڭ زىيادە بولسۇن!

پادىشاھ ئۇنىڭغا ئالاھىدە ئىنئام ۋە تارتۇقلارنى بەردى. قەھرىمان پادىشاھنىڭ ئىلتىپاتىدىن خۇشال بولدى. شۇ سا-ئەتتىن باشلاپ ھېلىقى جانىۋارنى ئۆزىگە كۆندۈرۈۋالدى ۋە ئېگەرلەپ مىنىپ ئوينىدى.

پادىشاھ ھۇشەڭ يۈرۈشكە پەرمان بەردى. قەھرىمان ھېلى-قى جانىۋارغا مىنىپ ماڭدى. كېچىلىرى جانىۋارنىڭ مۈڭگۈ-زىدىن نۇر چېچىلىپ يولنى يورۇتاتتى. ئۇلار شۇ ماڭغانچە قىرىق كۈن يول مېڭىپ، بىر دەريايى ئەزىمدىن كېمىلەرگە چۈشۈپ ئۆتۈپ، يەنە بىرقانچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن سىراندىپ تېغىغا چىقتى. ئۇ يەردە ھەزرىتى ئادەم ئەلەي-

ھىسسالامنىڭ قەبرىلىرىنى زىيارەت قىلماق بولۇپ، چېدىر ـ بارگاھلىرىنى تىكىشتى.
ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى راي ھىندىدىن ئاڭلايلى:
پادىشاھ راي ھىندىنىڭ يولغا قارىتىپ قويغان قاراۋۇل ـ لىرى پادىشاھ ھۇشەڭ باشلاپ كەلگەن بۇ لەشكىرىي ئەزىمنى كۆرۈپ، پادىشاھقا ئەندىشىلىك خەۋەر يەتكۈزدى. پادىشاھ راي ھىندى بۇنى ئاڭلاپ:
ــ ئەي پالۋانلار، مەن ئەسلىدە پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئۈستىگە بېسىپ بارماقچىدىم، مانا پادىشاھ ھۇشەڭ ئۆزى كەپتۇ، يولۇم قىسقىراپتۇ، ــ دەپ كۆرەڭلىدى. راي ھىندى ـ نىڭ قوشۇنلىرى ئارىسىدا پادىشاھ ھۇشەڭ تەرەپتىن قېچىپ كەلگەن بىرنەچچە بەگلىكنىڭ پادىشاھلىرى بار ئىدى، ئۇلار بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ساراسىمىگە چۈشتى. ئۇلاردىن بەزىلىرى ئېگىز يەرلەرگە چىقىپ، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ قوشۇنلىرىغا ھەيران بولۇپ قاراشتى. كۆرەڭلەپ كەتكەن پادىشاھ راي ھىن ـ دى جىمى ئەركانلىرىنى ئېلىپ، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكەر ـ لىرىنى تاماشا قىلىشقا چىقتى. ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ ئايىغىدىن چىققان چاڭ ـ توزانلار ئالەمنى قاپلاپ كېلىۋاتات ـ تى. ئاتلارنىڭ كىشنەشلىرى، پىل ۋە كەركىدانلارنىڭ ئاۋاز ـ لىرى لەشكەرلەرنىڭ ھەيۋىتىنى ئاشۇراتتى. ئوتتۇز بەش گەزچە ئېگىزلىكتىكى تۇغقا ئەگىشىپ تۆت پالۋان كەركىدانغا مىنىپ كەلمەكتە. پادىشاھ راي ھىندىنى ئالدىدا كېلىۋاتقان پالۋاننىڭ قىياپىتى ھەيران قالدۇردى. ئۇ سېرىق كەركىدانغا مىنگەن بولۇپ، گۈرزىسىنى تاغقا ياندىپ قويغاندەك، ئېگەرنىڭ ئالدىغا قويۇۋالغانىدى. ئۇنىڭ ئوڭ ۋە سولىدا بىھېساب پالۋانلار ياندىپ ماڭغانىدى. ھىندىستان خەلقى بۇ تەرتىپلىك لەشكەرلەرنى كۆرۈپ ھەيرانۇ ھەس قېلىشتى. راي ھىندىنىڭ

قېشىدا ئىراندىن قېچىپ كەلگەن بىر پادىشاھ بار ئىدى، ئىسمى كەيۋان شاھ دېيىلەتتى. راي ھىندى كەيۋانغا قاراپ:

— ئەي كەيۋان، ئاۋۇ پالۋاننى تونۇمسەن؟ — دەپ سورىدى.

— ئۇنىڭ ئېتى بەھرام جەبىلدۇر، ئۇ دىۋە دېگەن نام بىلەن مەشھۇر. ئۇ مېنىڭ ھەممە پالۋانلىرىمنى ھالاك قىلغان، — دېدى كەيۋان ۋە ئۇنىڭ ھېكايىسىنى بايان قىلىپ بەردى. ئۇلارنىڭ كەينىدىن يەنە بىر چوڭ سەپ پەيدا بولدى. ئۇلارنىڭ ئالدىدا بىر پالۋان كېلىۋاتقۇدەك. ئۇ بويى قىرىق گەز، ئالتە ئاياغلىق بىر جانىۋارغا مىنىۋاپتۇ، ئۇنىڭ قىياپىتى تاغقا مىنىۋالغاندەك كۆرۈنىدۇ. راي ھىندى بىتاقەت بولغاندەك بولدى. ئارقىدىن يەنە بىر چاڭ - توزان كۆتۈرۈلدى، ئۇنىڭ ئىچىدە سەكسەن ئەلەم كۆرۈندى، ھەربىر ئەلەمنىڭ تۈۋىدە مىڭدىن باھادىر بار ئىدى. ئۇنىڭ كەينىدىن يەنە سەكسەن ئەلەم كۆرۈندى، ھەربىر ئەلەم تۈۋىدە سېرىق رەڭلىك

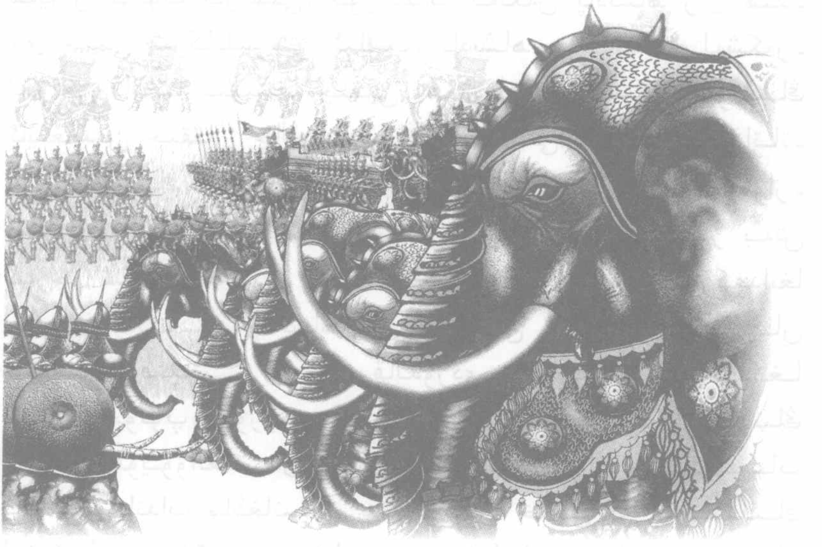

كىيىم كىيگەن مىڭلىغان ئادەم بار ئىدى. بۇ ئۇچ سەپتىكى سەركەردىلەر شۇ يەرگە كېلىپ پادىشاھنىڭ بارگاھىنى تىدە-كىشتى. ئۇزاق ئۆتمەي يەنە بىر چاڭ - توزان كۆتۈرۈلدى. سەپ ئالدىدا يان - يانلىرىغا كامان ۋە ساداق ئاسقان، قوللىرىغا تۇۋرۇكسىمان نەيزە ئالغان بىر پالۋان كۆرۈندى، ئۇ تەبەرىستان پادىشاھى بەھرام سەڭگى ئىدى. ئاندىن كېيىن پادىشاھ مەرغىبە يەتمىش مىڭ لەشكەر بىلەن يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن پادىشاھ فەلەك تۈمەن مىڭ لەشكەر بىلەن يېتىپ كەلدى. شۇ چاغدا راي ھىندىنىڭ كۆزى يەتمىش گەز بويى بار بىر پالۋانغا چۈشتى. راي ھىندى:

— بۇ پادىشاھ ھۇشەڭمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— بۇ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بىر پالۋىنىدۇر. ئۇنىڭ گۇرزىسى يەتتە مىڭ پاتمان كېلەرمىش. ئۇنىڭ ئېتى قەھتىران ئىبنى تەغماجدۇر، — دېدى كەيۋان. ئۇنىڭدىن كېيىن قىرىق

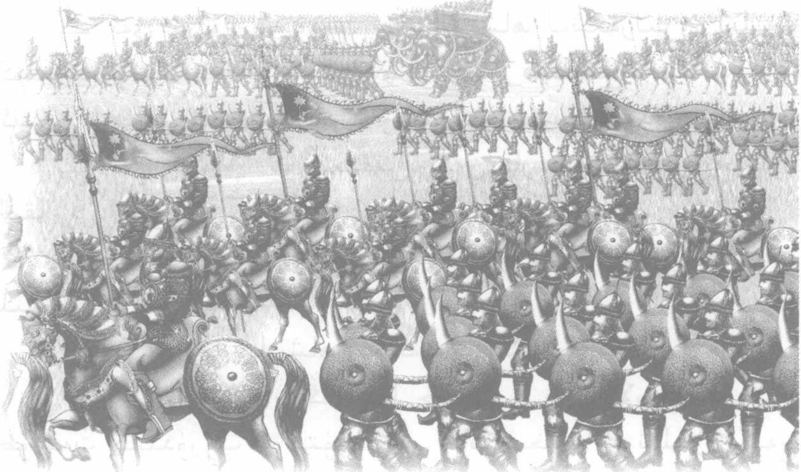

مىنىڭ جاۋاھىرپۇرۇش، ئۇنىڭ كەينىدىن يەتمىش مىڭ چەۋەنداز، ئۇنىڭ كەينىدىن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بىردىنبىر ئايالى ۋە ئۇنىڭ خاس چۆرىلىرى كەلدى، ئاندىن يەنە يۈز ئەلەمدار پەيدا بولدى، ئەلەمدارلارنىڭ بېشىدا شاھلىق تاج بار ئىدى. ئارقىدىن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ نەچچە يۈز پىل كۆتۈرگەن سايمىنى كەلدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئۆلىمالار، ھۆكۇمالار، مەھرەملەر، ھاپىزلار كېلىۋاتاتتى. گەردان كەشان بىلەن شىربەچچە ئۇلارنىڭ ئالدىدا كېلىۋاتاتتى. پادىشاھ راي ھىندى ھەمراھلىرىغا قاراپ:

— ئەگەر بۇ ئىككى ھەيۋانى — دۆزەپەر بىلەن شىكارگەرنى ئەۋەتسەم، ھۇشەڭنىڭ يەتتە ھەيۋانىنى بىر كېچىدە ھالاك قىلىپ، سىلەرنى غەمدىن خالاس قىلىدۇ، — دەپ، پادىشاھ ھۇشەڭنى ياراتمىغان ھالدا ئوردىسىغا ياندى ۋە ۋەزىرلىرىنى چاقىرىپ كېڭەش تۈزدى. كېڭەشتە ھەر خىل گەپلەر بولدى، خۇداغا ئىلتىجالار قىلىشتى، ئاندىن ئۇلار ئوتنىڭ ئەتراپىغا بېرىپ سەجدە قىلىشتى. راي ھىندى باش قويۇپ:

— ئەي ئۇلۇغ مەبۇدەم، ھۇشەڭ شاھ لەشكەرلىرى بىلەن كەلدى، بۇنىڭ ئىلاجى نېمە؟ ماڭا ئەمر قىلغىن ! — دېدى. ئاندىن شەيتان ئوت ئىچىدىن مۇلايىم ئاۋاز بىلەن نىدا قىلدى:

— ئەي قۇلۇم، قورقمىغىن، مەن بار، لەشكىرىي تەييارلىقلارنى قىل !

راي ھىندى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىشقا كىرىشتى.

ئەمدى سۆزنى پادىشاھ ھۇشەڭدىن ئاڭلايلى:

ھۇشەڭ پادىشاھ بارگاھىغا چۈشتى. تاجدارلار پادىشاھقا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ ئولتۇرۇشتى. داستىخان تارتىلدى. كەچ كىردى، بۇ چاغدا گەردان كەشاننىڭ خىيالىغا پادىشاھ راي

ھىندىنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ باقاي دەيدىغان ئوي كەلدى ۋە پادىشاھ ھوشەڭنىڭ ئىجازىتى بىلەن يول ئالدى.

پادىشاھ راي ھىندىمۇ ئۆزىنىڭ شىكارگەر ۋە دۆزەپەر دېگەن ئىككى ھەييارىنى چاقىرىپ، سىلەر ھوشەڭنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ بىر خەۋەر ئەكەلسەڭلار، دەپ يولغا سالدى. بۇ ئىككى ھەييار پادىشاھنىڭ تاپشۇرۇقىنى ئېلىپ يولغا چىقىشتى ـ دە، ھوشەڭنىڭ لەشكەرلىرى ئارىسىغا كىرىۋالدى. بۇ ئىككىسى ئىلگىرى نەچچە قېتىم گەردان كەشاننىڭ زەربىسىنى يېگەنىدى، شۇڭا ئۇلار گەردان كەشاندىن قورقاتتى. ئىككى ھەييار گەردان كەشاننىڭ يوقلۇقىنى كۆرۈپ، ھوشەڭنىڭ ئوردىسىغا كىرىشتى. بۇ يەردە بارلىق ھەييارلار قىلىچلىرىنى باش ئاستىغا باستۇرۇپ خىرامان ئۇخلاپ يېتىپتۇ. پادىشاھ ھوشەڭ تەخت ئۈستىدە، ئۇنىڭ ئەتراپىدا نەچچە شاھ ۋە پاسىبانلار ئۇخلاپ يېتىپتۇ. ئىككى ھەييار بۇلارنىڭ ھەممىسىنى بىھوش قىلدى، ئاندىن پادىشاھ ھوشەڭنى كۆتۈرگەنچە ئېلىپ يولغا چىقتى. بۇنى ئىنس ـ جىن تۇيمىدى. ئىككى ھەييار خۇددى شامالدەك كېتىپ قالدى.

گەردان كەشان پادىشاھ راي ھىندىنىڭ ئوردىسىغا كىردى. يەملىدىكى، شىكارگەر ھەييار بىلەن دۆزەپەر ھەييار يوق ئىدى. گەردان كەشان، بۇ مەلئۇنلار شاھىمىنىڭ ئوردىسىغا كەتكەن بولمىسۇن، دەپ دەرھال ئارقىسىغا ياندى. ئۇ كېلىۋېتىپ ئىككى ئادەمنىڭ قەدەم تىۋشىنى ئاڭلاپ بىر خىلۋەتكە يوشۇرۇنۇپ، قىلىچىنى غىلاپىدىن چىقىرىپ تەييارلىنىپ تۇردى. شۇ ئارىدا، لەشكەر ئىچىدە گەردان كەشان يوق ئىكەن، ئىشىمىز ئاسان بولدى، ئەگەر ئۇ بولغان بولسا چاتاق بولاتتى، مانا ئەمدى پادىشاھ ھوشەڭ بىزنىڭ قولىمىزغا چۈشتى، دېگەن گەپلەر ئاڭلاندى. گەردان كەشان غەزەپتىن ۋارقىرىدى:

— ھەي ھارامزادە، مانا مەن گەردان كەشان !

ئۇلار شۇ گەپتىن كېيىن جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ، باـ ياۋان تەرەپكە قېچىشتى. گەردان كەشان ئۇلاردىن شىكارگەرنى قوغلاپ تۇتۇۋېلىپ يەرگە يىقىتتى ۋە ئۇنىڭغا مىنىپ ئولتۇـ رۇپ پۇت ـ قوللىرىنى باغلىدى. پادىشاھ ھوشەڭ تېخى بىـ ھوش ئىدى. گەردان كەشان پادىشاھنى ھوشيار قىلدى. پادىـ شاھ كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنى بىر غارنىڭ ئىچىدە كۆرۈپ، گەردان كەشاندىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى، باغلانغان بۇ ئاـ دەمنىڭ كىملىكىنى سورىدى. گەردان كەشان ئەھۋالنى بايان قىلدى ۋە:

— ئەي پادىشاھىم، تاڭ يورۇپ قالدى، تېزرەك بولايلى، — دېدى. ئاندىن گەردان كەشان پادىشاھ بىلەن شىكارگەرنى شۇ يەردە قالدۇرۇپ، لەشكەرلەرگە خەۋەر بېرىش ئۈچۈن شامالدەك يۈرۈپ پادىشاھنىڭ بارگاھىغا يېتىپ كەلدى. ئوردىنى نالە ـ پەرياد قاپلىغانىدى. گەردان كەشان ئۇلارغا بولغان ئەھۋالدىن خەۋەر بەردى. لەشكەرلەر، سەركەردىلەر پادىشاھنىڭ سالامەتلىـ كىنى ئاڭلاپ خۇداغا شۈكۈرلەر ئوقۇشتى ۋە گەردان كەشانىنىڭ بېشىدىن جاۋاھىرلارنى چاچقۇ قىلدى. لېكىن، لەشكەرلەردە تاقەت قالمىغانىدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان لەشكەرلەر بىراقلا ھوشەڭ شاھ تۇرغان جايغا قاراپ يول ئالدى. بۇنىڭدىن سەل ئىلگىرى قەھرىمان ھېلىقى جانىۋارغا مىنىپ تاغ تەرەپكە راۋان بولغانىدى.

ئەلقىسسە: دۆزەپەر ھەييار گەردان كەشاندىن قۇتۇلۇپ پاـ دىشاھ رايىنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— بىز پەم بىلەن بېرىپ ھوشەڭ پادىشاھنى ئوغرىلاپ ئەكېلىۋاتساق، تاغدا گەردان كەشان ھەييار ئۇچراپ قالدى. ئۇنى كۆرۈپ مەن تاغ تەرەپكە قاچتىم. ئۇ شىكارگەرنىڭ ئارـ

قىسىدىن قوغلاپ كەتتى. مەن شۇ قاچقانچە ھۇزۇرلىرىغا كەل-
دىم. ئەھۋالدىن قارىغاندا، گەردان كەشان بىز تەرەپكە كەلگەن
ئوخشايدۇ، — دېدى. بۇنى ئاڭلاپ راي ھىندى غەزەپلىنىپ:
— ئىككى ئادەم بىر ئادەمدىن قاچسا، بۇ نېمىدېگەن
رەسۋاچىلىق ! — دېدى.
— ئەي پادىشاھىم، گەردان كەشانغا ھېچبىر كۈچ تەڭ
كېلەلمەيدۇ. بىز ئىككىمىز ئۇنىڭغا قانداقمۇ تاقابىل تۇرالاي-
مىز؟ — دېدى دۆزەپەر. راي ھىندى كەھبال ھىندىنى ئۈچ
يۈز مىڭ باھادىر بىلەن تاغ تەرەپكە يولغا سېلىپ، ئۆزى بار-
لىق لەشكەرلىرىنى ئېلىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدى.
ئەلقىسسە: پادىشاھ ھۇشەڭ غار ئىچىدە ئۆز لەشكەرلىرى-
نىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ بىتاقەت بولۇۋاتاتتى. ھىندى
ئەسكەرلىرى كېلىپ غارنىڭ ئەتراپىنى تامام قورشىۋالدى. پا-
دىشاھ بۇلارنى تونۇدى. پادىشاھ ھۇشەڭ دەرھال شىكارگەر
ھەييارنىڭ قورالىنى ئېلىپ غاردىن چىقىپ، بىقىياس لەش-
كەرلەرگە ئۆزىنى ئېتىپ، تەنھا جەڭگە كىرىشىپ كەتتى. پا-
دىشاھ ھۇشەڭ باھادىر پالۋان ئىدى. ئۇ قىلىچ بىلەن ئۇرسا،
تەنلەر تۆت پارە بولاتتى. پادىشاھ ھۇشەڭ لەشكەرلەرگە خۇددى
بۆرە قويغا ئېتىلغاندەك ئۆزىنى ئۇراتتى. ھىندى لەشكىرى
قات - قات بولۇپ چەمبىرەك ياساپ پادىشاھنى ئارىغا ئې-
لىۋالدى. دەل شۇ ۋاقىتتا قەھرىمان يېتىپ كەلدى. ئۇ پادى-
شاھنىڭ پىيادە شۇنچە لەشكەرلەر بىلەن جەڭ قىلىۋاتقانلىقى-
نى كۆرۈپ، ئالەم كۆزىگە قاراڭغۇ كۆرۈندى. ئۇ غەزەپ بىلەن
نەرە تارتىپ ئۆزىنى ھىندى لەشكەرلىرىگە شىددەت بىلەن ئۇ-
رۇپ، لەشكەرلەرنى سۈرۈپ ھەيدەپ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ قې-
شىغا باردى. قەھرىماننىڭ ئارقىسىدىن قەھتىران، بەھرام جە-
بىل، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن جىمى سەركەردە ۋە پالۋانلار، لەش-

كەرلەر ھىندى لەشكەرلىرىگە تاشلاندى. شۇ ۋاقىتتا گەردان كەشان پادىشاھىنىڭ ئىتىنى ئەكەلدى، پادىشاھ ئىتىغا مىندى.

شۇ ئارىلىقتا پادىشاھ راي ھىندى لەشكەرلىرى بىلەن كېلىپ ھۇشەڭ شاھنىڭ لەشكەرلىرىگە تىغ ئۇرۇشقا باشلىدى. قەھرىمان ئالتە ئاياغلىق جانىۋارنى مىنىپ جەڭ ئاچتى. ھىندى لەشكەرلىرى بۇ قىيامەتتىن قورقۇپ، ۋارقىرىشىپ توپ - توپ بولۇپ قېچىشتى. قەھرىمان ئالدىغا كەلگەن ھەممىنى تىغدىن ئۆتكۈزدى. قەھرىمان ئەڭ جاھىل رەقىب كەبىلىنىڭ كوكۇلىسىدىن تۇتۇۋېلىپ ئۇنى نەيزىگە ئۆتكۈزۈپ يەرگە ئۇردى، ئاندىن قورقۇپ جان تىترىكىدە قالغان بارلىق لەشكەرلەرگە جەڭ ئېچىپ، سانسىز كىشىنى ھالاك قىلدى. ساراسىمە ئىچىدە قالغان راي ھىندى كەيۋاندىن:

— بۇ زادى كىم؟ — دەپ سورىدى. كەيۋان ئېيتتى:

— ئەي پادىشاھ، بۇ قەھرىمان قاتىلدۇر.

ئەلقىسسە: راي ھىندى كاناي چالدۇرغانىدى، ھىندىلار بويۇنلىرىنى قىسىشىپ جۆنەشتى. جەڭ توختىدى. پادىشاھ راي ھىندى ئۆلگەن لەشكەرلىرىنى رويخەتكە ئالدۇرغانىدى، ئوتتۇز ئۈچ مىڭ كىشى ئۆلگەنلىكى مەلۇم بولدى. پادىشاھ راي ھىندى چىدىيالماي چوڭقۇر ئاھ ئۇردى. ياردارلارنىڭ سانى يوق ئىدى. پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرىدىن ئون مىڭ كىشى

ئۆلگەنىدى. ئۇلارنى بىر - بىرلەپ دەپنە قىلدى.

ئەلقىسسە: راي ھىندى دوستى كەھبالىنىڭ ئۆلۈكىنى بىر تاۋۇتقا ئالدۇرۇپ، بۇرادىرى ئىسپەندىيارنىڭ جايى - ئۇممان شەھىرىگە ئەۋەتتى. ئىسپەندىيار بويى توقسان گەز كېلىدىغان، ئۈچ مىڭ پاتمان گۇرزە ئىشلىتىدىغان باتۇر ئىدى. ئۇ راي ھىندىنىڭ قىزى سەرۋى خىرامانغا ئاشىق ئىدى. ئۇ قىز: «ھەركىم مېنى چېلىشتا يەڭسە، شۇنىڭغا ياتلىق بولىمەن» دەيتتى. مەلىكىنىڭ بۇ تەلىپىنى ئاڭلاپ جاي - جايلاردىن پالۋانلار، شاھزادىلەر كېلىپ جانلىرىدىن ئايرىلىشتى. ئىسپەندىيار قىزنىڭ ئالدىغا بارغۇسى بار ئىدى، لېكىن قورقۇپ ساراسىمە ئىچىدە يۈرەتتى. شۇنداق كۈنلەردە كەھبالىنىڭ تاۋۇتى يېتىپ كەلدى. ئىسپەندىيار ئۇنى پادىشاھ راي ھىندىنىڭ تەلىپى بويىچە دەپنە قىلدى. پادىشاھ راي ھىندى مۇنداق بىر پارچە خەت يازغانىدى: «دوستۇم، پادىشاھ ھۇشەڭ ۋە قەھرىماندىن داد ! ئۇلار ئىران ۋە تۇراندىن نۇرغۇن لەشكەر ئېلىپ ھىندىستان ۋىلايىتىگە بېسىپ كەلدى. ئۇلار بىلەن جەڭ قىلدىم، كۆپ پالۋانلىرىم زەبۇن بولدى. ئەي ئىسپەندىيار، ئىككىمىز بىرلىشىپ پادىشاھ ھۇشەڭ بىلەن قەھرىماننى يوقاتساق، قىزىم سەرۋى خىرامانىنى ساڭا بەرگەن بولاتتىم. لەشكەر باشلاپ كەلگەيسەن !»

ئەلقىسسە: راي ھىندى كەھبالىنىڭ مېيىتىنى ئۇزىتىپ، ئۆلگەنلەرنىڭ جەسىتىنى كۆيدۈردى. تاڭ ئېتىپ كۈن يورۇدى، ئىككى تەرەپنىڭ نەرىلىرى ياڭرىدى. ئىككى تەرەپ لەشكەرلىرى تىغ - گۇرزىلىرىنى تۇتۇپ، پادىشاھلىرىنىڭ بۇيرۇقىنى كۈتۈپ تۇرۇشتى. ھۇشەڭ تەرەپتىن قەھرىمان ئۇرۇش كىيىملىرىنى كىيىپ، ئالتە ئاياغلىق جانىۋارغا مىندى. ئاندىن ھۇشەڭنىڭ ھەممە سەركەردە - پالۋان ۋە لەشكەرلىرى

جەڭگە تەقەززا بولۇپ تۇرۇشتى. پادىشاھ ھۇشەڭ ساۋۇتىنى كىيدى، ئاندىن ئېتىنى مىنىپ جەڭگاھقا ماڭدى، پالۋانلار ئۇ-نىڭغا ئەگەشتى.

راي ھىندىمۇ ھەيۋەت بىلەن كېلىپ مەيداندا تۇردى. ھىندىلار تەرىپىدىن بەھرام ھىندى مەيدانغا كىردى. ھۇشەڭ تەرەپتىن بەھرام جەبىل مەيدانغا كىردى. بۇ ئىككى باھادىر بىر- بىرىگە خىرىس قىلىشتى. بەھرام جەبىل بەھرام ھىن-دىنىڭ بېلىدىن تۇتۇپ تارتىپ، ئۇنىڭ بويىنىنى مىسلى تۇمۇ-چۇقنىڭ بېشىنى ئۈزگەندەك ئۈزۈپ تاشلىدى. بۇنى كۆرگەن كەھتىلان ھىندىنىڭ تاقىتى بۇزۇلۇپ، دەرھال پىلنى بۇراپ، غەزەپ بىلەن كېلىپ بەھرامنىڭ بېشىغا گۇرزە ئۇردى. گۇر-زىلەردىن ئوت ياندى. بەھرام جەبىل گۇرزىلەرنى چاقچاقلىق بىلەن ياندۇردى ۋە مەردلىك بىلەن رەقىبىنى ئاگاھلاندۇردى -دە، گۇرزىسىنى ئوينىتىپ كېلىپ كەھتىلان ھىندىنى شۇنداق ئۇردىكى، ئۇ تىن تارتماي ئۆلدى. بۇنى كۆرگەن ھىندى پالۋانلىرى غەزەپ بىلەن ئارقا - ئارقىدىن مەيدانغا كىرىشتى، لېكىن ھېچقايسىسى ئامان قالمىدى. شۇنداق قىلىپ، بۇ كۈنى بەھرام جەبىلنىڭ قولىدا بىر يۈز ئاتمىش ھىندى پالۋان ھالاك بولدى. ئۆتى يېرىلغۇدەك بولغان ھىندىلار بىراقلا ئات سېلىپ كېلىشتى. بەھرام بۇلارنى كۆرۈپ ئالەمچە كۈچ بىلەن نەرە تارتىپ يەنە جەڭگە چۈشتى. پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارلىق لەشكەرلىرى بەھرامغا ئەگىشىپ جەڭگە كىردى. ئىككى تەرەپ-نىڭ بىقىياس لەشكەر دېڭىزى ئاسمان - زېمىننى لەرزىگە سالدى، ئالەمنى چاڭ قاپلىدى، ئادەملەرنىڭ قېنى زېمىننى بوياپ، ئېقىن بولۇپ ئاقتى. پادىشاھ راي ھىندىنىڭ سەھراپ دېگەن پالۋىنىنىڭ قولىدا ھۇشەڭنىڭ ئون ئىككى باھادىرى ھالاك بولدى. قەھتىران بۇ جاھىل ئەبلەخكە تاشلاندى، ئەتى-

دىن ـ ئاخشامغىچە ئېلىشتى، لېكىن ھېچقايسىسى غالىب كېلەلمىدى. ئاخىر ھەر ئىككى تەرەپتىن كانايلار چېلىنىپ، جەڭ ۋاقتىنىچە ئاخىرلاشتى.

ئەلقىسسە: پادىشاھ ھۇشەڭ ئون ئىككى باھادىرنىڭ جە-ستىنى كۆرۈپ كۆڭلى بۇزۇلدى.

پادىشاھ راي ھىندى جەڭدىن يېنىپ ئۆز بارگاھىغا كەل-دى، سەھراپقا تون كىيدۈردى. خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ، جەڭ يەنە باشلاندى. ھىندىلار تەرىپىدىن سەھراپ ھىندى مەيدانغا كىر-دى. پادىشاھ ھۇشەڭ بىر پالۋاننى مەيدانغا چىقاردى. ئەپسۇس، ھايال ئۆتمەي ئۇ پالۋان ھالاك بولدى. قەھرىمان بۇ ھالنى كۆرۈپ مەيدانغا كىرەي دەپ تۇرغاندا، بەھرام جەبىل مەيدانغا كىرىپ بولدى. بەھرام جەبىل سەھراپقا بىر گۈرزە ئۇرغان-دى، سەھراپ ھىندىنىڭ ئېتىنىڭ بېلى سۇنۇپ يەرگە يىقىل-دى. ھىندىلار سەھراپقا بىر كەركىدان ئەكېلىپ بېرىشتى. سەھراپ كەركىداننى مىنىپ بەھرامنى قوغلاپ گۈرزە ئۇرغا-

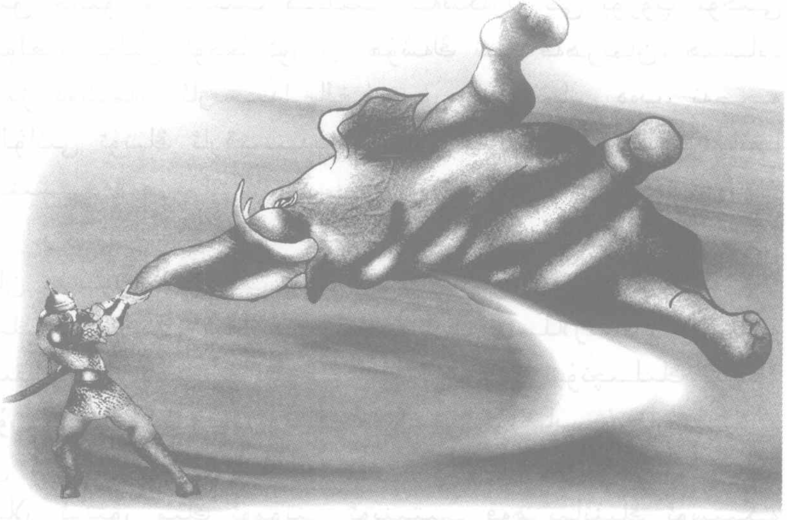

نىدى، بەھرام قالقان بىلەن توسۇۋالدى. بۇ ئىككىسى ئېلىشا ـ
ئېلىشا ئاخىر قۇچاقلىشىپ قالدى، بىر ـ بىرىنىڭ بەللىرى ـ
دىن تۇتۇپ ئېتىشتى. ھەيھات، بەھرام سەھراپ ھىندىنىڭ
بېلىدىن ئېلىپ يەرگە ئۇردى. مىدىر قىلالمىغان سەھراپنى
ئۆز ئادەملىرى مەيداندىن ئاچىقىپ كەتتى. ئەمدى بەھرامغا
تەڭ كەلگۈدەك بىرەر پالۋان چىقمىدى. ھىندىلار بۇ ئىشقا
چىدىماسلىق قىلىپ، بەھرامنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن مىڭ
پىلنى قويۇپ بەردى. پىللار بەھرامغا ئېتىلىشقا باشلىدى.
بەھرام بىر گۈرزە بىلەن بىر پىلنى يىقىتاتتى ۋە پىللارنىڭ
خارتۇملىرىدىن تۇتۇپ ھىندىلار توپىغا ئاتاتتى ـ دە، نەچچە
ھىندى بېسىلىپ ئۆلەتتى. ھىندىلار بەھرامنىڭ بوي بەرمەي ـ
گەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا كامان ئاتقىلى تۇردى. قەھرىمان
بەھرامنى بۇ ھالدا كۆرۈپ ئاسماننىڭ قەرىنى يارغۇدەك نەرە
تارتتىكى، ئادەملەرنىڭ يۈرەكلىرى قېپىدىن چىقىپ، تاغ ـ
تاشلار گۇلدۇرلەپ چۇشكەندەك بولۇپ كەتتى. ئۇ ئالتە ئاياغ ـ
لىق جانىۋارغا مىنىپ كېلىپ، لەشكەرلەرنى بۇزۇپ ئوڭنى
سولغا، سولنى ئوڭغا ئۇردى. ھۇشەڭ شاھ قەھرىمان، ھېساب ـ
سىز دۇشمەن ئارىسىدا يالغۇز يۈرسە بولماس دەپ، نەچچە
پالۋاننى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدۇردى. پالۋانلار قەھرىمانغا
يېتىشتى. قەھرىمان ئادەتتىن زىيادە قەھرلىنىپ كەتكەنىدى.

راي ھىندىنىڭ يەتتە يۈز سەپ لەشكىرى دېڭىزدەك چۇ ـ
قان ـ سۈرەن سېلىپ مەيدانغا كىرىشتى. راي ھىندى ئوتتۇز
مىڭ پىلنى ئەتراپىغا سېپىل قىلىپ، پىللارنىڭ ئۈستىگە
چىقىپ كۆزىتىپ تۇراتتى. قەھرىمان ئۇنى شۇنچىلىك ھاكا ـ
ۋۇر ھالەتتە كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغان پىللار ـ
نى ئۇرغىلى تۇردى. پىللار قېچىشقا باشلىدى. بۇ چاغدا ھىن ـ
دىلار ئوتتۇز مىڭ ئومۇتنى ئوينىتىپ قەھرىماننىڭ ئۈستىگە

بېسىپ كېلىشتى. پادىشاھ ھۇشەڭ قەھرىماننىڭ ئارقىسىدىن دۈشمەن توپىغا ئۆزىنى ئۇردى، ئەمما ھەرقانچە قىلىپ قەھرىمانغا يېقىن بارالمىدى. ھىندىلار تۇيۇقسىز سەكسەن زەنجىرنى ھالقا قىلىپ قەھرىماننىڭ بويىنىغا تاشلىدى ۋە يۈز پالۋان پىل ئۈستىدە تۇرۇپ قەھرىماننىڭ بويىنىدىكى زەنجىرنى تارتتى. قەھرىمان دەرغەزەپتە زەنجىر تۇتقان يۈز پالۋاننى پىل ئۈستىدىن زەرب بىلەن تارتىپ يەرگە ئۇردى. ھىندىلار جان - جەھلى بىلەن قارشىلىق كۆرسىتىپ، پىللارنى قاتمۇ قات قىلىپ قەھرىماننى ئارىغا ئېلىۋالدى. بۇ كۈنى ئاخشامغىچە قاتتىق جەڭ بولدى. كېچە ئۆتۈپ، تاڭ ئاتتى، لېكىن قەھرىمان پىللارنىڭ قورشاۋىدىن تېخىچە چىقالمىغانىدى. ھۇشەڭ شاھ بىتاقەت بولۇپ، بارلىق پالۋانلارنى جەڭگە چاقىردى. پالۋان - لەشكەرلەر ئۆزلىرىنى پىللار سېپىگە ئۇرۇشقا باشلىدى. شۇ ھالدا قەھرىمان ئەمدى راي ھىندىنىڭ ئۈستىگە تاشلىناي دەپ تۇراتتى، بىر تەرەپتىن سەرخىل ئاتلارغا مىنىشكەن، جاۋاھىر تونلارنى كىيگەن مىڭدەك كىشى كۆرۈندى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە لەئەل - ياقۇتقا غەرق بولغان ئاجايىپ بىر گۈزەل ساھىبجامال كېلىۋاتاتتى. ھەممە ھاڭ - تاڭ قېلىشتى. ئاخىر مەلۇم بولدىكى، ئۇ راي ھىندىنىڭ قىزى — سەرۋى خىرامان ئىدى. سەرۋى خىرامان دادىسىنىڭ شۇنچە كۆپ لەشكەرلىرىنىڭ ھۇشەڭ تەرىپىدىن ۋەيران بولغانلىقىنى، بىر پالۋان ئالتە ئاياغلىق، تۆت كۆزلۈك ھايۋانغا مىنىۋېلىپ پىللارنىڭ سېپىنى بۇزۇۋاتقانلىقىنى، دادىسىنىڭ ئېغىر تەھدىت ئاستىدا قالغانلىقىنى، بۇ يەرنىڭ قان بىلەن بويالغانلىقىنى كۆرۈپ غەزەپلىنىپ، پىللارنىڭ سەپلىرىنى بۇزۇپ قەھرىمانغا يېقىنلاشتى، ئاندىن قەھر بىلەن شىددەتلىك ئاۋازدا نەرە تارتتى. راي ھىندى قىزنى يىراقتىن كۆردى.

ئۇ نازىنىن كېلىپ قەھرىماننىڭ بېشىغا بىر گۈرزە ئۇردى. قەھرىمان تەستە ئۆزىنى ئېلىپ قاچقانىدى، يەنە گۈرزە ئۇ-رۇلدى. ئالاھازەل قەھرىماننى كۆز ئاچقىلى قويمىدى. قەھرد-مان بىردىن ئاگاھ بولۇپ، گۈرزىسىنى قولىغا ئېلىپ ئۇ قىزنىڭ بېشىغا نەچچىنى سالدى. قەھرىماننىڭ ئۇرغان گۈر-زىسىنى سەرۋى خىرامان پالۋانلىق بىلەن ياندۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئانىسىدىن ئەمگەن سۈتى ئاغزىغا كەلگەندەك بولدى. بۇ ئىككىسى ئاخشامغىچە جەڭ قىلىشتى. سەرۋى خىراماننىڭ ئىنىكئانىسى بىتاقەت بولۇپ، ئۈچ لەك لەشكەر بىلەن قەھ-رىماننى ئارىغا ئېلىۋالدى. راي ھىندى قىزنىڭ غەيرىتىدىن ئىلھاملىنىپ، ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرىگە ئۇرۇلدى. ئىككى تە-رەپ ئەتىدىن - كەچكىچە شۇ يوسۇندا جەڭ قىلىشتى. كەچ كىرىپ جەڭ ئاخىرلاشتى. دەم ئارىلىقىدا پادىشاھ ھۇشەڭ قا-رىسا، قەھرىمان باشلىق ئون ئىككى مىڭ لەشكەر يوق. پادد-شاھ ھۇشەڭنىڭ پەرمانى بويىچە گەردان كەشان پالۋانلارنىڭ خەۋىرىنى ئالغىلى راۋان بولدى. گەردان كەشان بېرىپ بىلد-دىكى، ئون ئىككى مىڭ پالۋان شېھىت بوپتۇ، لېكىن شې-ھىتلار ئىچىدە قەھرىماننىڭ جەسىتى يوق ئىدى. ئۇنى قانچە ئىزدەپمۇ تاپالمىدى.

ئەمدى گەپنى قەھرىماندىن ئاڭلايلى:

قەھرىمان سەرۋى خىرامان بىلەن ئېلىشىۋاتقاندا، جىمى لەشكەرلەر مەيداندىن چىقىشتى. قەھرىمان بىلەن سەرۋى خىرامان ئېلىشا - ئېلىشا ھىندى تېغىغا چىقىپ قالدى ۋە كېچىچە جەڭ قىلىشتى. ئاخىر قەھرىمان پۈتۈن كۈچى بىلەن بىر گۈرزە ئۇردىكى، قىزنىڭ دۇبۇلغىلىرى پارچە - پارچە بولۇپ، كوكۇلىلىرى ھەريانغا تۆكۈلدى. قەھرىمان بۇ گۈزەل ساھىبجامالغا يېقىن كېلىپ قارىغانىدى، بەدەنلىرى بوشاشقاد-

دەك، يۈركىگە ئىشق تەپكەندەك بولدى. قەھرىمان قانداقتۇر بىر خىل تۇيغۇ ئىچىدە ھېلىقى جانىۋارنى مىنىپ ئۆز لەشكىرى تەرەپكە راۋان بولدى. ئۇ يولدا گەردان كەشان بىلەن ئۇچرىشىپ، پادىشاھنىڭ قېشىغا باردى. بۇ چاغدا ئەسىرلەرنى پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئالدىغا ئەكىرىشتى. ئۇلار پادىشاھتىن گۇناھلىرىنى تىلەشتى، پادىشاھ ھۇشەڭ ئۇلارنى ئازاد قىلدى ۋە كەيۋان شاھقا پادىشاھلار قاتارىدا ئورۇن بەردى. سەھراپنى بەھرامغا، شىكارگەر ھەييارنى گەردان كەشانغا قوشۇپ بەردى.

ئەمدى سۆزنى ئۇ تەرەپتىن ئاڭلايلى:

راي ھىندى، سەرۋى خىرامان كەلمىدى، دەپ تولىمۇ بىئارام بولدى. ھىندىلار پاتىپاراق بولۇشتى. ئۇلار شۇنداق بىتاقەت بولۇپ تۇرغاندا، سەرۋى خىرامان يېتىپ كەلدى. ئىنىكئانا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، ئۇنىڭ ئاياغلىرىغا تاشلىنىپ نېمە بولغانلىقىنى سورىدى. سەرۋى خىرامان بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ:

— ئۇ پالۋان مەندىن غالىب كەلدى. ئەمدى بۇ ئالەم بىلەن خوشلاشسا كېرەك، — دېدى.

— ئەي نازىنىن، ئۇ پالۋان سىنىڭ جامالىڭنى كۆرۈپ چوقۇم بىقارار بولغان بولسا كېرەك. ئۇ سىنى تاشلاپ كېتەلمەيدۇ، — دەپ تەسەللى بەردى ئىنىكئانىسى.

ئەتىسى كەچتە سەرۋى خىرامان دۆزەپەر ھەييارنى چاقىرتىپ كېلىپ:

— ئەي ھەييار، بۇ كېچە ماڭا ھەمراھ بول، مەن بېرىپ ھېلىقى پالۋاننىڭ بېشىنى ئەكېلەي، — دېدى.

— ئەي نازىنىن، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكىرى ئىچىدە گەردان كەشان دەيدىغان بىر ھەييار بار، ئۇنىڭدىن قۇتۇلماق تەس، — دەپ ھودۇقتى دۆزەپەر. سەرۋى خىرامان بۇ سۆزنى

ئاڭلاپ مەسخىرە قىلدى. شۇنداق قىلىپ، سەرۋى خىرامان، ئىنىكئانا، دۆزەپەر ھەييار ئۈچەيلەن يولغا راۋان بولدى. ئۇلار قەھرىماننىڭ چېدىرىغا يېقىن باردى. شۇ چاغدا دۆزەپەر ھەييار ئۆزىنىڭ گەردان كەشاندىن قورقىدىغانلىقىنى يەنە بىر قېتىم ئىزھار قىلدى. سەرۋى خىرامان تەنھا ئۆزى لەشكەرلەر ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. ئۇ ئېھتىيات بىلەن يۈرۈپ، ئاخىر قەھرىماننىڭ بارگاھىغا باردى. پاسىبانلار، غۇلاملار ئۇنى چۆرىدەپ يېتىپتۇ. سەرۋى خىرامان ئۇلارنىڭ دىماغلىرىغا بىھوش دورىسى پۈركۈدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىھوش بولدى. سەرۋى خىرامان خەنجىرىنى سۇغۇرۇپ، قەھرىماننىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىنىشنى ئويلىدى، ئەمما ئۇخلاپ ياتقان قەھرىماننى كۆرۈپ تىغ تۇتقان قوللىرى بوشىشىپ، خەنجىرى يەرگە چۈشتى ـ دە، بىر «ئاھ» تارتىپ بىھوش بولۇپ يىقىلىپ، قەھرىماننىڭ ياستۇقىغا باش قويۇپ ياتتى، بىرئازدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، قەھرىماننىڭ جامالىغا قاراپ ئولتۇردى. سەرۋى خىرامان ئاشىق بولغانىدى. ئۇ بۇ ۋەقەلەرنى بىر پارچە خەتكە يېزىپ، قەھرىماننىڭ بېشىغا خەنجىرى بىلەن باستۇرۇپ قويدى، قەھرىماننىڭ ئۈزۈكىنى پەم بىلەن ئېلىپ ئۆز قولىغا سېلىۋالدى، ئۆزىنىڭ ئۈزۈكىنى قەھرىماننىڭ قولىغا سېلىپ قويدى. سەرۋى خىرامان ئۇ يەردىن چىقىپ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا بېرىپ كۆردىكى، پاسىبانلار غەمسىز ئۇخلاپ يېتىپتۇ. سەرۋى خىرامان ئۇلارنىڭ دىماغلىرىغا بىھوش دورىسى پۈركۈدى. پادىشاھ ھۇشەڭ تەخت ئۈستىدە ئۇخلاپ ياتاتتى. بۇ يەردە گەردان كەشان يوق ئىدى.

دەل شۇ چاغدا گەردان كەشان ئۆز چېدىرىدا قورقۇنچلۇق بىر چۈش كۆرۈپ ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ دەرھال يولغا چىقىپ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا كېلىپ قارىسا، بىرقانچە پاسى-

بان ئۆلۈپتۇ. ئۇ كۆردىكى، سەرۋى خىرامان قولىدا خەنجەر تۇتقان ھالدا پادىشاھنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلماقچى بولۇپ تۇرۇۋاتقۇدەك. گەردان كەشان ۋارقىرىدى:

— ئەي جۇۋان بەرنا، ھېزى بول، مەن گەردان كەشان!

گەردان كەشان ئالماس تىغىنى سەرۋى خىرامانغا شىلتىدى. سەرۋى خىرامان لاچىندەك تېز ئۇچۇپ كېلىپ گەردان كەشاننىڭ يۈزىگە بىر كاچات ئۇرغانىدى، گەردان كەشان خۇددى كەپتەردەك بېرىپ يەرگە يىقىلدى. سەرۋى خىرامانىنىڭ گەردان كەشاننى ھالاك قىلىشقا كۆڭلى بارمىدى بولغاي، چىقىپ كەتتى. بۇ غوۋغادىن ھەممە لەشكەرلەر ئويغىنىپ قاراسا، سەرۋى خىرامان شامالدەك تېز كېتىۋاتقۇدەك. ئۇنى خېلىغىچە قوغلاپ باققان بولسىمۇ يېتىشەلمىدى.

پادىشاھ ھۇشەڭ بۇ ئەھۋالنى ئۇقۇپ قاتتىق بىئارام بولدى. بولۇۋاتقان پاراڭ ـ سۆرەنلەر قەھرىمانىنى ئويغىتىۋەتتى. ئۇ كۆزىنى ئېچىپ سەرۋى خىرامان يېزىپ قويغان خەتنى كۆردى ـ دە، خەنجەر بىلەن خەتنى ئېلىپ پادىشاھنىڭ قېشىغا كەلدى. بىر ۋەزىر خەتنى ئوقۇدى، خەتتە: «ئەي پالۋان، مەن بۇ كېچىدە سېنى ھالاك قىلغىلى كەلگەنىدىم. قارىسام، تېخى ئون گۈلۈڭنىڭ بىرىمۇ ئېچىلماپتۇ، رەھىم قىلدىم. سۆزۈم شۇكى، غەپلەتتىن ئويغىنىپ، پادىشاھ ھۇشەڭنى ئېلىپ، پادىشاھ رايىنىڭ خىزمىتىگە بارغىن. پادىشاھ راي ھىندى پالۋانلارنىڭ قەدرىنى قىلىدۇ. ياق دىسەڭ ھېزى بول، جېنىڭدىن جۇدا قىلىۋېتىمەن» دېيىلگەنىدى. بۇ خەتتىن ھەممىسى ھەيران قېلىشتى. قىزنىڭ قەھرىمانىنى ئۆلتۈرمەي خەت يېزىپ قويۇپ كەتكەنلىكىدىن، ئۇنىڭ قەھرىمانغا ئاشىق بولغانلىقىنى پەملەشتى.

ئەلقىسسە: ئەتىسى جەڭ ناغرىسى چېلىندى. ئىككى تام

لەشكەرلەر مەيدانغا كىردى. ھىندىلار تەرىپىدىن سەرۋى خىرامان ئالتۇن رەڭلىك كىيىم كىيگەن ھالدا كەركىدانغا مىنىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن شۇنداق كىيىم كىيگەن ۋە كەركىدانغا مىنگەن ئەللىك كىشى كىرىپ كەلدى. پادىشاھ ھۆشەڭ تەرەپتىن بەھرام جەبىل نەيزىسىنى كۆتۈرۈپ مەيدانغا كىردى، ئۇ چۇقان كۆتۈرۈپ، نەيزىسىنى ئاسمانغا ئېتىپ ئوينىتىپ تۇتۇۋالدى. ئىككىسى ئېلىشىشقا باشلىدى. سەرۋى خىرامان بەھرامنىڭ نەيزىسىنى تۇتۇۋېلىپ كۈچ بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن يۇلۇۋالدى ۋە كەركىدان ئۇستىدە تۇرۇپ بەھرامنىڭ كۆكرىكىگە قاتتىق پەشۋا ئۇردى، بەھرام كەركىداندىن يىقىلدى. ھىندى ھەييارلىرى دەرھال يېتىپ كېلىپ ئۇنى باغلاپ كېتىشتى. سەرۋى خىرامان مەيداندا تۇرۇپ: «ئەر بارمۇ؟ ...!» دەپ ۋارقىرىدى. ھۆشەڭ تەرەپتىن پالۋان زەنجىرزەن مەيدانغا كىرىپ سەرۋى خىرامانغا گۇرزە شىلتىغاندى، سەرۋى خىرامان ئۇنىڭ گۇرزىسىنى تۇتۇۋېلىپ، كۆكرىكىگە بىر تېپىپ كەپتەردەك موللاق ئاتقۇزۇۋەتتى، ئۇنىڭ ئېغىز - بۇرنىدىن قان راۋان بولدى. ھەييارلار ئۇنىمۇ

باغلاپ ئاچىقتى. ئارقىدىن قادىر خارەزمى دېگەن پالۋان مەيدانغا چۈشتى. سەرۋى خىرامان ئۇنىڭ قولىنى تىغ بىلەن تۇتۇۋېلىپ كۈچەپ قىسقانىدى، ئۇنىڭ بارماقلىرى خەنجىرى بىلەن تەڭ يەرگە چۈشتى. سەرۋى خىرامان پالۋاننى ئاتتىن ئۈزۈۋېلىپ، بېلىدىن تۇتۇپ ئاتتى. ھەييارلار ئۇنى ھەم باغلاپ ئەكەتتى. ئارىدىن بىر پالۋان چىقىپ سەرۋى خىرامانغا گۈرزە - گىران ئۇردى. سەرۋى خىرامان بېشىغا قالقان تۇتتى. پالۋان ئارقا - ئارقىدىن ئۇردى، قالقاننىڭ قۇببىلىرىدىن يالقۇن ئۆرلىدى. سەرۋى خىرامان تۇيۇقسىز قولىغا گۈرزىسىنى ئېلىپ، پالۋاننىڭ بېشىغا كەلتۈرۈپ سالدى. پالۋان پىل بىلەن قوشۇلۇپ يەرگە چاپلاشتى.

ئەلقىسسە: ئەتىدىن كەچكىچە ھۇشەڭ تەرەپتىن سەكسەن تۆت پالۋان ھالاك بولدى. سەرۋى خىرامان قەھرىماننىڭ مەيدانغا كىرىشىنى تەقەززا قىلىۋاتاتتى. يۈرەكنى يارغۇدەك دەھشەت ئاۋاز بىلەن قەھتىران ئىبنى تەغماج مەيدانغا كىردى. قەھتىران ھەيۋەت بىلەن سەرۋى خىراماننىڭ قېشىغا كەلدى ۋە:

— ئەي بىئەدەپ، مەيداندىن يانماي يەنە نېمىگە تۇرىسەن؟ ھېزى بول ! — دېدى.

سەرۋى خىرامان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ غەزەپكە تولدى ۋە:

— ئەي پالۋان، يولۋاسنىڭ ئەركىكىمۇ يولۋاس، چىشىسىمۇ يولۋاس. سەنمۇ ھېزى بول ! — دەپ كەركىدانغا قامچا ئۇرۇپ مەيداننى نەچچە ئايلاندى، ئاندىن سەرۋى خىرامان قولىدىكى نەيزىسىنى قەھتىرانغا قارىتىپ ئاتتى، قەھتىران قالقان تۇتۇۋالدى. نەيزە قالقاندىن ئۆتۈپ قەھتىراننى ھالاك قىلغىلى تاس قالدى. قەھتىران بۇ ھالنى كۆرۈپ ئۆزىنى ئاتنىڭ ساغرىسىغا ئالدى. سەرۋى خىرامان يەنە نەيزە ئۇردى،

نەيزە قالقاننى پارە - پارە قىلىۋەتتى. گەردان كەشان قەھ-
ترانغا تېزلىكتە قالقان يەتكۈزۈپ بەردى. سەرۋى خىرامان
قولىغا گۈرزە - گىراننى ئېلىپ قەھترانغا قارىتىپ ئاتتى.
گۈرزە كېلىپ قالقانغا تېگىپ ئوتلار چېقىلدى. سەرۋى
خىرامان قەھتىراننى كۆز ئاچقىلى قويماي، تۆپە - تۆپلەپ
گۈرزە ئۇردى. قەھتىران ئاخىرقى غەيرىتىنى يىغىپ، گۈرزە -
گىراننى ئاسمانغا ئېتىپ تۇتۇۋېلىپ، سەرۋى خىرامانغا قارد-
تىپ ئاتتى. سەرۋى خىرامان قالقان تۇتۇۋالدى. ئەمدى سەرۋى
خىرامانىنىڭ غەزىپى تۇتۇشقا باشلىدى. ئۇ تىغنى قولىغا ئې-
لىپ ۋارقىرىدى:

— ئەي قەھتىران، سەن قەھرىمانىنىڭ تۇغقىنى ئىكەن-
سەن، ساڭا قەھرىمانىنىڭ يۈزىنى قىلىۋاتىمەن. ئاگاھ بول !

دەل شۇ چاغدا قەھتىران سەرۋى خىرامانىنىڭ بېشىغا يە-
نە بىرنى ئۇردى، سەرۋى خىرامانىنىڭ قالقىنى پارە - پارە بو-
لۇپ كەتتى. قەھتىران ئۇنى ئەمدى تۇگەشتى دەپ تۇراتتى،
سەرۋى خىرامان لاچىندەك چەبدەسلىك بىلەن قەھتىراننىڭ
ئارقىسىدىن قىلىچ كۆتۈرۈپ باردى. بۇنى كۆرگەن گەردان
كەشان:

— قەھتىران، ھېزى بول ! — دەپ پەرياد كۆتۈردى.
قەھتىران دەرھال بېشىغا قالقان تۇتتى. كىشىلەر قەھتىراد-
دىن ئاللىقاچان ئۈمىد ئۈزۈشكەنىدى، لېكىن سەرۋى خىرامد-
نىڭ رەھمى كېلىپ ئۇنى قىلىچنىڭ ئارقىسى بىلەن چاپتى.
قەھتىران ئۆزىنىڭ ساق قالغانلىقىغا گۇمان قىلغاندەك بول-
دى. قەھتىران ئۆزىنى ئوڭشاپ سەرۋى خىرامانىنىڭ بېلىدىن
قۇچاقلاپ تارتىپ باقتىيۇ، ئاتتىن ئالالمىدى. بۇ ئىككىسى
تەڭ ئاتتىن چۈشۈپ بەلمۇبەل ئېلىشتى، كىيىم - ساۋۇتلىرى
پارچە - پارچە بولدى. ئاخىر سەرۋى خىرامان قەھتىراننى

يەردىن ئۇزۇۋێلىپ، دادىسىنىڭ تۇغى قادالغان جايغا كۆتۇرۇپ
بێرىپ يەرگە ئۇردى. ئىككى تام لەشكەرلەر ئارىسىدىن چۇقان -
سۇرەن كۆتۇرۇلدى.

پادىشاھ ھۇشەڭ تاقەت قىلالماي، ئۇچ يۇز مىڭ تۇرك
لەشكىرىنى سەرۋى خىرامان تەرەپكە ئاتلاندۇردى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ
ھالاكەت ئىلكىدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۇپ تىغ ئويىنىتىپ،
ئۆزىنى ھىندى لەشكەرلىرىگە زەرب بىلەن ئۇردى. ئىككى
تەرەپ قىزىق جەڭ ئىچىگە غەرق بولدى. سەرۋى خىرامان ئا-
تىسىنىڭ تۇغى ئاستىدا تۇرۇپ، قەھرىمانىنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ
ھالاكەت ياغدۇرۇپ ئۆزلىرى ئۇستىگە باستۇرۇپ كێلىۋاتقانلى-
قىنى كۆردى. تۇساتتىن ئۇ تەرەپتىن بىر بوغۇناق نامايان
بولدى. بوغۇناق ئىچىدىكى ئىككى يۇز پالۋان ئارىسىدىن بىر
پالۋان ئاۋۋال راي ھىندى تەرەپكە كەلدى ۋە راي ھىندىگە:

— ئەي پادىشاھىم، ئىسپەندىيار كەلدى. ئەمدى دۇشمە-
نىڭدىن غەم يێمە، سۆيۇنچە بەر، — دێدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭ-
لىغان راي ئۇنىڭغا كۆپ ئىنئاملار قىلدى. ئىسپەندىيار
ئىككى يۇز مىڭ ئوممان لەشكىرى بىلەن ئاخىر يێتىپ كەل-
دى. ئۇلار پادىشاھقا سالام ئادا قىلىپ بولۇپ، پادىشاھ ھۇ-
شەڭنىڭ لەشكەرلىرىگە تاشلاندى.

ئەلقىسسە: ھىندى لەشكەرلىرى قۇۋۋەت تێپىپ، ئۆزلى-
رىنى قايتىدىن جەڭگە ئاتتى. ھەركىم ئىسپەندىيارغا دۇچ
كێلىپ قالسا، گۇرزە يەپ پارە - پارە بولۇپ چۇشەتتى. ئىس-
پەندىيارنىڭ بىر پالۋىنى ئێتىنى چاپتۇرۇپ كێلىپ قىلىچ
ئۇرۇپ، بىر لەشكەرنى بىر تاش بىلىپ ھەر تەرەپكە ئاتتى.
پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرى ئىچىدىمۇ بىر پالۋان بار
ئىدى، ئىسمى كەھلۇن كۇھ دێيىلەتتى. بۇ پالۋان ئىسپەندى-

يارغا دۇچ كەلدى ـ دە، دەرھال تۇپراققا بەند بولدى. ئاندىن پەررۇخ زادىمۇ يەرگە ئۆرۈلدى. ئۇنىڭ كەينىدىن مەنتۇس ئەرەبمۇ يەر چىشلىدى. جەڭدە ھوشەڭنىڭ لەشكەرلىرىگە پەلەك تەتۈر بولدى.

ئەمدى گەپنى قەھرىماندىن ئاڭلايلى:

سەرۋى خىرامان نىقاب بىلەن جەڭگە كىرگەنىدى. ئۇ قەھرىمان بىلەن بىر كۈن كەچكىچە ئۇرۇشتى. قەھرىمان ئاخىر سەرۋى خىرامانىنى جەڭدىن توختاتتى. سەرۋى خىرامان يۈزىدىن نىقابىنى ئېلىۋېتىپ ئۆزىنى ئاشكارىلىدى، ئاندىن قەھرىمانغا:

— ئەي پالۋان ساھىبقىران، پالۋانلىقىڭغا ئاپىرىن، قول بەردىم. بۇنىڭدىن كېيىن بىزگە جەڭ نېسىپ بولمىغاي، ئىككىمىز جەڭنى قويايلى، ئەسىرلەردىن غەم يېمە، — دەپ يولىغا راۋان بولدى. بۇ چاغدا ئىككى سەپ لەشكەرلەر ئۇر ـ چاپتىن يېنىشتى، ئىككى پادىشاھمۇ ئۆز قارارگاھلىرىغا بېرىشتى. قەھرىمان ئۆز پادىشاھىنىڭ خىزمىتىگە كېلىپ سالام

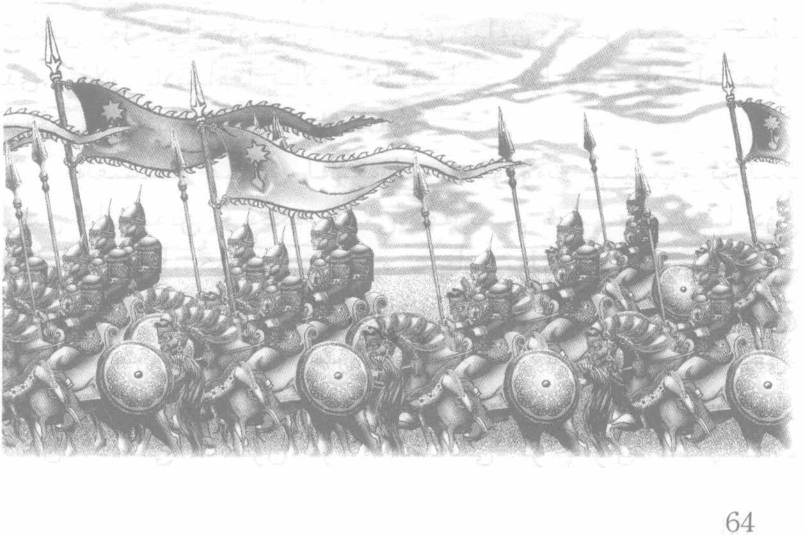

ئادا قىلدى. ھەممەيلەن ئۆز جايلىرىغا بېرىشىپ ئىستىراھەت-كە مەشغۇل بولۇشتى. قارىسا، سەكسەن تۆت پالۋاننىڭ ئورنى بوش تۇرغۇدەك. بۇ ھالنى كۆرۈپ قەھرىماننىڭ كۆڭلى پەرد-شان بولدى. قەھرىمان شۇنداق غەزەپلەندىكى، ئۇرغان دەم - نە-پەسلىرىنى كىشىلەر ئاڭلاپ تۇرۇشتى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان پادىشاھنى غەمكىن ھالدا كۆرۈپ، ئۆز بارگاھىغا ياندى. گەردان كەشان قەھرىماننىڭ ئارقىسىدىن بارگاھقا كىرىپ قەھرىماننى كۆردىكى، ئۇستىگە قارا لى-باسلارنى كىيىپتۇ. گەردان كەشان ئېيتتى:

— ئەي پالۋان، بۇ كېچىدە قارا لىباس كىيىشىنىڭ سە-ۋەبى نېمە؟

قەھرىمان جاۋاب بەردى:

— مۇشۇ ھالىتىم بىلەن پادىشاھ رايىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئەسىرلەرنى خالاس قىلىمەن.

— ئەي قەھرىمان، بۇ بەك خەتەرلىك، — دېدى گەردان كەشان.

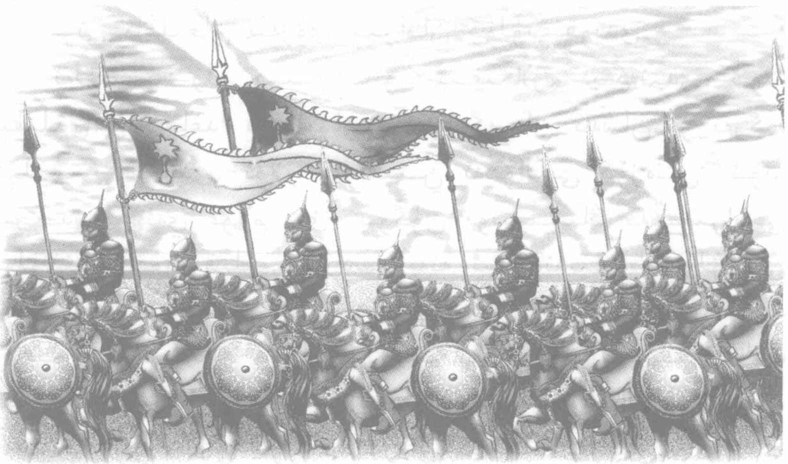

— ئەي گەردان كەشان، قەھترىمان باشلىق سەكسەن تۆت نامدارلار ھىندىلارنىڭ قولىدا تۇرسا، مەن قانداقمۇ ئارام ئالىمەن. مەن بېرىپ ئۇ لەئىنلەرنى ۋەيران قىلىمەن، — دېدى قەھرىمان. گەردان كەشان بۇ سۆزدىن ھاياجانلىنىپ ئۆزىمۇ قارا لىباس كىيدى. شۇنداق قىلىپ، ئىككىسى يولغا راۋان بولدى. پادىشاھ راي ھىندى جەڭدىن يېنىپ ئۆز بارگاھىغا كېلىپ چۈشتى ۋە ئىسپەندىيارغا ئىززەت - ئىكراملار قىلىپ تون كىيدۈردى. بۇ چاغدا ئىسپەندىيار:

— ئەي پادىشاھ راي، مېنىڭ بۇرادىرىم كەھبال قېنى؟ — دېدى. پادىشاھ ئاھ ئۇرۇپ:

— ئەي پالۋان، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر پالۋان بار، ئىسمى قەھرىمان قاتىلدۇر. بۇرادىرىڭنى ئەنە شۇ ھالاك قىلدى، — دېدى. بۇنى ئاڭلاپ ئىسپەندىيار:

— قانداق قەھرىمان ئىكەن ئۇ؟ ئۇنى ماڭا نېمىشقا كۆرسەتمىدىڭ؟ ئۇنىڭ جېنىنى تۇپراققا ئۇراتتىم، ئۇستىخانلىرىنى ئۇن - تالقان قىلاتتىم. ۋاي بۇرادىرىم، — دەپ پەرياد كۆتۈرۈپ ياش تۆكتى ۋە، — ئۇنى ماڭا كۆرسىتىڭلار ! — دېدى.

بۇنى ئاڭلىغان سەرۋى خىرامان كۈلۈپ قويدى.

ئەلقىسسە: راي ھىندى: «ئوت يېقىڭلار» دېگەنىدى، ئوت يېقىلدى. بۇ چاغدا قەھرىمان بىلەن گەردان كەشان بۇ يەرگە كېلىپ بولغانىدى. ئۇلار يىراقتىن ئەھۋالنى كۆزەتتى. ئوت ئىچىدىن: «ئەي غۇلام راي، بۈگۈن دۈشمىنىڭ قەھترىماننى قولۇڭغا تۇتقۇن قىلىپ بەردىم. يەنە ئىسپەندىياردەك پالۋاننى ساڭا ياردەم بەرگىلى كەلتۈردۈم. ئەمدى قەھترىماننى ئۆزۈڭگە دەۋەت قىل، ئەگەر قوبۇل بولسا مەيلى، بولمىسا ھالاك قىل...» دېگەندەك سادا چىقتى. ھىندىلار خۇشال بولۇشتى. قەھرىمان بۇ ھالنى كۆرۈپ گەردان كەشانغا ئېيتتى:

— بۇ ئوتنىڭ ئىچىدىكى كىم؟
گەردان كەشان ئېيتتى:
— ئۇ شەيتاندۇر.

ھىندى جاللاتلىرى قەھتىران باشلىق جىمى سەردارلارنى مەيدانغا كەلتۈرۈشتى. قەھرىماننىڭ كۆزى قەھتىرانغا تىكىلىپ، ئۆزۈمنى ئاشكارىلايمۇ، قانداق، دەپ ئالدىرىدى. گەردان كەشان ئۇنى توستى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار تۇيدۇرماي جاللاتلارنىڭ قاتارىغا كىرىپ تۇردى. پادىشاھ راي ھىندى دۆزەپەر ھەييارغا: «قەھتىراننى ماڭا مايىل بولۇشقا دەۋەت قىل» دېدى. دۆزەپەر ئېيتتى:

— ئەي قەھتىران، بۇرۇن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ خىزمىتىنى كۆپ قىلدىڭ. ئەمدى ماڭا ئەسىرگە چۈشتۈڭ. ئۇ سېنى ياد ئېتىپمۇ قويمىدى. بۇگۈن كۆردۈڭمۇ، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ ھالى نېمە بولدى؟ ئەمدى پادىشاھ رايغا غۇلام بول، شۇنداق قىلساڭ جېنىڭ ئامان قالىدۇ.

قەھتىران بۇنىڭغا جاۋاب بەرمىدى. قاراپ تۇرغان قەھرىماننىڭ سەۋر قاچىسى توشۇپ، گەردان كەشانغا:

— ئەي ھەييار، مېنى مۇنچە توسمىغىن، ئەمدى ئۆزۈمنى ئاشكارا قىلمىسام، مەردلەر قاتارىدىن نامىم ئۆچىدۇ، — دەپ مەيدىسىگە نەچچىنى ئۇردى. راي ھىندى جاللاتلىرىغا ئەمر قىلدى:

— بۇلارنىڭ باشلىرىنى تېنىدىن جۇدا قىلىڭلار !

جاللاتلار تىغ تارتىپ ئەسىرلەرگە قاراپ مېڭىشتى. ئەسىرلەر جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ، ئۆزئارا رازىلىق ئېلىشتى. بىر جاللات ئاۋۋال قەھتىراننىڭ بېشىغا تىغ ئۇرماقچى بولغاندى، بۇنى كۆرگەن قەھرىمان تولىمۇ بىتاقەت بولۇپ تىغنى غىلاپتىن سۇغۇرغىنىچە بېرىپ جاللاتنىڭ بېشىغا ئۇردى.

جالـلاتنىڭ بېشى ئۈزۈلۈپ يەرگە چۈشتى. گەردان كەشان قولىغا تىغ ئېلىپ ھىندى لەشكەرلىرىگە تاشلاندى. قەھرىمان قەھتىراننى زەنجىر - كىشەنلەردىن ئازاد قىلدى. گەردان كەشان سەكسەن تۆت پالۋاننى كىشەندىن ئازاد قىلدى. پالۋانلار ھىندى لەشكەرلىرىگە ھۇجۇم قىلدى. بۇ چاغدا ئىسپەندىيار ئۇيقۇدا ئىدى، ئۇ تۇيۇقسىز پادىشاھ رايىنىڭ بارگاھىدىن ئاجايىپ غوۋغايى ئەزىمنى ئاڭلاپ ئۇيقۇدىن بىدار بولۇپ، ئىككى يۈزمىڭ ئۇممان لەشكىرىنى سەپلەپ، ئالدىدىكى قايسى تەرەپنىڭ لەشكىرلىرى ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىماي تامامىي ئادەمگە تىغ ئۇردى. قەھرىمان بولسا مىسلى ئەجدىھادەك ھىندى لەشكەرلىرىنى قىرىپ تاشلاپ، دۈشمەنلەرنى ھەر تەرەپكە سۈرەتتى. بۇ كېچە شۇنداق بەلەن جەڭ - جەھەد بولدىكى، راي ھىندى بىلەن ئىسپەندىيار لەشكەرلىرىنىڭ تەڭدىن تولىسى يەردە يېتىشتى. راي ھىندى دەرھال ئەمر قىلىۋىدى، تەبىل چېلىنىپ، ھەممىسى ئۇرۇشتىن قول يىغدى. قەھرىمان جىمى سەركەردىلىرىنى باشلاپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا باردى. ئۇلار شاھقا سالام بەجا كەلتۈرۈشتى. پادىشاھ خۇشاللىقىنى باسالماي ۋاپادارلىرىنىڭ ئاياغلىرىنى سۆيۈپ ئۆتتى، ئاندىن قەھرىمانغا شەھەر ۋە كۆپ مال ئىنئام قىلدى. قەھرىمان پادىشاھنىڭ ھۆرمىتىگە تەشەككۈر بىلدۈردى.

ئەمدى سۆزنى ئۇ تەرەپتىن ئاڭلاڭلار:

پادىشاھ راي ھىندى تەختكە چىقىپ ئولتۇردى. قالغان سەركەردىلەرمۇ ئۆز جايلىرىغا بېرىشتى. ئارىدا ئىسپەندىيار سۆز باشلىدى:

— بۇ كېلىشمەسلىك ئەجەب بىزنىڭ بېشىمىزغا كەلدىغۇ؟

— ئەي ئىسپەندىيار، — دېدى راي ھىندى، — بۇ غوۋغانى تېرىغان بىر كىشى بار، ئۇ قەھرىمان.

ئەلقىسسە: كېچە ئۆتۈپ تاڭ ئاتتى. ئىككى سەپ يەنە بەئەينى ئېقىن دەريادەك جەڭگە ھازىر بولۇشتى. سەركەردىلەر ئادەملىرىنى سەپراس قىلىشتى. ئۇ تەرەپتىن ئىسپەندىيار مەيدانغا كىردى، پادىشاھ ھۇشەڭ تەرەپتىن مەنتۇس مەيدانغا كىردى. ئۇ بىرىپ ئىسپەندىيارغا نەيزە ـ گىرانلارنى شىلتىدى. ئىسپەندىيار ئۇنىڭ ھەربىر نەيزىسىنى رەت قىلىۋېتىپ، ئۇنىڭ بېلىدىن تۇتۇپ يەرگە ئۇردى. بۇنى كۆرۈپ ھەر ئىككى تەرەپ لەشكەرلىرى ئارىسىدىن غەليان كۆتۈرۈلدى. ھۇشەڭنىڭ لەشكەرلىرى ئىچىدە يەنە بىر پالۋان بار ئىدى، ئىسمى خىتاي گورزە گىران دېيىلەتتى. ئۇ كىرىپ گورزە ئۇرۇشقا باشلىدى، ئەمما ئىسپەندىيار ئۇنىڭ گورزىسىنى قولى بىلەن قوشۇپ تۇتۇۋېلىپ، ئاتتىن ئۇزۇپ كۆتۈرۈپ ھۇشەڭنىڭ سىپى تەرەپكە چۆرۈپ ئېتىۋەتتى. ئۇ پالۋان ھالاك بولدى. بۇنى

كۆرگەن پادىشاھ ھۆشەڭ تولىمۇ مەيۈسلەندى. ئىسپەندىيار بەك مەغرۇرلىنىپ، مەيدىسىنى يوغان كېرىپ لاپ ئۇرۇشقا باشلىدى. تاقىتى تاق بولغان قەھرىمان دەرھال ئالتە ئاياغلىقنى مىندى. بۇنى كۆرگەن بەھرام جەبىل قەھرىمانىنى تو-سۇپ ئات سۇرۇپ مەيدانغا كىردى. ئىسپەندىيار بۇنى كۆرۈپ:

— سەن قەھرىمان قاتىلمۇ؟ — دېدى.

— مېنىڭ ئېتىم بەھرام جەبىلدۇر.

— شەھرى چىنىنىڭ پادىشاھىمۇسەن؟

— ھەببەللى!

— ئەي بەھرام، كەل ! مېنىڭ غۇلامىم بول، سېنى ئۆ-لۈمدىن ئازاد قىلاي. مەن قەسەم ئىچىپ كەلدىم، پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ لەشكەرلىرىدىن ھەركىم قولۇمغا چۈشسە ھالاك قىلماي قويمايمەن. بۇرادىرىم كەھبال ئۈچۈن ئىنتىقام ئالىمەن، — دېدى ئىسپەندىيار. بەھرام:

— ئەي ئىسپەندىيار، مۇنچە مەغرۇر بولمىغىن. كۆرۈپ قوي، سەن تەلەپ قىلغان غۇلام ئەمدى نېمە ئىشلارنى قىلار-كىن؟ ! — دېدى ۋە قولىغا بەھەيۋەت گۇرزە ئېلىپ، — ئەي لاپخور، ھېزى بول ! — دەپ ۋارقىرىدى. ئىسپەندىيار بېشىغا قالقان تۇتتى. بەھرام ئارام بەرمەي گۇرزە ئۇردى. ئىسپەندى-يارنىڭ كۆزى قاراڭغۇلىشىپ كەتتى، بېشىغا ئۇزۇلمەي گۇرزە ئۇرۇلدى. ئىسپەندىيار گۇرزىلەرنى رەت قىلىپ، زور بىر گۇرزىنى ئېلىپ كۈچ بىلەن بەھرامغا قارىتىپ ئۇردى. ھۆ-شەڭنىڭ لەشكەرلىرى بەھرامدىن ئەنسىرەيتتى. ئىسپەندىيار بەھرامنىڭ يەنە ساق تۇرغىنىغا غەزەپلىنىپ يەنە بىر گۇرزە ئۇرغاندى، بەھرامنىڭ ئۇستىخانلىرى لەرزىگە كەلگەندەك بولدى، لېكىن ھېچنېمە بولمىدى. ئاندىن ئىسپەندىيار قولىغا نەيزە ئېلىپ ئېتىلدى، ئۇمۇ كار قىلمىدى. شەمشەر ئېلىپ

ئېتىلىشقا باشلىدى، شەمشەرمۇ پارە ـ پارە بولۇپ كەتتى.

ئەلقىسسە: ئىسپەندىيار لەشكەرلىرىگە ئىشارەت قىلغانىدى، ئۇنىڭغا ئومۇت كەلتۈرۈپ بېرىشتى. ئومۇت كېلىپ بەھرامنىڭ قالقىنىغا تەگدى. بەھرام چاققانلىق بىلەن ئۆزىنى دالدىغا ئالدى. بۇنى كۆرگەن ئىسپەندىيار غەزەپ بىلەن ئومۇت ئۈرۈشقا تەييارلاندى. دەل شۇ دەم قەھرىمان مەيداننى چاك ـ چاك قىلىۋەتكۇدەك ئاۋاز چىقىرىپ، ئالتە ئاياغلىققا مىنىپ نەرە تارتىپ ئىسپەندىيارنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئىسپەندىيار دەھشەت ئىچىدە قەھرىماننى كۆردى. قەھرىمان مەيداندا جەۋلان قىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن گەردان كەشان خەنجەر تۇتۇپ كېلىۋاتاتتى. كىشىلەر توپى تىپتىنچ كۆرۈنەتتى. بۇ ھالنى سەرۋى خىرامان كۆرۈپ تۇردى. ئىسپەندىيار:

— ئەي پالۋان، ئېتىڭ نېمە؟ — دېدى.

قەھرىمان جاۋاب بەرمىدى. گەردان كەشان ئېيتتى:

— ئەي دىۋە بەچچە، ئاگاھ بول ! بۇ شۇنداق بىر پالۋاندۇركى، ئېتى قەھرىماندۇر !

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئىسپەندىيار خۇن ـ جىگىرى بىلەن پەرياد ئۇردى، ئاۋازى جاھاننى قايغۇغا سالدى. كىشىلەر تەئەججۇپكە چۈشۈشتى. ئاندىن ئۇ ئۆزىنى توختىتىپ:

— سەن قەھرىمان قاتىلمۇ؟ مېنىڭ كەھبالىمنى ھالاك قىلغان سەنمۇ؟ — دەپ ھۆركىرىدى. قەھرىمان:

— ئەي لەئىن، سېنىمۇ بۇرادىرىڭنىڭ ئارقىسىدىن يولغا سالىمەن ! — دېدى. ئىسپەندىيار بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ غەزىپى تېشىپ، تېنى يېرىلاي دېدى. ئۇ چىدىماي شۇنداق پەرياد كۆتۈردىكى، ئالەم مالەم بولغاندەك بولدى. ئۇ ئومۇتىنى قولىغا ئېلىپ، بېشىدىن ئايلاندۇرۇپ قەھرىمانغا ئېتىلدى. تامامى كىشىلەرنىڭ كۆزى قەھرىماندا قالدى. قەھرىماننىڭ ئوڭ قو-

لىدا تىغ، چەپ قولىدا قالقان بار ئىدى. ئىسپەندىيار توختىماي تىغ ئۇردى، ئەمما قەھرىمان بىرەر زەربىنىمۇ ئۆزىگە يېقىن كەلتۈرمىدى. بۇ كارامەت ھەيۋەتنى كۆرگەنلەر قەھرىمانغا ئاپىرىن ئوقۇشتى. ئىسپەندىيار تېخىمۇ دەرغەزەپ بولۇپ ئومۇت ئۇردى، قەھرىمان ئۇنى قالقان بىلەن رەت قىلدى. ئەمدى نۆۋەت قەھرىمانغا كەلدى. ئۇ جان - جەھلى بىلەن دەھشەت سېلىپ بارغىنىچە ئىسپەندىيارنىڭ بېشىغا ئۇردىكى، ئاسمان كۆمتۈرۈلگەندەك بولدى. ئىسپەندىيارنىڭ كاللىسى ھەسسە - ھەسسە بولۇپ يەرگە چۈشتى. بۇ ھالنى سەرۋى خىرامان كۆرۈپ، ئىچىدە قەھرىمانغا مەدھىيە ئوقۇدى.

شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇركى، قەھرىمان ئىسپەندىيارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن مەيداندا تۇرۇپ:

— ئەر بارمۇ؟ — دەپ ۋارقىرىدى. مەيدان تىمتاس بولۇپ كەتتى. ھېچ كىشى مەيدانغا چىقمىدى. پادىشاھ راينىڭمۇ ئەقلى لال بولدى. ئۇ قىزى سەرۋى خىرامانغا قاراپ:

— ئەي جىگەر گۆشۇم، ئۇنىڭغا ئۆزۈڭ تاقابىل تۇرغىن، — دېدى. سەرۋى خىرامان:

— ئەي دادا، ھەممە ئەھۋال مەلۇم

بولدى. قەھرىمان ئىسپەندىيارنى ئۆلتۈردى. ئەمدى بولدى قىلايلى، قالغان بىچارىلەر ئۆلۈمدىن خالاس بولسۇن. پادىشاھ ھۆشەڭ بىلەن سۇلھى يولىنى ئىزدەڭ، ھەممىمىز ئازاد بولايلى، — دېدى. راي ھىندى ئېيتتى:

— ئەي جىگەر گۆشۇم، بۇ ئىش باشتا شۇنداق بولسا بولاتتى، ئەمدى بولمايدۇ، چۈنكى مۇنچە پالۋان - لەشكەرلەر ھالاك بولدى، دۈشمەنلىشىش چەكتىن ئاشتى، پۇرسەت ئۆتتى، يارىشىشنىڭ ئورنى قالمىدى.

سەرۋى خىرامان دېدى:

— ئەي دادا، سۇلھى قىلماقنىڭ يولىنى مەن ئىزدەي.

سەرۋى خىرامان بىرقانچە ئاكابىرلارنى ئېلىپ ھۆشەڭ پادىشاھنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. ئۇلار قەھرىماننىڭ قېشىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشۈپ، قەھرىمانغا تەزىم قىلدى. بۇنى كۆرگەن قەھرىمان ئېيتتى:

— ئەي مەلىكەزادە، جەڭ ئارزۇسى بىلەن كەلدىڭمۇ ياكى سۇلھى ئارزۇسى بىلەن كەلدىڭمۇ؟

سەرۋى خىرامان ئېيتتى:

— ئەي ساھىبقىران، شەپقەت تىلەپ كەلدىم. لۇتفى - ئېھسانىڭ بىلەن بىزلەرنىڭ يۈز - خاتىرىمىز ئۈچۈن ئاتامنىڭ گۇناھىنى پادىشاھ ھۆشەڭدىن تىلىۋالارسەنمۇ؟ مېنىڭ ئارزۇيۇم — ئىككى پادىشاھنى سۇلھى قىلدۇرساڭ.

سەرۋى خىرامان يۈزىدىكى نىقابنى ئېلىۋېتىپ، قەھرىمانغا جامالىنى تولۇق كۆرسەتتى. قەھرىمان سەرۋى خىرامانىڭ چىرايىنى كۆرۈپ ۋۇجۇد زېمىنلىرىدا زىلزىلە پەيدا بولدى، ئاندىن ئېيتتى:

— ئەي نازىنىن، سەن بىلەن كىممۇ ياراشمىغاي؟!

قەھرىمان قىلىچلىرىنى غىلاپقا سالدى، ئاندىن پادىشاھ

ھۆشەڭنىڭ قېشىغا كىرىپ تەزىم بەجا كەلتۈردى ۋە:
— ئەي شەپقەتلىك پادىشاھ، پادىشاھ رايىنىڭ قىزى سەر-
ۋى خىرامان ئاتىسىنىڭ گۇناھىنى تىلەپ كەپتۇ، — دېدى.
پادىشاھ ھۆشەڭ:
— ئەي پالۋان، ساھىبقىرانىم، مەن سەرۋى خىرامانىنىڭ
ياخشىلىق ئەكەلگەنلىكىنى سېزىۋاتىمەن. سۆلھىنى قوبۇل
قىلدىم، — دېدى. شۇنىڭ بىلەن شاھزادە ۋە مەلىكىلەر سەر-
ۋى خىرامانىنىڭ ئالدىغا چىقىپ مەرھابا ئوقۇشتى ۋە سەرۋى
خىرامانىنى ھۆشەڭ شاھنىڭ بارگاھىغا ئەكىرىشتى. سەرۋى
خىرامان ھۆشەڭ شاھقا ھۆرمەت بىلەن تەزىم قىلدى ۋە تە-
زىمدە تۇرۇپ ئاتىسىنىڭ گۇناھىنى تىلىدى. قەھرىمان باشلىق
باشقا پالۋانلارمۇ راي ھىندىنىڭ گۇناھىنى تىلىشىپ بەردى.
سەرۋى خىرامان بېشىنى كۆتۈرۈپ يەنە ئېيتتى:
— ئەي پادىشاھىجاھان، دۆلەتلىرى زىيادە بولسۇن، مەن
كېنىزەكلىرى ئاتام ئۈچۈن خىزمەتلىرىگە كەلدىم. لۇتفى قى-
لىپ ئاتامنىڭ گۇناھىدىن ئۆتسىلە.
پادىشاھ ھۆشەڭ ئېيتتى:
— ئەي نازىنىن، سېنىڭ يۈز - خاتىرەڭدىن داداڭنىڭ
گۇناھىدىن ئۆتتۈم ھەم ئۆز شەھىرىنى ئۆزىگە بەردىم.
ئەلقىسسە: سەرۋى خىرامانىنىڭ شەرىپىگە كاتتا زىياپەت
تەييارلاندى. كۆڭۈللەرنى خۇشاللىق قاپلىدى. قىممەت باھالىق
ئالىي لىباس كەلتۈرۈلۈپ سەرۋى خىرامانغا كىيدۈرۈلدى، قو-
لىغا ئالتۇن ئېگەرلىك ئات تۇتقۇزۇلدى. مەلىكە چەكسىز
مىننەتدارلىقى بىلەن پادىشاھقا ئۇزۇنغىچە تەزىمدە تۇردى،
ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ:
— ئۇلۇغ شاھتىن ئىجازەت بولسا، ئەمدى ئاتامنىڭ ئال-
دىغا بارسام، شاھنىڭ بۇ ئۇلۇغ مەرھەمىتىنى خۇش خەۋەر

قىلىپ يەتكۈزسەم، — دەپ ئۆتۈندى. سەرۋى خىرامان يولغا چىقىش ئالدىدا، پادىشاھ ھۈشەڭ ئەڭگۈشتەر زۇننارىنى ئۇ-نىڭغا بەردى، گەردان كەشاننى ئۇلارنى ئۆزىتىپ قويۇش ئۇ-چۇن ھەمراھ قىلدى. ئۇلار ئىكرام بىلەن ھۈشەڭنىڭ بارگا-ھىدىن ئايرىلىپ، راي ھىندىنىڭ ئوردىسىغا يېتىپ كېلىش-تى. ئۇلار شاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ تەزىم ئادا قىلدى، ئاندىن سەرۋى خىرامان گەردان كەشانغا مۇناسىپ جاينى كۆرسىتىپ بېرىپ، ئۆزى بىر جايغا بېرىپ ئولتۇردى. راي ھىندى:

— ئەي جىگەر گۈشۈم، پادىشاھ ھۈشەڭدىن ماڭا نېمە خەۋەر ئەكەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. سەرۋى خىرامان ئورنىدىن تۇرۇپ بويىنىدىكى ئەڭگۈشتەر زۇننارنى كۆرسەتكەنىدى، ھەم-مىسىنىڭ كۆڭلى خۇشاللىقتا چۆمدى، چۈنكى ھىندىستان دى-يارى ئۇرۇش دەستىدىن خاراب بولۇپ كەتكەنىدى. سەرۋى خىرامان دادىسىغا:

— سۆيۈنچە بەر، دادا، پادىشاھ ھۈشەڭ يالغۇز ساڭىلا ئا-مانلىق بەرگىنى يوق، جىمى ھىندىستان ۋىلايىتىگە، ئۇنىڭ ھەممە پۇقرالىرىغا ئامانلىق بەردى، — دېدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ياخشىلىق ۋە پەزىلەتلىرىنى بىرمۇبىر بايان قىلىپ ئۆتتى. پادىشاھ راي بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ روھلىنىپ كەتتى، ئاندىن ئۆزىگە تەۋە ۋىلايەتلەرگە خۇش خەۋەر يەتكۈزدى ۋە پادىشاھ ھۈشەڭگە مىننەتدارلىق سوۋغىلىرىنى تەييارلىدى.

پادىشاھ ھۈشەڭنىڭ دەرگاھىدا كىشىلەر شادى ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇشتى. قەھرىمان بولسا بۇ ئىشرەتتىن تەرك بو-لۇپ، سەرۋى خىرامانىنىڭ ئىشقىدا خىيال سۈرەتتى. پادىشاھ ھۈشەڭ قەھرىماننىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ تولا بىئارام بولدى ۋە تەئەججۇپلەندى. گەردان كەشان پادىشاھقا قەھرىماننىڭ سەرۋى خىرامانغا ئاشىق بولغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى. پادى-

شاھ بۇلارنى ئاڭلاپ:

— ئۇنداق بولسا، بۇ ئىش ئۇچۇن پادىشاھ رايىغا ئادەم ئەۋەتىڭلار، — دەپ ئەمر قىلدى.

دەل مۇشۇ ۋاقىتتا سەرۋى خىرامان قەھرىمانىنىڭ ئىشقىدا بىتاقەت - بىئارام ئىدى. ئۇ ئۇستىگە لىباسىنى كىيدى ۋە ئىنىكئانىسىغا:

— ئەي ئانا، ماڭا ھەمراھ بولغىن، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا بېرىپ تاماشا قىلايلى، — دېدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا قاراپ راۋان بولدى.

ئەلقىسسە: ئۇلار قەھرىمانىنىڭ بارگاھىغا يېقىن كەلگەندە گەردان كەشان بىلەن ئۇچراشتى. گەردان كەشان مەلىكىگە سالام بەجا قىلدى ۋە ئۇ ئىككىسىنى ئۆز ھۇجرىسىغا باشلاپ كىردى. ئىززەت - ئىكرامدىن كېيىن سەرۋى خىرامان يۈزىدىكى نىقابىنى كۆتۈرگەنىدى، قاراڭغۇ كېچە روشەن بولدى. بۇ ھالدا ھەركىم ئۇنىڭ جامالىغا قارىسا ئەقلى لال بولۇپ قالاتتى. گەپنى گەردان كەشان ئېلىپ:

— ئەي نازىنىن، گۇمانىم شۇكى، سەن ئاشىقلىقتا ئەسىردەك تۇرىسەن، بۇ ھالنى ماڭا بايان قىل. بىمار دەردىنى تېۋىپتىن مەخپىي تۇتسا خوپ ئەمەس، — دېدى.

سەرۋى خىرامان بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ قىزىلگۈلدەك ئېچىلىپ كەتتى - دە:

— ئەي گەردان كەشان، مېنىڭ ھالىمنى ئىنىكئانامدىن باشقا بىرەركىم بىلگەن ئەمەس، — دېدى ۋە سۆيۈنچە ئۈچۈن مەملىكەت باراۋىرىدە ئىككى دانە گۆھەرنى گەردان كەشانىنىڭ ئالدىغا قويدى. گەردان كەشان سەرۋى خىرامانغا تەزىم قىلىپ، خىزمەت كەمىرىنى بېلىگە چىڭ باغلىدى. گەردان كەشانغا ئىنىكئانا باشقىچە — گويا ئاپتاپتەك كۆرۈندى. گەردان

كەشان كۆزىنى ۋە تامامىي ئەقىل - ھوشىنى ئۇنىڭغا بېرىپ قويدى. گەردان كەشان سىرىنى ئىمكان بار پىنھان تۇتقان بولسىمۇ، ئەقىللىق سەرۋى خىرامان گەردان كەشاننىڭ روھىدىكى ئۆزگىرىشنى پەملەپ باشقا تەرەپكە قارىۋالدى. ئەتىسى گەردان كەشان پادىشاھنىڭ قېشىغا كىرىپ سەرۋى خىرامان بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى، ئۇنىڭ قەھرىمانغا كۆڭۈل بەرگەنلىكىنى ئېيتتى.

ئەلقىسسە: راي ھىندى ئون ئىككى مىڭ پىلنىڭ ئۇستىگە تەخت ئورنىتىپ، ئۇنىڭ ئۇچ مىڭىغا بىردىن ساھىبجامالنى ئورۇنلاشتۇردى، قالغان توققۇز مىڭىغا داڭلىق شايى نەقىشلەرنى كۆتۈرگەن غۇلاملار ئورۇنلاشتى. يەنە بەش مىڭ تۆگىگە خەزىنە، ئاجايىپ - غارايىپ ھىندىستان ماللىرى ئارتىلدى. پادىشاھ راي خىزمەتچى، سەركەردىلىرى بىلەن تۆگە تەخت قىلىپ سەپنىڭ ئالدىدا ماڭدى. شۇ ھەشەمەت بىلەن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ قارارگاھىغا قاراپ كەلدى. بۇنى پادىشاھ ھۇشەڭ ئاڭلاپ: «جىمى سەركەردىلەر، پالۋانلار، كېنىزەكلەر، ساھىبلار پادىشاھ راي ھىندىنىڭ ئالدىغا چىقسۇن !» دەپ ئەمر قىلدى.

ئەلقىسسە: جىمى پېشۋالار پادىشاھ راينىڭ كېلىشىنى كۇتۇپ ھۆرمەتتە تۇردى. ھەر ئىككى تەرەپتىن بەلگىلەنگەن تەرتىپ ساقلىغۇچىلار ئادەملەرنى سۇرۇپ يوللارنى خالىي قىلىپ، پادىشاھ راينى پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا يەتكۇزدى. پادىشاھ راي كىرىپ كۆردىكى، بارگاھنىڭ ئىچىدە ئالتۇن تەختى ئەزىم بولۇپ، تەخت ئۇستىدە پادىشاھ ھۇشەڭ ئولتۇراتتى. پادىشاھنىڭ تەختىدىن باشقا يەنە نۇرغۇن تەخت ۋە ئون مىڭ ئالتۇن كۇرسى، ئون تۆت مىڭ كۇمۇش كۇرسى بار ئىدى، ئون ئىككى مىڭ غۇلام قول باغلاپ تۇراتتى. پادىشاھ-

نىڭ ئەتراپىدا ئۈچ يۈز ۋەزىر ۋە دانىشمەن ئولتۇراتتى. ۋە-زىرلەرنىڭ ئەڭ يۇقىرىسىدا شەرق ھەكىم بۇزرۇك ئولتۇراتتى. پادىشاھ ھۆشەڭ شايى لىباس كىيگەن بولۇپ، بېشىدا گۆھەر تاج ئاجايىپ ھەشەم بىلەن نۇرلىناتتى. ئۇنىڭ ساقىلى ئاقىرىپ سىنەسىگە چۈشكەنىدى. بىر قاراشتىلا ئۇ جەمشىت سۈرەت، ئىسكەندەر سۈپەت، سۇلايمان شەۋكەت ئادەم ئىكەنلىكى نامايان ئىدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدا خاس پاسىبانلار سەپ تارتىپ تۇراتتى. پادىشاھ راي بۇ سەلتەنەتلەرنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. بۇ چاغدا، ئىران، تۇران، كەيۋە شاھلىرى ئورنىدىن تۇرۇپ پادىشاھ راينى پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى. پادىشاھ ھۆشەڭ تەختتىن چۈشۈپ، پادىشاھ رايغا شاھلىق ئىكرامىنى بىلدۈردى ھەمدە ئۇنىڭغا ھەممە پادىشاھلاردىن يۇقىرىراق ئورۇن بەردى. پادىشاھ راي بىلەن ئىران، تۇراندىن قېچىپ كەلگەن پادىشاھلار، داۋۇت شاھ، مىران شاھ، خىتاي شاھى، كەشمىر شاھى ۋە خۇراسان شاھلىرى بىللە كەلگەنىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەسلىدە پادىشاھ ھۆشەڭدىن قېچىپ، راي ھىندىنىڭ خىزمىتىگە كەتكەنلەر ئىدى. بۇلارمۇ بۈگۈن نائىلاجلىق بىلەن كۆپ خىجالەت بولۇشۇپ، پادىشاھ ھۆشەڭگە تەزىم ئىكرامغا تۇرۇشتى. پادىشاھ ھۆشەڭ ئۇلارغا شاپائەت قىلىپ، ئۆز مەرتىۋىسىدە ئورۇن بەردى. ئاندىن سەرۋى خىرامان پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ ئالدىغا كېلىپ سالام قىلىپ، تەييارلىغان تارتۇقلىرىنى پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ نەزىرىدىن ئۆتكۈزدى. قەمەررۇخ سەرۋى خىرامانىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئۆزىنىڭ يېنىغا ئولتۇرغۇزدى.

ئەلقىسسە: شۇ كۈنى پادىشاھ ھۆشەڭ پۈتۈن ھىندىستان ۋىلايىتىنى ئىلكىگە ئالدى. ناھايىتى كاتتا زىياپەت راسلاندى. زىياپەتتىن كېيىن ھۆشەڭ شاھ ۋە يەتتە ئىقلىمنىڭ پادىشاھ-

لىرى ئۆز ئورنىدا ئولتۇرۇشتى. پادىشاھ ھۆشەڭ:

— ئەي پادىشاھلار، مىرزىلار، يەتتە ئىقلىمغا نامە يېزىڭلار، پادىشاھلار تىغلىرىنى غىلاپقا سالسۇن، پۇقراپەرۋەر بولسۇن، ئەدەپ، ئىنساپ، دىيانەت ۋە ئادىللىق بىلەن يۇرت سوراپ جاھاننى گۈللەتسۇن! — دەپ ئەمر قىلدى. شۇ چاغدا قەھرىماننىڭ دىلىدىن، پادىشاھ سەرۋى خىراماننى ئىككىمىزنىڭ تويى ھەققىدە ئەمر بەرگەي، دېگەن خىياللار كېچەتتى، ئەمما بۇ ئىش پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ يادىدىن كۆتۈرۈلۈپ قالدى. يىغىلىش تامام بولدى. ھەممە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ جاي - جايلىرىغا راۋان بولۇشتى. قەھرىمان كۆڭلى بىئارام بولۇپ، سەرۋى خىراماننىڭ ئىشقى بىلەن كۆپ شاراب ئىچىپ ئۇخلاپ قالدى.

گەردان كەشان سەرۋى خىراماننى ئىزدىشىم كېرەك، دەپ راي ھىندىنىڭ بارگاھىغا راۋان بولدى. ئۇ دەل سەرۋى خىراماننى قەھرىماننىڭ شەۋقىدە بىتاقەت بولۇۋاتقان پەيتتە كىرىپ كەلدى. ئۇلار خۇشال شاراب ئىچىشىپ، گاھ پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ سەلتەنەتىدىن سۆزلەشسە، گاھ گەردان كەشان ئۆز كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلىدى. سەرۋى خىرامان بەھرامنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ:

— ئەي گەردان كەشان، ئاجايىپ جۇرئەتلىك ئىكەنسەن. ئەزرەقنىڭ ماكانىغا قانداق باردىڭ؟ — دېدى. گەردان كەشان قاتتىق بىر ئۇھ تارتىپ دېدى:

— ئەي نازىنىن، مەن ئۇنىڭغا نەچچە قېتىم تۇتۇلدۇم. نەچچە يىللار مېھنەت - مۇشەققەت چېكىپ يەنە خالاس بولدۇم. بىر قېتىم مېنى سېھىر بىلەن كور قىلدى، يەتتە يىل باياۋاندا كور يۈردۈم. كېيىن كۆزۈم ئېچىلدى. مەن ئۇنى ھالاك قىلسام دەپ ئويلىدىم. ئۇ جادۇگەر مېنىڭ نىيىتىمنى سېزىۋېلىپ، مېنى يەتتە دەريادىن ئۆتكۈزۈپ بىر جەزىرىگە ئا-

پىرىپ تاشلىدى. ئۇ جەزىرىنىڭ نامىنى جەزىرەن پەرياد دەي-
دۇ. ئەي نازىنىن، دۇنيادا ھەر خىل جانىۋارلار بار، ئاجايىپ
دەرەخلەرمۇ بار. بەزى دەرەخلەر كېچىسى مىسلى ئادەمدەك
كۈلسە، بەزى دەرەخلەر توختىماي يىغلايدۇ. كېچىسى ھەر رەڭ
جانىۋارلار گۆھەر چىراغ ئېلىپ چىقىپ دەرەخلەرنىڭ تېگىدە
تاڭ ئاتقۇچە سۆھبەتلەر قۇرۇپ، ئەيش - ئىشرەتلەر قىلىدۇ.
مەن ھەيران بولۇپ كېتىمەن. مەن ئۇ جەزىرىدە بىر قورغانغا
بېرىپ قالدىم. بۇ قورغان قارا تاشتىن بەرپا بولغانىكەن. ئى-
چىدە ئاجايىپ قۇۋمىنى كۆردۈم، ھەربىرىنىڭ بويى يۈز گەز.
ئۇلار قورغاندىن لاچىندەك، ئوقتەك چىقىدۇ. ئۇلارنىڭ قول-
لىرى يولۋاسنىڭ قوللىرىغا ئوخشايدۇ. تۆت قۇلىقى، ھەربىر
قۇلىقىنىڭ ئارىسىدا بىر كۆزى ھەم يۈزى بار. ھەربىرىنىڭ
تۆت خارتۇمى بار، بۇرنىدىن ئاۋاز چىقىرىدۇ. غەزەپلەنسە،
ھېلىقى خارتۇملىرىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ ۋارقىراپ ئالەمنى
يارىدۇ. بىر چاغدا قورغان ئىچىدىن ئەر - ئايال دېگۈدەك
ھەممىسى نەيزە ئېلىپ چىقىپ، چۇقان كۆتۈرۈپ دەريا تە-
رەپكە قاراپ يۈگۈرۈشتى. مەن قورقۇپ بىر تاغنىڭ كاۋىكىدا
قاراپ تۇردۇم. تۇيۇقسىز دەريانىڭ ئىچىدىن ئاجايىپ مەخ-
لۇقلار چىقىشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ بويلىرى مۇناردەك ئېگىز،
قىرىق قولى بار، بېشى يوق، كۆكسىدە ئۈچ كۆزى بار ئىكەن.
ئۇلار قوللىرىغا بىردىن چۆپ ئېلىۋالغان بولۇپ، چۆپلەر
چىراغدەك يانىدىكەن. بۇ غارايىپ مەخلۇقلار ئاجايىپ جا-
نىۋارلارغا مىنىۋاپتۇ. ئۇ جانىۋارلار دەريا يۈزىگە پاتماي، قال-
تىس تەرتىپ بىلەن دەريا لېۋىگە كېلىشتى. قورغان خەلقى
ئۇلارغا روبىرو بولدى. ئارىدا شۇنچە دەھشەت جەڭ قىلىشتى-
كى، دەريانىڭ ئىچى - تېشى قانغا بويالدى. مۇشۇ تەرزدە
يەتتە كېچە - كۈندۈز جەڭ بولدى. ئاخىر ھېلىقى مەخلۇقلار

قورغاننى ۋەيران قىلىپ، ئالىدىغىنىنى ئېلىپ، چاپىدىغىنىنى
چېپىپ چەيلەپ، يەنە دەرياغا راۋان بولۇشتى. بۇ كارامەتلەرنى
كۆرۈپ يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. شۇنىڭدىن كېيىن-
مۇ نۇرغۇن يەرلەردە سەرگەردان بولدۇم. يول ئۈستىدە دىۋى-
لەرگە يولۇقتۇم. ئۇ يەرگە تامامىي جادۇگەرلەر، دىۋىلەر جەم
بوپتۇ. ئەزرەق جادۇنى شۇ يەردە كۆردۈم. ئۇ بىر تەخت ئۈس-
تىدە ئولتۇرۇپتۇ. دىۋىلەر، جادۇگەرلەر ناھايىتى كۆپ. مەن
ئەزرەق جادۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ تەزىم قىلدىم ۋە ئەرزىمنى
مەلۇم قىلدىم. ئۇنىڭ رەھمى قوزغالمىدى. شۇ كۈنلەرنىڭ
بىرىدە يەنە بىر جادۇگەر پەيدا بولدى، ئۇنىڭ كەينىدە نۇرغۇن
شاگىرتلىرى بار ئىدى، بىرقانچىسى كېلىپ مېنى ئۇرۇپ -
تالاشقا باشلىدى. مەن جېنىمنى ئېلىپ قېچىپ، نالە قىلىپ
ھەر تەرەپكە يۈگۈردۈم. ئۇلار مېنى يەنە تۇتۇۋالدى، ئاندىن
بىر جادۇگەرنىڭ قېشىغا
ئاپاردى. ئۇ جادۇنىڭ ئىس-
مى ئەتتار جادۇگەر ئىكەن.
ئۇ مېنى كۆرۈپ:
«ئەي گەردان كەشان،
ھالىڭ شۇنداق بولدىمۇ؟
ھەي بىچارە، دۇنيادا شۇنچە
كۆپ جېدەل تېرىدىڭ، ھې-
سابسىز بالا - قازالارنى
كەلتۈردۈڭ» دېدى. مېنىڭ
جەزىرىدە جېنىم ھەلقۇمغا
يەتتى. ئۇ جادۇگەرنىڭ ئا-
يىغىغا باش قويۇپ يالۋۇر-
دۇم، ئىلتىماس قىلدىم.

ئاندىن ئەتتار جادۇ:

«ئەي ھەييار، مەن سېنى بۇ يەردىن خالاس قىلالمايمەن، مەن ئەزرەق جادۇدىن قورقىمەن. يەنە سەۋر قىل، بۇ يەرگە شەيتان كېلىپ بىزگە ھىيلە ـ مىكىرلەردىن تەلىم بېرىدۇ. شۇ ۋاقىتتا سەن ئۇنىڭغا ئەرز قىل، بەلكى شەيتان سېنى غەمدىن خالاس قىلار» دېدى.

ئاخىر شەيتان بىرقانچە شاگىرتلىرى بىلەن يېتىپ كەلدى. كېلىپلا مۇنبەرنىڭ ئۈستىگە قونۇپ ئولتۇردى. جادۇگەر ۋە پەرىلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ شەيتانغا ئىكراملار قىلىشتى. شەيتان مۇنبەر ئۈستىدە سۆز قىلدى. مەن شەيتاننىڭ ئالدىغا بېرىپ ئولتۇردۇم. شەيتان مېنى كۆرۈپ سورىدى:

«بۇ كىم بولىدۇ؟»

ئەتتار جادۇ ئېيتتى:

«بۇ بولسا گەردان كەشان ھەييياردۇر. يەتتە يىل بولدى، ئەزرەق جادۇ بۇنى سېھىرلىدى. بۇ بىچارە بۇ جەزىرىدە شۇنىڭدىن بېرى دەردىگە داۋا تاپالماي سەرسان بولۇپ يۈرىدۇ.»

شەيتان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپلىنىپ، ئەزرەق جادۇغا ئېيتتى:

«ئەي لەئىن، كۆزۈڭ دۇنيادا شۇنى كۆردىمۇ؟ بۇنىڭ بېشىغا مۇشۇنداق جاپانى سېلىپسەن، ماڭا ئادەمزاتنىڭ ئىچىدە بۇنىڭدىن دوستراق ھېچ كىشى يوق، تېخى ھېچبىرى بۇنىڭدەك كارامەت كۆرسىتىپ باققىنى يوق.»

شەيتان مۇنبەردىن چۈشۈپ مېنىڭ قېشىمغا كەلدى. شەيتان ئەپسۇن ئوقۇپ دەمىدە قىلىپ، قولى بىلەن مېنىڭ ئارقامنى قاقتى. تېزلا ھوشۇمدىن كەتتىم، كۆزۈمنى ئاچسام ئەسلىمگە كەپتىمەن. شەيتانغا شۇنداق دەپ سالدىم:

«ئەي بۇزرۇكۋار، ماڭا نېمىشقا مۇنچىلىك ياخشىلىق قى-

لىسەن؟»
ئۇ ئېيتتى:
«ئەي كەشان، ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانا بۇ دۇنياغا كەل-دى. شۇ ۋاقىتتىن تا ھازىرغىچە ھېچ ئادەم نەسلى ماڭا سەندەك ياردەم قىلغان ئەمەس. سەندىن كۆپ خۇرسەنمەن، چۇنكى سەن جىن ۋىلايەتلەرنى خاراب قىلدىڭ. بۇنى ھېچ كىشى قىلالىغان ئەمەس. سەن ئەمدى خالاس بولدۇڭ.»
— ئەي نازىنىن، — دەپ بىر ئۇھ تارتتى گەردان كە-شان، — جېنىم ئامان بولسا، قالغىنىنى خىزمەتلىرىدە بول-غاندا ئېيتىپ بېرىمەن.
گەردان كەشان مەلىكىدىن ئىجازەت سوراپ ئۆز بارگاھىغا راۋان بولدى. ئەتىسى سەھەردە ھەممە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئالدىغا سالامغا بېرىشتى. پادىشاھ راي ئۆز ئەمىرلىرى بىلەن ھۇشەڭنىڭ ھۇزۇرىغا سالامغا باردى ۋە ئۇنىڭدىن:
— ئەي پادىشاھىئالەم، مۇبارەك قەدەملىرى بىلەن ھىندىستان تەختىگە مۇشەررەپ بولسىلا قانداق؟ — دەپ ئىل-تىماس قىلدى. پادىشاھ ھۇشەڭ قوبۇل قىلدى، ئاندىن ئىران، تۇران لەشكەرلىرى بىلەن بىرگە ھىندىستان تەرەپكە راۋان بولدى. راي ھىندى سەرۋى خىرامانىنى ئالدىدا يولغا سالدى.
مەلىكە ئالدىن يېتىپ بېرىپ مېھماندارچىلىق تەييارلىقى-لىرىنى تولۇق كۆرۈپ، پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئالدىغا چىقتى. راي ھىندى ھۇشەڭ پادىشاھنى چوڭ ئىززەت - ئىكرام بىلەن شەھەرگە باشلاپ كىردى. ھۇشەڭ پادىشاھ كىلىپ كۆردىكى، بۇ شەھەر ناھايىتى مۇۋاپىق ئورۇنغا سېلىنىپتۇ، قورغىنىنىڭ چەت - چېتىگە كۆز يەتمەيدۇ. پادىشاھ ھۇشەڭ ئۇلۇغ ئوردىدا ئۆزىگە تەييارلانغان بارگاھقا ئورۇنلاشتى ۋە ئۇ كېچە ئۆتتى.

تالڭ ئېتىشى بىلەن پادىشاھ ھۆشەڭ قەھرىمان باشلىق ھەممە سەركەردىلىرىنى باشلاپ شەھەر كوچىسىغا چىقتى. پۈتۈن شەھەر خەلقى ئېھتىرام بىلدۈردى. پادىشاھ رەستىگە چىقىشىنىڭ ئالدىدا، پادىشاھ رايىنىڭ ئەمرى بىلەن نەچچە يۈز ئادەمگە رەستە يوللىرى تازىلىتىلىپ، ئىپار - ئەنبەر كۆيدۈرۈلۈپ، كوچا - كوي مۇئەتتەر قىلىنىغانىدى. سەپنىڭ ئالدىدا بەھرام جەبىل، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن پىل قوشۇنى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بەھمەن كۈيى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن داۋۇد بۇلغارى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قەھقەھە، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قەھرىمان ئالتە ئاياغلىق جانىۋارنى مىنىپ ھەيۋەت بىلەن ئۆتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تۆت مىڭ ھەييار قوللىرىغا خەنجەر تۇتۇپ پىيادە كېلىشتى. ئاندىن پادىشاھ ھۆشەڭ نامايان بولدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئون ئىككى مىڭ غۇلام زەر رەڭلىك لىباسلارنى كىيىپ ماڭدى. ئاندىن ئۈچ يۈز ئاتمىش ۋەزىر، دانىشمەن، قىرىق تۆت پادىشاھ ۋە گەردان كەشان باشلىق يىگىرمە تۆت ھەييار ماڭدى.

پادىشاھ ھۆشەڭ ئۇشبۇ تەرتىپ بىلەن شەھەرنى ئايلىنىپ پادىشاھ سارىيىغا كىرىپ، راي ھىندىنىڭ تەكلىپى بىلەن تەختكە بېرىپ ئولتۇردى. ھەممە پالۋان - سەركەردىلەر، ۋەزىرلەر ئولتۇرۇشتى. ئاندىن ھىندىستان قائىدىسىگە مۇۋاپىق داستىخان سېلىندى، نازۇ نېمەتلەر تارتىلدى. نەقىش پىيالە - ئاياقلاردا بادە ھاي - ھاي سۇنۇشتى. ئول كۈنى راي ھىندى پادىشاھ ھۆشەڭنى شاھانە تەرتىپ بىلەن مېھمان قىلىپ ئۇلۇغلىدى ۋە ئۆزىنىڭ ھەممە خەزىنىلىرىنى پادىشاھ ھۆشەڭنىڭ تەسەررۇپىغا كەلتۈردى. پادىشاھ ھۆشەڭ بۇ ئارتۇق تەكەللۇپلارنى كۆرۈپ:

— ئەي پادىشاھ راي، ھىندىستان مېنىڭكى ھەم سې-

نىڭكى ! — دېدى.

بۇ كۇنى يىغىلىش، سۆھبەتلەر ئىنتايىن كۆڭۈللۈك بولدى. پادىشاھلارغا، سەركەردە ـ قەھرىمانلارغا يەر، شەھەر ئىنئام قىلىندى. لېكىن، قەھرىمان بىلەن سەرۋى خىرامانىنىڭ ئىشى تىلغا ئېلىنمىدى.

ئەلقىسسە: ھىندىستان ۋىلايىتى ھۇشەڭنىڭ قولىغا ئۆتكەندە، ئۇنىڭ يېشى بىر مىڭ ئۈچ يۈزگە توشقانىدى. سەلتەنەتلىك پادىشاھ شۇ كەمگىچە مىڭلارچە جايدا جەڭ قىلدى، ھەممە جەڭلەردە زەبەردەس تۇردى، مىڭلارچە پادىشاھنى تەختىدىن جۇدا قىلدى. مانا ئەمدى ئۇ، ھېچ يەردە دۈشمەن قالمىدى، دۇنيا ئەمدى تىنچ بولسۇن، دەپ ئويلىدى. پادىشاھ دېۋانبېگىگە ئەمر قىلدى:

— ھەر تەرەپكە نامە پۈتۈڭلار، ئەمدى جەڭ ۋە جېدەل بېسىقتى. شەمشەرلەر غىلاپقا كىرسۇن. پۇقرالارنى ئەدلى بىلەن سوراڭلار. ھەممەيلەن تارقالسۇن. جۇملە ۋىلايەت، جۇملە خەلقلەرگە بۇ خۇش خەۋەرنى جاكارلاڭلار !

دەل شۇ چاغدا يەتتە پەرى پادىشاھ ھۇشەڭگە باغى ئېرەمدىكى شەھبال يېرىدىن نامە ئەكەلدى. پادىشاھ ئۇ نامەنى كۆرۈپ تونۇمىدى. ئۇ پەرىلەرنىڭ تىلىدا يېزىلغان خەت ئىدى. گەردان كەشان:

— ماڭا بەرسىلە، مەن ئوقۇيالايمەن، — دەپ ئىلتىماس قىلدى، چۈنكى بۇ ئىقلىمدا گەردان كەشان بىلمەيدىغان بىرەر زەبان ياكى پۈتۈكلەر يوق ئىدى. گەردان كەشان پادىشاھنىڭ قولىدىن نامەنى ئالدى ۋە ئوقۇشقا باشلىدى: «ئەي پادىشاھ، سىزگە ئەرز قىلىمەنكى، مەن باغى ئېرەم پادىشاھى شەھبال پەرىدۇرمەن. دۆلەتلىرىڭىز زىيادە، ئىقبالىڭىز بەلەن بولغاي، دادىمغا يەتكەيسىز. مېنىڭ يېگەن ئاش ـ نېنىم ئوغا بولماق-

تا. بۇرادەرلىرىم، ئايالىم، باللىرىم ئەكۋان لەئىنىنىڭ زۇل-
مىدا قالدى. بۇ جاينىڭ نامىنى سەھرايىھىمات دەرلەر. بۇ يەر
يەتتە دىۋىنىڭ ھۆكۈمىدە تۇرىدۇ. بۇ لەئىن مېنىڭ ھامىلدار
ئايالىمنىمۇ تۇتۇۋېلىپ ئەكەتكەن. ئايالىم ۋىلايەت قەمەردە بىر
ئوغۇل تۇغۇپتۇ. ھېلىقى مەلئۇن بالامنى ئانىسىنىڭ قولىدىن
تارتىۋېلىپ دەريايى قۇمغا تاشلىۋېتىپتۇ. بۇنى سەمەندۇن قۇت-
قۇزۇۋېلىپ پەرۋىش قىپتۇ. بالام بالاغەتكە يەتكەندە مەن پەرد-
لىرىمنى ئۇنى ئەكېلىڭلار، دەپ بۇيرۇدۇم. ئۇلار بالامنى ئە-
كېلىۋاتقاندا ئارقىسىدىن دىۋە لەئىنلەر يېتىپ كېلىپ پەرد-
لىرىمنى نابۇت قىلىشتى، ئەمما بالام ئۇلارغا تەن بەرمەي
تەنها قاپتۇ. مەن بۇنى ئاڭلاپ بىتاقەت بولۇپ، چىن ۋىلايىتد-
گە لەشكەر تارتىپ باردىم. چىن پادىشاھى مېنىڭ خەۋىرىمنى
ئاڭلاپ ئىززەت بىلەن مېنىڭ ئالدىمغا چىقتى. مەن ئۇنىڭدىن
ئوغلۇمنىڭ خەۋىرىنى سورىدىم. چىن پادىشاھى بۇنى ئاڭلاپ:
— ئەي پەرىلەر سۇلتانى، سېنىڭ بالاڭ بەھرام مېنىڭ
قىزىم بىلەن تويلۇق بولدى، — دەپ يىغلاپ، ئەزرەق جادۇنىڭ
ئۇ ئىككىسىنى تاشقا ئايلاندۇرۇۋەتكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى.
مەن بېرىپ تاشقا ئايلانغان بالامنى كۆردۈم، بۇ ھالنى كۆرۈپ
ياقامنى چاك - چاك قىلىۋەتتىم. ئۇلارنىڭ زارلىرىنى ئاڭلاپ
دەريا كەبى ياشلارنى تۆكتۈم، ئۇ يەردە ئۈچ كۈن تۇردۇم، تۈر-
لۈك پىلانلارنى قىلىپ كۆردۈم، ئاخىر نائىلاج قايتىپ كەل-
دىم. ئاندىن يۈز مىڭدىن لەشكەر ئېلىپ قىرىق قېتىم ئەكۋان
دىۋىنىڭ ئۈستىگە باردىم. ئەكۋان دىۋە بىزنى تەكرار يەڭدى.
قانچە قېتىم جان تىكىپ ئېلىشقان بولساممۇ، ئۇنىڭغا تەڭ
كېلەلمىدىم. بۇرادەرلىرىم ھالاك بولدى. ئاخىر مەن پەرزەن-
تىمنىڭ ئىشقىنى، بۇرادەرلىرىمنىڭ دەردىنى ئېلىپ ئۆلۈپ
كېتەيمۇ دەپ ئويلىدىم، ئەمما بۇرادەرلىرىم كۆز ياشلىرىنى

تۆكۈپ مېنى نىيىتىمدىن توستى، ئاندىن ئۇلار ماڭا:

— ئەي پادىشاھ، ئۆزىنى ئۆزى ھالاك قىلغان كۇفرىندۇر. ئاڭلاڭ، ئادەمزات نەسلىدىن بىر پادىشاھ بار، ئۇ تامامى ۋىلايەتلەرنى ئىتائىتىگە ئالغان. ئۇنىڭغا ئەرز قىلساق، خۇدالىقتا رەھىم ئۇتىنى سالسا، زۇلۇمدىن خالاس بولساق ئەجەب ئەمەس، — دېيىشتى. ئۇلۇغ پادىشاھىئالەم، زۇلۇم دەردلىرىمىزنى ئېيتىپ بولالمايمىز. ئادەم ئەلەيھىسسالام ھۆرمىتى ئۇچۈن ئىنايەت قىلغايسىز، نامە تامام - ۋەسسالام.»

گەردان كەشان نامەنى ئوقۇپ تامام قىلدى. ئاڭلىغانلار شەھبال پەرىنىڭ ھالىغا ئىچ ئاغرىتىپ ياش تۆكتى. ھەممەيلەن بەھرام جەبىلگە قاراشتى. بەھرام جەبىل چوڭقۇر ئۇھ تارتىپ، كۆز يېشى قىلدى. پادىشاھ ھۇشەڭ بەھرامنى بۇ ھالدا كۆرۈپ:

— ئەي بەھرام، سەۋر قىلغىن، مەن لەشكەر ئېلىپ بىرىپ دۇشمەنلەردىن داداڭ شەھبال پەرىنىڭ ئىنتىقامىنى ئېلىپ بېرىمەن ياكى شۇ يولدا جان بېرۇرمەن، — دېدى.

قەھرىمان ئورنىدىن تۇرۇپ ئاستا - ئاستا بېسىپ كەلدى - دە، پادىشاھقا تەزىم بەجا قىلىپ، قولىنى كۆكرىكىگە قويۇپ

ئەدەپ بىلەن تۇردى. پادىشاھمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ئەي زىننەت تاجىم، مەندىن نېمە تىلەيسەن؟ — دەپ سورىدى.

— ئەي پادىشاھىم، مېنىڭ مۇرادىم شۇكى، ماڭا ئىجازەت بەرسەڭ، مەن بېرىپ ئەكۋانىنى ئۇجۇقتۇرسام، — دېدى. بۇنى ئاڭلاپ بەھرام، قەھتىران ئورنىدىن تۇرۇپ قەھرىمانىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ تۇردى. گەردان كەشانمۇ سەپكە كەلدى. پادىشاھ ھۇشەڭ خۇشال بولۇپ:

— ئەي پالۋانلار، خۇدا سىلەرگە يۆلەك بولسۇن! بېرىڭلار، پالۋانلىقىڭلارغا ھەرگىز مەغرۇر بولماڭلار، ھوشيار بولۇڭلار، غاپىل بولماڭلار! ھەر قانداق مۇشكۇل كەلسە، گەردان كەشانىنىڭ مەسلىھەتى بويىچە بېجىرىڭلار، چۈنكى گەردان كەشان كۆپ ئىشلارنى باشتىن كەچۈرگەن. بولغان ۋەقەلەرنى ماڭا خەۋەر قىلىپ تۇرۇڭلار! — دەپ يارلىق بەردى ۋە ھېلىقى يەتتە پەرىدىن سورىدى، — ئەي پەرىلەر، سىلەر پالۋانلارنى قانداق ئېلىپ بارىسىلەر؟

پەرىلەر پادىشاھقا قاراپ:

— ئەي پادىشاھ، خاتىرجەم بولۇڭ، بىز بۇ پالۋانلارنى كۆتۈرۈپ ئۇچۇپ بارىمىز، — دېيىشتى.

ئەلقىسسە: پەرىلەر ھەزرىتى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن مەدەت تىلەپ، بۇ تۆت پالۋاننى كۆتۈرۈپ پەرۋاز قىلدى. پادىشاھ باشلىق ھەممەيلەن دۇئا بېرىپ ئۇزىتىپ قالدى. سەرۋى خىرامان سەراندىپ تېغىغا چىقىپ ھەسرەت بىلەن ئاھ ئۇرۇپ بىھوش بولۇپ يەرگە يىقىلدى.

قەھرىمان باشلىق پالۋان ۋە پەرىلەر كېچە - كۈندۈز ئۇچۇپ، سەككىزىنچى كۈنى دەريايى مۇھىتتىن ئۆتۈپ، كوھى مۇھىتقا يېتىشتى. بۇ يەر تېخى سەھرايى ھەيھاتنىڭ باش تە-

رىپى ئىدى. بۇ كۇنى قەھرىماننى كۆتۈرگەن پەرى ئىنتايىن چارچاپ يىقىلىپ بىھوش بولدى، خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ قەھرىمانغا قاراپ:

— ئەي پالۋان، ئەگەر تاغنى كۆتۈرگەن بولساممۇ بۇنچە چارچىماس ئىدىم. خۇدايىم ساڭا شۇنچە ئېغىرلىق ۋە كۈچ - قۇدرەت بېرىپتۇ، — دېدى.

ئەلقىسسە: ئۇلار بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا بېرىپ چۈشۈپ، ئۇۋلانغان جانىۋارلارنىڭ گۆشىنى كاۋاپ قىلىپ يېيىشتى. ئۇلارنىڭ بىردەم ئۇخلىۋالغۇسى كەلدى، ئەمما قەھرىماننىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى. بۇ چاغدا پەرى:

— پالۋانلار، بۇ جاي خەتەرلىكتەك تۇرىدۇ. مۇبادا شەئبان دىۋە خەۋەردار بولۇپ قالسا، ئامان قالمايمىز، — دېدى. لې-كىن، بۇ گەپ گەپتى قالدى. قەھرىمان بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ بىر تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ناھايىتى چىراي-لىق بىر بوستانلىقنى، بوستانلىق ئىچىدە ئالتۇن رەڭلىك بىر قۇببىنى كۆردى. ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ بىرقانچە قېتىم ئايلاندى. قۇببىنىڭ دەرۋازىسى يوق ئىدى. قەھرىمان ئايلىنىپ يۈرۈپ ئۇنىڭ بىرقانچە يېرىگە پۈتۈلگەن خەتلەرنى ئوقۇغاند-دى، ئۇنىڭدا مۇنداق گەپلەر مەلۇم بولدى: «ھەركىم بۇ يەرگە كەلسە بۇ خەتنى ئوقۇسۇن ۋە ئۆزىنى دەرھال بۇ يەردىن خالاس قىلسۇن. بۇ بىر خەتەرلىك تىلسىم، كۇنلەرنىڭ بىرىدە ئادەمزات نەسلىدىن بىر پالۋان بۇ يەرگە كېلىپ، بۇ خې-يىمخەتەرنى ۋەيران قىلغاي.» قەھرىمان خەتنى ئوقۇپ بو-لۇپ، قۇببىنىڭ بىر يېرىدىن ئىچىگە كىردى. قارىسا، قاناتـ-لىرى ئالتۇندىن بىر دەرۋازا تۇرغۇدەك، ئۇنىڭغا ئادەم سۈرىتىدە ياسالغان كۈمۈش قۇلۇپ سېلىنغان. ئادەمسىمان قۇلۇپ قەھرىماننى كۆرۈپ ئىككى قولىنى كۆكسىگە ئېلىپ تۇردى.

قەھرىمان ھەيران بولۇپ يىقىن باردى. قۇلۇپ قولىنى ئاغزىغا تۇتۇپ قەھرىمانغا سەجدە قىلغانىدى، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ناھايىتى جىق كۈمۈش چۈشتى. بۇ كۈمۈشلەرنىڭ ھەممىسى يىلان بولۇپ، قەھرىمانغا قەست قىلىشقا باشلىدى. قەھرىمان كەينىگىرەك داجىپ تۇردى. يىلانلار غايىب بولدى. قەھرىمان دەرۋازىنى ئىچىپ ئىچكىرىگە قەدەم قويۇپ، بىر بوستانغا يەتتى. بۇ ھاۋاسى بەك ياخشى جاي ئىكەن. بۇ يەردە نۇرغۇن جىنى يوق پىل ۋە كەركىدانلار تۇراتتى. قەھرىمان يەنە بىر قورغانغا باردى. ئۇنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا بىر پىل تۇراتتى. قەھرىمان پىلنىڭ قىشىغا باردى. پىل قەھرىماننى كۆرۈپ ھەرىكەت قىلىشقا باشلىدى. بۇ چاغدا قورغاننىڭ ئەتراپىغا قىزىلغان خەندەكتىكى سۇدىن غارايىپ جانىۋارلار چىقىپ، ئاجايىپ ئاۋازلارنى چىقىرىپ قەھرىماننى بىئارام قىلىشقا باشلىدى. ئاندىن سۇ ئىچىدىن يەنە بىر دەھشەتلىك ئاۋاز كۆتۈرۈلدى. پىلنىڭ خارتۇمىدا مۇنداق خەت كۆرۈندى: «ھەركىم بۇ تىلسىمنى ئۇشتۇي دىسە، پىلنىڭ تىگىدىكى تاشنى ئىلىپ تاشلىسۇن، ئۇنىڭ ئىچىدىن ئاجايىپ ـ غارايىپ نەرسىلەر چىقىدۇ. قورقمىسۇن.» قەھرىمان تاشنى ئىلىپ تاشلاپ، ئۇ يەردە خىلمۇ خىل سۈرەتلىك مەخلۇقلارنى كۆردى. قەھرىمان ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ بىر سارايغا يەتتى. ساراي دەرۋازىسىغا قارايدىغان ئەجدىھا قەھرىمانغا قەست قىلىپ، ئاغزىدىن پارچە ـ پارچە ئوت چىقىرىپ كەلدى، ئەتراپ ئوتقا تولدى. قەھرىمان قولىغا تىغ ئىلىپ ئەجدىھانىڭ ئالدىغا بارغانىدى، ئەجدىھا توختاپ قالدى. ئەجدىھانىڭ پىشانىسىگە مۇنداق گەپ پۈتۈكلۈك ئىدى: «قەھرىمان قاتىلدىن ئۆزگە ھىچكىمنىڭ بۇ تىلسىماتقا كۈچى يەتمەس. ئەي قەھرىمان، ئەگەر قەدىمىڭ بۇ تىلسىمغا يەتسە، ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا

شەمشەرنى توغرا تۇتۇپ يېقىن بارغىن. ئۇ سېنى دەم تارتىدۇ ـ دە، ئۆزى ھالاك بولىدۇ.» قەھرىمان تىغ تۇتۇپ ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا ئېتىلىپ باردى. ئەجدىھا قەھرىماننى دەم تارتتى، ئۇنىڭ قىلىچى بىلەن ئۆزى ھالاك بولدى. دەرۋازا ئىچىدە بىر شەھەرى ئەزىم كۆرۈندى. رەستە ـ بازارلار، دۇكانلاردا كۈمۈش ئادەملەر يۈرەتتى. قەھرىمان بۇ ھالدىن ھەيران بولۇپ كېلىۋاتسا، بىر قورغان كۆرۈندى. قەھرىمان ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ قارىسا، بىر دىۋە پادىشاھ سۈرىتىدە ئولتۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ بېشىدا شاھلىق تاج، سول تەرىپىدە ئەمىرلەر تۇرۇشۇپتۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ جېنى يوق ئىدى. قەھرىمان تەختكە يېقىن بېرىپ قارىسا، پادىشاھنىڭ بوينىدا بىر تىللا لەۋھە تۇرغۇدەك. ئۇنىڭدا: «ئەي پالۋان، مەن قارۇن شاھدۇرمەن، لەشكەر تارتىپ سەھرايى ھەيھاتتىن تاكى كۇھىقاپقىچە شىكار قىلدىم، توققۇز تىلسىمنى بۇزدۇم، يەتتە يۈز يىل ئۆمۈر كۆردۈم. بۇ جاينى ئۆزۈمگە مۇناسىپ كۆرۈپ بۇ قورغاننى سالدۇردۇم، ئۆزۈم بۇ جايدا ياتاي دېدىم. كىمدەكىم مېنى كۆرسە ئىبرەت ئالسا بولىدۇ. ئادەمنىڭ ئۆلۈمگە ئىلاج يوق. دۇنيادىن ھەسرەتسىز كەتكەن كىشى يوق. شۇڭا، بۇ تىلسىمنى تەييار قىلدىم. قەھرىمان، مېنىڭ دانىشمەن ۋەزىرىم سەن ھەققىدە ماڭا بېشارەت بەرگەن. سەن شەئىبان دىۋىنى ھالاك قىل، ماڭا دۇئا قىلغىن» دېيىلگەنىكەن.

ئەلقىسسە: قەھرىمان قارۇن شاھنىڭ روھىغا دۇئا قىلدى. ئاندىن بىر يول بىلەن كەڭ مەيداندىن ئۆتۈپ، ناھايىتى ئالىي بىر قەسىرنى كۆردى. بۇ قەسىرنىڭ دەرۋازىسى جاۋاھىردىن بولۇپ، يالىلداپ تۇراتتى. قەھرىمان ئىچكىرى تەرەپكە قەدەم قويۇۋىدى، دەرۋازىدىن بىر ئاۋاز چىقىپ، مىسلى ئا-

لەم لەرزىگە كەلگەندەك بولدى. قەھرىمان ئىلگىرىلەپ مېڭىۋەردى. تاسادىپىي بىر پالۋان قولىغا گۈرزە ـ گىران ئېلىپ قەھرىمانغا قەست قىلدى. قەھرىمان دەھشەت بىلەن نەرە تارتىپ، ئۇنىڭ بېشىغا گۈرزە ئۇرۇپ يىقىتتى. دارىڭ ـ دۇرۇڭ قىلىپ يەنە بىر دەرۋازا ئېچىلدى. قەھرىمان دەرۋازىدىن كىردى. بۇ ئاجايىپ سەھنە ساراي بولۇپ، تولىمۇ ھەشەمەتلىك ئىدى. ئىككى ئادەم ئالتۇن شوتىنى ساقلاپ تۇرۇپتۇ. قەھرىمان كۆڭلىدە ئالتۇن شوتا بىلەن ئۈستىگە چىقاي دەپ تۇرۇشىغا، ئالتۇن شوتىنى ساقلاپ تۇرغانلار دەرھال قوللىرىغا ئومۇت ئېلىپ قەھرىمانغا ئېتىلدى. قەھرىمان بۇ ئىككىسىگە بىردىن گۈرزە ئۇرغانىدى، ئۇلار جان بەردى. بۇنىڭ بىلەن تىلسىم ئۇشتۇلدى. قەھرىمان ئالتۇن شوتا بىلەن يۇقىرىسىغا چىققانىدى، يەنە بىر ئالىي قەسىر نامايان بولدى. قەسىرنىڭ ئۈستىدە بىر ئالتۇن تەخت، تەخت ئۈستىدە بىر تابۇت، تابۇتتا نەيزە ۋە قالقان تۇراتتى. تابۇتتىن تۈرلۈك ئاۋازلار، ئاجايىپ نەغمىلەر چىقىپ تۇرىدۇ. قەھرىمان تابۇتنىڭ قېشىغا باردى. ئۇ يەردە بىر كەمەر، بىر گۈرزە، بىر خەنجەر ۋە بىر لەۋھە تۇراتتى. قەھرىمان لەۋھەنى كۆرۈپ ئوقۇدى، ئۇنىڭدا: «ئەي قەھرىمان، بۇ كەمەر، بۇ گۈرزە، بۇ خەنجەر ساڭا بەخشەندە بولغاي، بۇ ياراغلاردا كۆپ خاسىيەت بار. بۇ كەمەرگە تۆت گۆھەر ئورنىتىلغان، دىۋە ـ پەرىلەر ئۇنى باغلىغان كىشىنىڭ قولىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، جەڭدە زەپەر قۇچماي قويمايدۇ، قانچە ئۇزۇن يول يۈرسىمۇ ھېرىپ قالمايدۇ. بۇ گۆھەرلەردىن بىرىنى ئاغزىغا سالسا قورسىقى تويىدۇ، ئۇسسۇزلۇقى قانىدۇ» دېيىلگەنىدى. قەھرىمان كەمەرنى يۈزىگە سۈرتۈپ، بېلىگە باغلىدى، ئاندىن گۈرزە بىلەن خەنجەرنى قولىغا ئالدى.

رىۋايەت قىلىنىشىچە، بۇ گۇرزە ئىلىجان پادىشاھنىڭ گۇرزىسى ئىدى. ئۇنى يەتتە پەرىگە ياساتقانىدى، ئۇنىڭ دەس-تىسىگە خەت پۈتكۈزگەن ۋە ئاتمىش يەتتە گۆھەرنى ئورناتقا-نىدى. بۇ گۇرزە قاراڭغۇ كېچىدە ئون ئىككى پەرسەڭ يەرنى روشەن قىلىدۇ ھەمدە يەرگە ئۇرسا ئاۋازى ئۈچ پەرسەڭ يەرگە يېتىدۇ. بۇ گۇرزىنى ئىلىجان پادىشاھتىن كېيىن راھىن شاھ ئالدى، ئاندىن قەھرىمان كۆتۈردى، ئاندىن سام، ئاندىن نۇرد-مان قولىغا ئالدى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان گۇرزىنى راسا كۈچەپ بېشىدىن يەتتە ئايلاندۇرۇپ يەرگە نەچچىنى ئۇرغانىدى، يەرلەر تىترەپ، سەھرا ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كەتكەندەك مەلۇم بولدى. قەھرىمان ئەمدى خەنجەرنى قولىغا ئېلىپ قارۇن شاھنىڭ روھىغا ئاتاپ دۇئا قىلدى. قەھرىمان تۇيۇقسىز قۇببىنىڭ تېگىدە بىر قۇدۇقنى كۆردى. ئۇنىڭ ئىچى بەك قاراڭغۇ ئى-دى. قەھرىمان گۇرزىسىنى غىلاپىدىن چىقىرىپ، ئۇنىڭ شو-لىسىدا قۇدۇقنىڭ تېگىگە قارىغانىدى، تېگى نامايان بولمىدى. ئاندىن بىر تاشنى تاشلاپ قۇلاق سالدى، ھېچ ئاۋاز ئاڭلانمى-دى. قەھرىمان بىر ئارغامچىنى بېلىگە باغلاپ، خۇداغا تەۋەك-كۇل قىلىپ ئۆزىنى قۇدۇققا تاشلىدى. شۇنچە ئۇزۇن ئارغامچا تۈگىگەن بولسىمۇ، قۇدۇقنىڭ تېگى كۆرۈنمىدى. قەھرىمان باشتا بىرئاز ئەندىشە قىلدى. ئۇ سەل تۇرۇۋېلىپ، ئارغامچىنى بېلىدىن يېشىۋېتىپ ئۆزىنى قۇدۇققا قويۇۋەتتى. ئۇ خۇددى تاشتەك تېزلىك بىلەن قۇدۇقنىڭ تېگىگە غارقىراپ چۈشتى ـ دە، بىھوش ياتتى، ئۇزۇندىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. قەھرىمان ئۆزىنى سالامەت كۆرۈپ، خۇداغا تۈمەن مىڭ شۈكۈر قىلدى، ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ گۇرزىسىنى چىقىرىپ ئەتراپنى يو-رۇتتى. بۇ يەردە بىر يول نامايان بولدى. قەھرىمان شۇ يول

بىلەن بىر قورغانغا يەتتى. قورغاننىڭ دەرۋازىسى پولات ئى-كەن. قەھرىمان قورغاننىڭ تىلسىماتىنى تېپىپ، قولىغا ھالقا قىلىپ ئۇلاپ تەرەپكە تولغىۋىدى، دەرۋازىدىن ئاجايىپ بىر ئاۋاز چىقتى، ئالەم مالەم بولغاندەك بولدى. ئاندىن چەپ تە-رەپكە تولغىۋىدى، دەرۋازا ئېچىلىپ، بىر ھەشەمەتلىك ساراي نامايان بولدى. بۇ سارايغا ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن بېرى ئۆت-كەن پادىشاھلارنىڭ شەرھى پۈتۈلگەن، سۈرەتلەر سىزىلغان-كەن. سارايىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر بوستانغا چىرايلىق پالاسلار سېلىنغان، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر تەخت قويۇلۇپتۇ، تەخت ئۈستىدە بىر بەتبەشىرە دىۋە ئۇخلاپ يېتىپتۇ. قەھرىمان تەخت قېشىغا باردى. دىۋىنىڭ بويىنى توقسان تۆت گەز كې-لەتتى. ئۇنىڭ قېشىدا بىر مەلىكە باھار يامغۇرىدەك ياش تۆ-كۈپ ئولتۇراتتى. قەھرىمان ئۇنى كۆرۈپ:

— ئەي مەھبۇبەم ! ... — دەپ يەرگە يىقىلدى، بىرنەچ-چە سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. مەلىكە:

— ئەي قەھرىمان، — دەپ قەھرىماننىڭ ئايىغىغا ئۆزى-نى ئاتتى. مەلۇم بولسۇنكى، بۇ مەلىكە سەرۋى خىرامان ئى-دى. قەھرىمان سەرۋى خىراماننىڭ بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى سورىماقچى بولغانىدى، سەرۋى خىرامان سۆزلىدى:

— ئەي يىگىتىم، سۆزلىسەم گەپ تولا. ھازىر ۋاقىت غە-نىيمەت، ئۇ لەئىن ئۇخلاپ ياتىدۇ. ئۇ ئويغانماستا بۇ يەردىن يانايلى. مۇبادا ئويغىنىپ قالسا، ساڭا زەرەر يېتىدۇ.

قەھرىمان سەرۋى خىراماننىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ:

— ئەي مەلىكەم، دۇنيانىڭ جاي - جايلىرىدا ھەيۋەت چىقىرىپ ساھىبقىرانلىق قىلدىم. بۇ لەئىننى ھالاك قىلماي ھېچ يەرگە بارمايمەن، سەن تاماشا كۆرگىن، — دېدى ۋە قو-لىغا تىغنى ئېلىپ دىۋىنىڭ قېشىغا بېرىپ دەھشەتلىك نەرە

تارتتی. بۇ ئاۋازدىن ساراي لەرزىگە كېلىپ، قەسىرلەر يەكسان
بولغاندەك زاھىر بولدى. لەئىن بۇ ئاجايىپ ئاۋازدىن ئۈيغى-
نىپ، قەھرىمانىنى كۆرۈپ:

— ئەي ئادەمزات، سەن مەندىن ھالاكەت تىلەپ كەلدىڭ-
مۇ؟ — دەپ سەت ۋارقىرىدى. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قەھرىمان
شۇنداق دەھشەت بىلەن نەرە تارتتىكى، يەرلەر ئۈزۈنغىچە
تىترەپ، ئاسمان دۇم چۈشۈپ، جاھان قاراڭغۇلاشقاندەك بولۇپ
كەتتى.

— ئەي لەئىن، ئۆزۈڭگە ھېزى بول، مەن قەھرىمان قا-
تىل، — دېدى. دىۋە لەئىن ئاڭلاپ، ئۆزىنى يوقىتىپ قويغان-
دەك ۋارقىراپ بېرىپ، قەھرىماننىڭ بېشىغا گۈرزە شىلتىدى.
بۇ ھالنى كۆرۈپ سەرۋى خىرامان پەرياد كۆتۈردى. قەھرىمان
ئۆز گۈرزىسىنى دىۋىنىڭ گۈرزىسىگە تۇتۇپ بەردى. دىۋە يەنە
بىر گۈرزە ئۇرغانىدى، بىكارغا كەتتى. بۇ چاغدا قەھرىمان
قولىغا شەمشەر ئېلىپ، ئۇنى ئاسمان بويى كۆتۈرۈپ، دىۋىنىڭ
بېشىغا غەزەپ بىلەن ئۇردى. دىۋە بېشىغا گۈرزىسىنى تۇ-
تۇۋالغانىدى، شەمشەر گۈرزىدىن ئۆتۈپ دىۋىنى ئىككى پارچە
قىلىۋەتتى. دىۋىنىڭ جېنى جەھەننەمگە يەتتى.

رىۋايەت قىلىنىشىچە، شەئبان دىۋە سەرۋى خىرامانىنى تۇ-
تۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ نومۇسىغا تەگمەكچى بولغان.
شۇ چاغدا خۇدانىڭ ياخشىلىقى بىلەن دىۋىنىڭ قاتتىق ئۇيقۇ-
سى تۇتۇپ، پوكلا چۈشۈپ ئۇخلاپ قالغانمىش.

قەھرىمان سارايىنىڭ ئەتراپىغا قارىدى، ئۇ يەردە نۇر-
غۇن ھۇجرىلارنى كۆردى، بۇ ھۇجرىلاردىن نالە - پەرياد كې-
لىۋاتاتتى. قەھرىمان بىر ھۇجرىنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىپ كۆر-
دىكى، ھۇجرىنىڭ تېگى قۇدۇق ئىكەن، ئۇنىڭغا بىر شوتا قو-
يۇلۇپتۇ. قۇدۇقنىڭ ئىچى بەك قاراڭغۇ ئىدى. قەھرىمان شوتا

بىلەن قۇدۇقنىڭ تېگىگە كىردى. ئۇ يەردە مەھكەم ئېتىلگەن بىر ھۇجرىنى كۆردى. ئېچىپ كىرسە، ئىككى ئەر، بىر ئايال باغلاقتا ھوشسىز تۇرغۇدەك. سەرۋى خىرامان كۆردىكى، ئۇ ئۆز ئاتىسى راي ھىندى ئىدى. قەھرىمان ئۇلارنى تاشقىرىغا ئېلىپ چىقتى. ئۇلار ھوشىغا كەلدى.

— ئەي پادىشاھ، قانداق بولۇپ بۇ قىسمەتكە دۇچار بولدۇڭ؟ — دەپ سورىدى قەھرىمان.

— ئەي ساھىبقىران، ھىندىستاندا ئىسپەندىيارنى ھالاك قىلدىڭىز، ئۇنىڭ دادىسى بۇ يەردىكى شەئىبان دىۋە بىلەن ئاغىنە ئىدى. ئىسپەندىيارنىڭ دادىسى شەئىبانغا ئەرز قىپتۇ. سىز يولغا چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەي، شەئىبان سىزنى قەستلەپ ھىندىستانغا كەپتۇ، سىزنى تاپالماي يۇرگەندە، سەرۋى خىرامانني كۆرۈپ قاپتۇ. ئۇ: «بۇ كىمنىڭ مەھبۇبى؟» دەپ سورىسا، باشقىلار: «قەھرىمان قاتىلنىڭ مەشۇقى» دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن شەئىبان دەسلەپ سەرۋى خىرامانني ئەكەتتى، كېيىن مېنى تۇتۇپ بۇ يەرگە ئەكەلدى، — دېدى راي ھىندى. قەھرىمان ھېلىقى ئەر بىلەن ئايالنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— سىلەر كىم بولىسىلەر؟ — دەپ سورىدى.

— ئەي پالۋان، مەن سۇلتان جەبىلدۇرمەن. بۇ مېنىڭ ئايالىم، پادىشاھ ئەدەننىڭ قىزى، ئېتى گۇلرۇخ. بىز ئۇزۇن زامان بالا يۇزى كۆرمىدۇق. خۇداغا يىغلاپ، ئاخىر ئاران بىر قىز يۇزى كۆرگەندۇق، ئۇ تولىمۇ ساھىبجامال ئىدى. مۇنەجىملەردىن ئۇنىڭ تەلىيىنى سورىسام، ئۇلار: «ئەي پادىشاھ، كىتابتىن مەلۇم بولدىكى، بۇ قىزىڭىزنىڭ سەۋەبىدىن ھەر بالا كېلىدىغاندەك. ئەڭ ياخشىسى، بۇ قىزنى ھالاك قىلغايسەن. ئەي پادىشاھ، بىز كىتابلاردىن بايان قىلدۇق، باشقىسىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ» دېيىشتى. مەن بۇ خەۋەرنى ئايا-

لىمغا يەتكۈزدۇم. ئايالىم ماڭا: «ئەي ئاتىسى، بۇنى شەمشەر بىلەن ھالاك قىلسىڭىز خەلق سىزنى ئۆز قىزىنى ئۆزى ھالاك قىلدى، دەپ مالامەت قىلىدۇ. ياخشىسى، بۇ قىزغا سۇت - ئۇزۇق بەرمىسە ئۆزى بىر تەرەپ بولىدۇ» دېدى. بۇ سۆز ماڭا ماقۇل كەلدى. لېكىن، ئانىسى ئۆز قىزىنى ئۆلتۈرۈشكە كۆزى قىيماي، ماڭا ئۆلدى دەپ قويۇپ، بىر يەردە مەخپىي چوڭ قىپتۇ. ئارىدىن ئون نەچچە يىل ئۆتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى بىر ساھىبجامال غۇلام پەيدا بولۇپ قالدى. خۇدايىم گۇناھىم-دىن ئۆتكەي، مەن ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قالغاندەك بولدۇم. بۇ ئەھۋالنى سېزىپ قالغان ئايالىم گۈلرۇخ پۈتلىرىمغا ئې-سىلىپ ئۇنىڭ ئۆز قىزىم قەمەررۇخ ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن قىزىمنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلدىم ۋە ئۆز قىزىمغا بىر قىسما خىياللاردا بولۇپ قالغىنىمغا مىڭ تۆۋا قىلىپ، ئۇنى ئاتلىق مېھرىم بىلەن باغرىمغا باستىم. قىزىم بەك چىرايلىق چوڭ بولدى. يەتتە ئىقلىمنىڭ پادىشاھلىرى، شاھزادىلىرى ئۇنى سوراپ كېلىشتى، لېكىن ئۇ ھېچكىمنى قوبۇل كۆرمەيتتى، چۈنكى ئۇ دائىم: «كىم مېنى پالۋانلىق بىلەن زەبۇن قىلسا، ئۇنىڭ نىكاھىغا ئۆتىمەن» دەپ سەۋەب كەلتۈرەتتى. پالۋانلىق دەۋارىنى قىلىپ كەلگەنلەر قىزىمدىن يېڭىلەتتى. ئاخىر پەرىلەر پادىشاھى شەئبان ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ، ئۇنى تۇتۇپ كەتتى. مەلىكەم قەمەررۇخمۇ شەھبال پە-رىنى كۆرۈپ ئاشىق بولدى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇلار ئارزۇلىرى بويىچە نىكاھلىق بولدى. ئۇلار بىر ئوغۇل پەرزەنت كۆردى. ئۇنىڭ ئېتىنى بەھرام جەبىل قويدى. ئەي قەھرىمان، بۇ قىسسە ناھايىتى ئۇزۇن، گەپنى قىسقا قىلسام، مەن بىر كې-چىسى قورقۇنچلۇق ئاۋازنى ئاڭلاپ قالدىم. دېۋىلەر مېنى تۇ-يۇقسىز تۇتۇپ بۇ يەرگە كەلتۈرۈشۈپ بەند قىلىشتى. شەئبان

دىۋە مېنى شۇنچە ئازابقا دۇچار قىلدى. مەن ئاخىر ئۇلاردىن: «بۇ نېمە ئىش؟ مېنى زادى نېمە ئۈچۈن مۇنچە قىينايسىلەر؟» دەپ سورىدىم. ئۇ: «مەن ئەكۋان دىۋىنىڭ دادىسى بولىمەن. سېنىڭ قىزىڭ شۇنچە زاماندىن بېرى مېنىڭ ئوغلۇمغا رىزا-لىق بەرمىدى. مەن شۇ سەۋەبتىن سېنى تۇتۇپ كەلدىم. قىزىڭ قەمەررۇخ ئەھۋالىڭنى ئاڭلىسا، بەلكىم ئوغلۇمغا رىزالىق بېرىشى مۇمكىن. شۇنداق بولسا، سەن ئازاد بولىسەن» دېدى. شۇنىڭدىن بېرى ئاي، يىللارنى بىلمەي ئۆتتۇم، — دەپ يىغلاپ كەتتى.

قەھرىمان پادىشاھ سۇلتان جەبىلگە ئېيتتى:

— مەن شەئىبان دىۋىنى هازىرلا هالاك قىلدىم. نەۋرەڭ بەهرامنى گەردان كەشان ئەسلىگە كەلتۈردى. بەهرام هازىر مەن بىلەن بىللە، ئۇ مېنىڭ هەمراهىم.

پادىشاھ جەبىل بۇ سۆزنى ئاڭلاپ كۆپ شۇكۇر قىلدى. قەھرىمان بۇ يەردە يەنە بىر قۇدۇقنى كۆردى. قەھرىمان ئۇ-نىڭ ئاغزىدىكى ناهايىتى زور تاشنى ئېلىپ تاشلىدى. شۇئان قۇدۇقتىن قورقۇنچلۇق ئاۋاز ۋە ئاجايىپ سېسىق قارا بۇس ئېتىلىپ چىقتى. بىردەمدىن كېيىن سېسىقچىلىقلار يوقالدى. قەھرىمان شوتا قويۇپ قۇدۇقنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭغا ئەگەشتى. قەھرىمان گۇرزىسىنى ئېلىپ ئالدىدا ماڭدى. ئۇلارغا بىر تۆمۈر دەرۋازا ۋە دەرۋازىغا تەڭ بىر ئۆكۈز يولۇقتى. باشقىلار، بۇ جانىۋاردىن قۇتۇلغىلى بولارمۇ، دەپ ئەندىشە قىلىشتى. قەھرىمان كۇلۇپ قويۇپ، هېلىقى جانىۋارغا يېقىن باردى. ئۇنىڭ پېشانىسىگە مۇنداق خەت پۈتۈكلۈك ئىكەن: «بۇ تىلسىم كەيۇمەرسنى هېچكىم هالاك قىلالماس، ئەگەر قەھرىمان قاتىل كەلسە، قۇلۇپنى تولغاپ ئېچىپ ئىچكىرىگە كىرسۇن.» قەھرىمان قۇلۇپنى

تولغىغاندى، دەھشەت ئاۋاز چىقىپ بېسىقتى. قەھرىمان ئىچكىرىگە قەدەم قويدى. بۇ بىر تىلسىمات بولۇپ، زەنجىرلەرگە ئون ئىككى دىۋىنى باغلاپ قويۇپتۇ. ئادەمدەك ئۇخلاپ ياتقان دىۋىلەر ئويغىنىپ ئۇلارنى كۆردى. دىۋىلەر ھەيران بولۇپ: «بۇ كىملەردۇر؟» دېيىشتى. قەھرىمان:

— مەن قەھرىمان قاتىلدۇرمەن، — دېدى. دىۋىلەر قورقۇشۇپ:

— ئەي قەھرىمان، مەرھابا، ئۇ لەۋھەنى ئوقۇغىن، ئۇنىڭدا بىزنىڭ نام ـ ئەمەلىمىز مەلۇمدۇر، — دېيىشتى. ئۇ يەردە بىر لەۋھە ئېسىقلىق تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭدا: «مەنكى كەيۇمەرسدۇرمەن. ئەي قەھرىمان، بۇ يەرگە كېلىپ مېنىڭ روھىمغا دۇئا قىل. مەن زامان پادىشاھى بولۇپ، بۇ ئون ئىككى دىۋە بىلەن نەچچە يىل جەڭ قىلدىم. ئاخىر بۇلارنى بەند قىلىۋەتتىم، ئاندىن بۇ تىلسىماتنى ياسىدىم. بۇلارنىڭ ھەربىرى بىر دىيارغا پادىشاھ ئىدى. سەن بۇلارنى ھالاك قىلما، بۇلارنىڭ ساڭا كۆپ پايدىسى تېگىدۇ. بۇلارنىڭ ئىچىدە سەھمان ئادەمزات دەپ بىرى بار. ئۇنىڭ ئانىسى ئادەمزات، دادىسى دىۋە. ئۇ كۆپ ھۈنەرنى، يەتمىش تۆت خىل تىلنى بىلىدۇ، يەتمىش تۆت خىل ئۆزگىرەلەيدۇ، بىر شەھەرنى كۆتۈرۈپ باشقا جايغا يۆتكىيەلەيدۇ» دەپ يېزىلغانىكەن.

قەھرىمان لەۋھەنى يۈزىگە سۈرتتى، ئاندىن دىۋىلەرنىمۇ زەنجىردىن خالاس قىلدى. ئازاد بولغان دىۋىلەر قەھرىماننىڭ ئاياغلىرىنى سۆيۈشۈپ:

— ئەي مەرد، بىز ھەر ۋاقىت، ھەر جايدا سېنىڭ ئەمرىڭنى تۇتىمىز، — دەپ قەسەم قىلىشتى. دىۋىلەر ئۇلارنى كۆتۈرۈپ يەر يۈزىگە ئاچىقىشتى. ئۇلارنىڭ دىماغلىرىغا يورۇق دۇنيانىڭ ھاۋاسى كەلدى. دىۋىلەر قەھرىمانغا تەزىم قىلىپ،

خىزمەت كەمەرلىرىنى باغلاپ تۇرۇشتى. قەھرىمان سەھماننى گەردان كەشانلارنى تېپىپ كېلىشكە ئەۋەتتى.

ئەلقىسسە: سەھمان پەرۋاز قىلىپ كېلىۋېتىپ بىر ئا-دەمزاتنى كۆردى. ئۇ غايەت زور بىر جانىۋارنى شەمشەر بىلەن ئۇرۇپ ھەسسە - ھەسسە قىلىۋاتاتتى. ئۇ دەل گەردان كەشان ئىدى. سەھمان يىراقتا قاراپ تۇردى. گەردان كەشان چەشمە-نىڭ قېشىغا بېرىپ تىغىنى يۇيۇپ پاكىزلىدى. شۇئان سەھ-مان ھاۋادىن چۈشتى. ئۇ ئۆزىنى ئادەم سۈرىتىدە قىلىپ، گەردان كەشان تەرەپكە ماڭدى. گەردان كەشان سەھماننى كۆ-رۈپ ۋارقىرىدى:

— ئەي ئادەم، سەن كىم؟

سەھمان گەردان كەشانغا:

— ئەي ھەييار شاھ، مەن ساڭا دوست، دۈشمەن ئەمەس، — دەپ قەھرىماننىڭ ئۇزۇكىنى كۆرسەتتى. گەردان كەشان ئۇ-

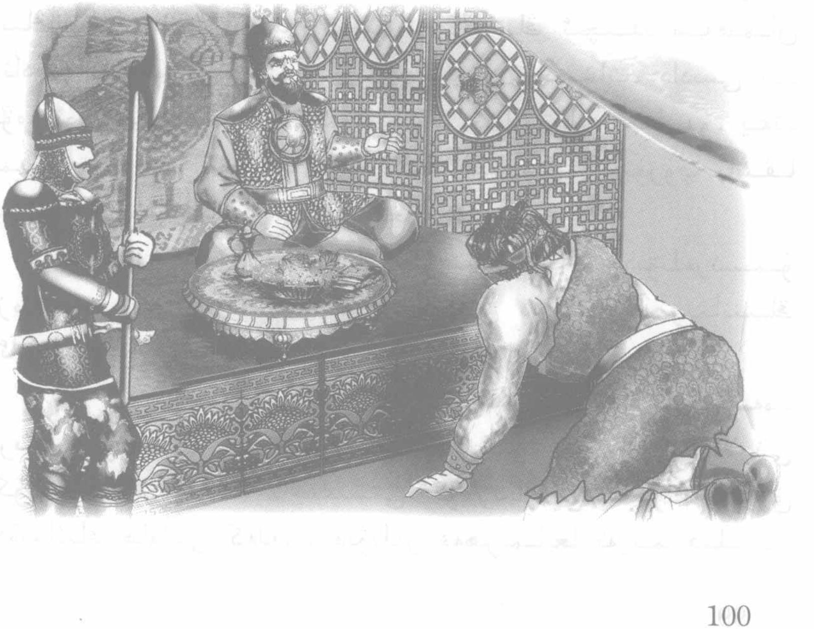

زۇكنى كۆرۈپ قەھرىماننىڭ ئەھۋالىنى سورىدى. سەھمان بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى.

ئەلقىسسە: سەھمان گەردان كەشان بىلەن يارەنلەرنىڭ قېشىغا كەلدى. بەھراملار ئەندىشىدىن ئازاد بولۇپ، قەھرىمان تەرەپكە راۋان بولۇشتى. ئۇلار سەھمانغا ئەگىشىپ قەھرىمان تۇرغان جايغا باردى. ئۇلار قارىسا، قەھرىمان بىر تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپتۇ، ئون ئىككى دىۋە قەھرىماننىڭ ئالدىدا قول باغلاپ تۇرۇپتۇ. يارەنلەر راي ھىندى، قەھرىمان ۋە سەرۋى خىرامانلار بىلەن كۆرۈشۈپ چەكسىز خۇشال بولۇشتى. قەھرىمان بەھرامنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ، سۇلتان جەبىلگە قاراپ دېدى:

— ئەي سۇلتان جەبىل، بۇ سېنىڭ نەۋرەڭ بەھرامدۇر.

سۇلتان جەبىل بەھرامنىڭ بويىنىغا قولىنى سالغىنىچە:

— ۋاي جىگەر گۆشۈم بالام، ئاخىر دىدار كۆرۈشتۇق، — دەپ ئۈزاققىچە يىغلىدى. بەھرام بوۋا - مومىلىرىغا ئېسىلىپ ئۇزاق يىغلىدى.

ئەمدى گەپنى شەھبال پەرى تەرەپتىن ئاڭلايلى:

شەھبال شاھنىڭ ھۇشەڭ شاھقا ئەۋەتكەن ئەلچىلىرى تېخى كەلمىدى. ئۇ بۇ ئىشتىن ئۈمىدسىزلىنىپ، مۇنداق قامىلىپ ياتقۇچە جەڭ قىلايلى، دەپ ئويلاپ:

— ئەي سەركەردىلەر، ئەمدى ساقلىمايلى، بىز يەنە بىر ھەپتە جەڭ قىلايلى، يەنىلا بولالمىساق، مېنى ئەكۋان دىۋىگە تۇتۇپ بېرىڭلار، ئۇ لەئىننىڭ دۈشمىنى پەقەت مەن، شۇنداق قىلساڭلار، ئامان قالىسىلەر، — دەپ ھەسرەت يېشىنى تۆكتى.

شەھبال شاھنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ پەرىلەرنىڭ ھەممىسى ئىچ ئاغرىتتى، ئۇلار شەھبالدىن ئۆلگۈچە ئايرىلمايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى. رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئەكۋان دىۋە

شەھبال پەرىنى بىر يىل قورغانغا قاماپ جەڭ قىلغان بولسىمۇ، قورغاننى ئالالمىغانلىقىغا غەزەپلىنىپ:

— بۇ زادى قانداق گەپ؟ بىر يىلدىن بېرى جەڭ قىلىپ بىر قورغاننى ئالالمىساق، بۇ خەۋەرنى يىراق - يېقىنلار ئاڭلىسا سەت ئەمەسمۇ؟ ئەي دىۋىلەر، يا باش بېرىڭلار، يا قورغاننى ئېلىڭلار، — دەپ دىۋىلەرنى جەڭگە چاقىردى. بىرقانچە پەرى مۇناپىقلىرى شەھبالنى تۇتۇپ بەرمەكچى بولۇپ، ئەكۋاندىن مۇكاپات تەمە قىلىپ ئەكۋاننىڭ قېشىغا كەلگەنىدى، بېشىدىن ئايرىلدى. ئەكۋان دىۋە ئۇستىگە يەتتە قات كىيىم كىيىپ، غوۋغا كۆتۈرۈپ قورغان دەرۋازىسىغا كەلدى. قىرىق مىڭ دىۋە نەرە تارتىپ قەلئەنىڭ دەرۋازىسىغا گۇرزە ئۇردى. ناھايەت دەرۋازىدىن بىر تاختاي ئاجرىدى. قەلئە لەرزىگە كەلدى. پەرىلەر جان قايغۇسىدا توۋلاشتى. ئەكۋان يەنە بىر گۇرزە ئۇرۇپ دەرۋازىنى چاقتى. دىۋىلەر قەلئەنىڭ ئىچىگە بېسىپ كىردى. دەل شۇ چاغدا بۇ چۇقان - سۈرەنلەر قەھرىماننىڭ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. قېشىدىكىلەر:

— ئەي قەھرىمان، سىزگە مەلۇم بولسۇن، ئەكۋان قەلئەنىڭ ئىچىگە كىرگەن بولۇشى مۇمكىن، — دېيىشتى. قەھرىمان بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، سەھمانغا: «سەن بېرىپ خەۋەر ئەكەل !» دەپ بۇيرۇدى. سەھمان ئوق تېزلىكىدە بېرىپ كەلدى ۋە:

— پەرىلەرنىڭ ھالى ئىنتايىن خاراب، ئاياللارنىڭ نالە - زارىغا چىداش مۇمكىن ئەمەس، — دېدى. بۇنى ئاڭلاپ بەھرام جەبىلنىڭ كۆزىدىن ياشلار تۆكۈلدى. قەھرىمان يارەنلىرىنى باشلاپ قەلئەنىڭ يېنىغا بېرىپ كۆردىكى، قەلئەنىڭ ئىچىدە دىۋىلەر ئالدىغا كەلگەننى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ. بويى يۈز يىگىرمە گەز كېلىدىغان دىۋە مىسلى دەريادەك شاۋقۇن سېلىپ، ئاغزىدىن پارچە - پارچە ئوت چاچاتتى. قەھرىمان: «ئۇ كىم؟» دەپ

سورىغانىدى، پەرىلەر: «ئەكۋان دېگەن مەلئۇن ئاشۇ» دېيىشتى. قەھرىمان كۇچ - قۇۋۋىتىنى يىغىپ، كەيۇمەرس ئادەمدىن قالغان ھېكمەتلىك گۇرزىسىنى ئېلىپ، ئالتە پۇتلۇق جا- نىۋارغا مىنىپ، يارەنلىرىنى باشلاپ جەڭگە كىردى. قەھ- رىمان پۇتۇن جەھلى بىلەن يەنە بىر نەرە تارتقانىدى، يەرۇ ئاسمان گۇمۇرۇلگەندەك مەلۇم بولدى. دىۋىلەر، پەرىلەر بۇ ئاۋازنى ئىشىتىپ گاھ ئاسمانغا، گاھ يەرگە قارىشىپ قالدى. قەھرىمان مەيدانغا بۆسۇپ كىردى. دىۋىلەرنىڭ ئەھۋالى يامان بولدى. دىۋىلەر مەلەخ - مەلەخ ھالاك بولۇشتى، ئۇلارنىڭ قېنى ئېرىق تارتىپ ئاقتى، ئۆلۇكلەر دەستىدىن يەر يۇزى كۆرۇنمىدى. قەھرىمان ئەكۋان دىۋىنى كۆرۇپ سەپنى بۇزۇپ ئۇنىڭ قېشىغا باردى، ئاندىن ۋارقىرىدى:

— ئەي لەئىن، ھېزى بول، ئادەمزاتنىڭ مەردانىلىكىنى كۆر !

ئەكۋان قەھرىمانغا ئېتىلىپ كەلدى، قەھرىمان ئەكۋان دىۋىنىڭ ئۇرغان گۇرزىلىرىنى تىغ بىلەن ياندۇرۇپ، ئۇنىڭغا تىغ ئۇردى. قەھرىماننىڭ تىغى ئەكۋاننىڭ گۇرزىسىدىن ئۆتۇپ

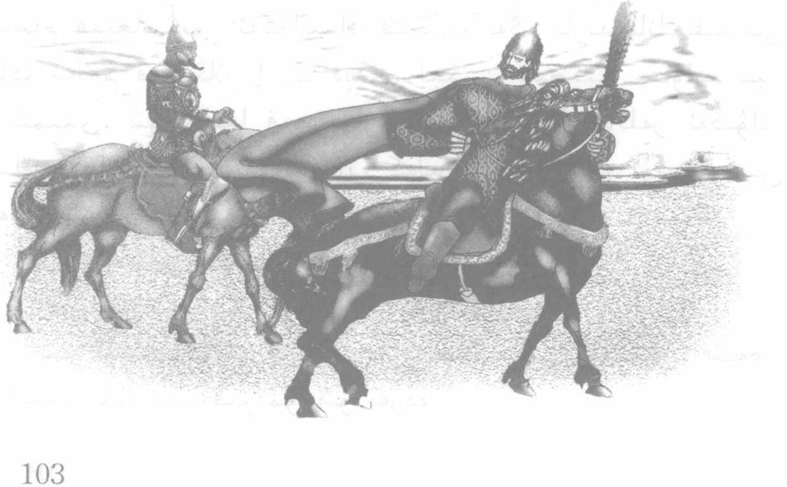

ئۇنىڭ بېشىغا تېگىپ كەتكىلى تاس قالدى. ئەكۋان ئۆزىنىڭ ھالاكىتىگە كۆزى يېتىپ، ئۆزىنى دەرھال يەرگە ئاتتى. ئەمما، ئۇنىڭ ئېتى ئىككى پارچە بولغانىدى. ئەكۋان شۇ پەرياد ئۇر-غانچە دىۋىلەر تەرىپىگە قاچتى. شۇ ئەسنادا بەھرام جەبىلنىڭ دادىسى شەھبال شاھ قەھرىماننىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە:

— ئەي پالۋان، ساھىبقىران، مۇبارەك قەدەملىرى بۇ قاراڭغۇ ئۆمرۈمنى روشەن قىلدى، — دەپ قەھرىماننىڭ ئا-يىغىغا باش قويدى. قەھرىمان:

— ئەي پادىشاھ، مانا بۇ پالۋان سىزنىڭ ئوغلۇڭ بەھرام-دۇر، — دېدى. شەھبال شاھ ئوغلىغا ئۆزىنى ئېتىپ يىغلى-دى. بەھرام دادىسىنىڭ باغرىدا ئۇزاققىچە يىغلاپ تۇردى. ئاتا-بالا، قان-قېرىنداشلار قەھرىمانغا رەھمەت-تەشەككۈر ئېيتىشتى. قەھرىمان سەھماننى پادىشاھ ھۇشەڭگە خەۋەر يەت-كۈزۈشكە ئەۋەتتى. بەھرام جەبىل ئانىسىنى ياد ئېتىپ دادى-سىدىن ئۇنى سورىدى، شەھبال شاھ كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ يەرگە قاراپ تۇردى. بۇ ھالنى كۆرۈپ قەھرىمان:

— مەن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئالدىدا بەھرامنىڭ ئانىسىنى ئازاد قىلىپ، ئەكۋان لەئىننى ھالاك قىلماي قويمايمەن، دەپ قەسەم قىلغانىدىم. ئەكۋاننىڭ قېچىپ نەگە بارىدىغانلىقىنى ماڭا مەلۇم قىلىڭلار! — دېدى، لېكىن ھېچكىم جاۋاب بې-رىشمىدى. شۇ چاغدا قەھرىمان ئازاد قىلغان دىۋىلەر ئەكۋاڭ-نىڭ ئوغلى ئەپرىيەتنى تۇتۇپ كەلدى. قەھرىمان ئۇنىڭدىن قەھر بىلەن سورىدى:

— ئەكۋان لەئىننىڭ نەدىلىكىنى بىلەمسەن؟

ئەپرىيەت بېشىنى كۆتۈرۈپ جاۋاب بەردى:

— ئۇنىڭ قەلئە قارارغا بارىدىغانلىقىنى بىلىمەن. شەھ-بالنىڭ ئايالىمۇ، قىزىمۇ شۇ يەردە.

شەھبال قەھرىمانغا قاراپ يىغلاپ:

— ئەي مەرد، قىرىق يىلدىن بېرى ئايالىم ئۇ لەئىننىڭ قولىدا خورلاندى، بەلكىم قىساسىم قىيامەتكە قالىدىغان ئوخشايدۇ، — دېدى. قەھرىمان:

— ئەي شەھبال، نائۇمىد بولما، خۇدا مۇشكۇلۇڭنى ئاسان قىلىدۇ، — دەپ تەسەللى بەردى. شەھبال ئېيتتى:

— ئۇ دېۋە بارغان يەرگە يەتمەك تەس، ئۇ ئالتە يىللىق يولدۇر. يولدا كۈندۈزى كۈن قىزىپ ئوت كۆيىدۇ، كېچىسى تاشلارمۇ توڭلايدۇ. بۇ يولغا كىرگەنلەر يا كۆيۈپ، يا مۇزلاپ ھالاك بولىدۇ.

قەھرىمان دېۋىلەرگە قاراپ ئېيتتى:

— ئەي يارەنلەر، بۇنىڭغا ئىلاج بارمۇ؟

دېۋىلەرنىڭ بىرى دېدى:

— كۈھى بەلۇردىن ئۆتمەك بىزلەرگە ئاسان، ئەمما سەن-دەك بەھەيۋەت كىشىنى كۆتۈرۈپ ئۆتمەك ئاسان بولماسمى-كىن، سېنى كۈھى بەلۇردىن پەقەت مۇرغ پەرمان ئۆتكۈزەلى-شى مۇمكىن.

— مۇرغ پەرماننىڭ ماكانى نەدە؟ — سورىدى قەھرىمان. بىر پەرى مۇنداق بايان قىلدى:

— سەھرايى ھەيھاتنىڭ ئۇ تەرىپىدە بىر سەھرا بار. سەھرانىڭ تۇپراقلىرى مۇشك، سۇلىرى شەربەت. ئۇ سەھرا-نىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تاغ بار، تاغدا چوڭ بىر دەرەخ بار. ئۇ-نىڭ سايىسىدە ئون مىڭ ئاتلىق ئارام ئالالايدۇ. ئەنە شۇ دە-رەخنىڭ ئۇستىدە مۇرغ پەرمان ماكان تۇتقان. ئۇ مۇرغنىڭ پەيلىرى قىزىل، تۇمشۇقى ياقۇتقا ئوخشايدۇ. ئۇ كۈندە بەش پىلنى ئوزۇق قىلىدۇ، بالىلىرى ئالتە يىلدا سۆزلەيدۇ. ئۇ جا-نىۋار ئادەم ئەلەيھىسسالامنى كۆرگەن.

قەھرىمان بۇنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇشال بولدى، ئاندىن يارەنلىرىگە:

— ئەي يارەنلەر، مەن دەرھال يولغا چىقاي. سىلەر ئۈچ ئاي يولۇمغا قاراڭلار، ئۈچ ئاي ئىچىدە كەلمىسەم، مەندىن ئۈمىد ئۈزۈڭلار، ئاندىن ئەھۋالنى پادىشاھ ھۇشەڭ ۋە يارەنلەرگە يەتكۈزۈڭلار، — دېدى. بۇنى ئاڭلاپ ھەممەيلەننىڭ كۆڭلى ئەندىشىگە چۈشۈپ، ئۇنى بۇ يولدىن توسۇپ مەسلىھەت بېرىشتى، ئەمما قەھرىمان:

— ئەكۋان تېخى ھالاك بولمىدى. ئۇ تىرىك يۈرسە بولمايدۇ. پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ قېشىدىن ئەكۋاننىڭ ھالاكىتىنى ئۈچۈن ئەھدە قىلىپ كەلدىم، — دەپ چىڭ تۇردى ۋە يارەنلىرى بىلەن خەيرلەشتى.

بىر دىۋە قەھرىماننى ئۈچ كۈن كۆتۈرۈپ ئۇچۇپ بىر مۇرغزارلىققا چۈشتى. قەھرىمان دىۋىگە:

— سەن بېرىپ پىل تۇتۇپ كەل، — دەپ بۇيرۇدى. دىۋە بېرىپ بىر پىلنى تۇتۇپ كەلدى. قەھرىمان پىلنىڭ قارنىنى يېرىپ ئىچىگە كىردى. دىۋە قەھرىماندىن ئىجازەت ئېلىپ يولغا راۋان بولدى. قەھرىمان پىلنىڭ قارنىدا بىر كېچە ياتتى. ئەتىسى مۇرغ پەرمان شىكار ئىزدەپ يۈرۈپ تۇيۇقسىز ھېلىقى پىلغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. قەھرىمان پىلنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ ئاجايىپ ھەيۋەتلىك بىر ئاۋازنى ئاڭلىدى. قەھرىمان مۇرغ پەرماننىڭ كەلگەنلىكىنى پەملىدى. بۇ غايەت زور قۇش قەھرىمان تۇرغان پىلنى قاماللاپ ئۇچۇپ ئۇۋىسىغا كەلدى ۋە ئۇنى شۇ يەرگە قويۇپ يەنە كەتتى. قەھرىمان پىلنىڭ قارنىدىن چىقىپ ئاجايىپ چوڭ بىر دەرەخنى كۆردى. ئۇنىڭ ئۈستىدە مۇرغ پەرماننىڭ ئىككى بالىسى تۇراتتى.

ئەلقىسسە: كۇندۇزى ھاۋا بارغانچە قىزىشقا باشلىدى.

قەھرىمان چىدىيالماي بىر قۇدۇقنىڭ ئىچىگە كىرىپ سۇغا چىلىنىپ ئولتۇردى. ئاخىر كەچ كىرىپ، قاتتىق سوغۇق بولۇپ كەتتى. قەھرىمان مۇرغ پەرماننىڭ بالىلىرىنىڭ قېشىغا باردى. شۇ چاغدا تۇيۇقسىز بىر ئەجدىھا ئالەمگە ئوت پۈركۈپ پەيدا بولدى. ئۇنىڭ بېشى گۇمبەزدەك، ئاغزى غاردەك، كۆزى گۇلخاندەك ئىدى، ئاغزىدىن توختىماي يالقۇن چېچىلاتتى. مۇرغ بالىلىرى ئەجدىھانى كۆرۈپ پىغان كۆتۈردى. قەھرىمان ئۇلارنىڭ نالىسىدىن بىتاقەت بولۇپ قاتتىق ۋارقىراپ نەرە تارتتى. بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغان مۇرغ بالىلىرى قەھرىماننى كۆردى ــ دە: «ئەي ئىلاھىم، بۇ ئادەمزات بىزنى دەپ ئۆزىنىڭ جېنىدىن كەچمەكتە. ئۇنىڭغا زەپەر بەر» دەپ ئىلتىجا قىلىشتى. ئەجدىھا قەھرىماننىڭ نەرىسىنى ئىشىتىپ، مىڭ

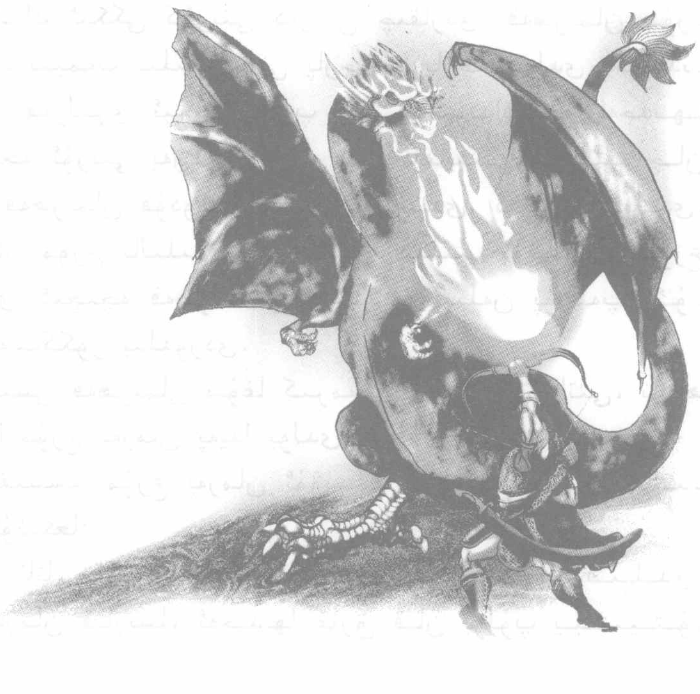

ھەسسە غەزەپ بىلەن ئاغزىدىن ئوت چاچتى، ئالەمگە ئوت كەتكەندەك بولدى.

قەھرىمان قولىغا كەركىدانىنىڭ مۈڭگۈزىدىن ياسالغان ئوقيانى ئېلىپ ئەجدىھاغا قاراپ ئېتىلدى. ئەجدىھا ئوت ئۈستىگە ئوت پۈركۈپ، قەھرىمانغا شىددەت بىلەن يېقىنلاپ كەلدى. قەھرىمان تامام ئوت ئىچىدە قالدى. ئەييۇھەنناس، ئەمدى نېمە كارامەت، قانداق ئالامەتلەر يۈز بېرەركىن؟

ئەلقىسسە: ئەجدىھا ئاغزىدىن تۈرۈم ــ تۈرۈم ئوت پۈركۈپ قەھرىمانغا ئېتىلىپ كەلدى. قەھرىمان كەركىدانىنىڭ مۈڭگۈزىدىن ياسالغان كامانغا بىر ئوقنى سېلىپ، ئەجدىھانىڭ بېشىنى كۆزلەپ ئاتتى. ئالماس ئوق ئەجدىھانىڭ بېشىدىن كىرىپ كۆكرىكىدە توختىدى، لېكىن ئەجدىھاغا ھېچ تەسىرى بولمىدى. قەھرىمان ئارقا ــ ئارقىدىن ئوق ئۈزدى. ئوقلار ئەجدىھانىڭ ئىككى كۆزىنى كاردىن چىقاردى. قەھرىمان پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇنى پارچە ــ پارچە قىلدى، ئەجدىھانىڭ زەھەرلىرى ئېرىق بولۇپ ئاقتى، شۇنداقتىمۇ ئەجدىھا ئۆزۈنىچە ئۆزىنى يەرگە ئۇرا ــ ئۇرا ناھايىتى تەستە جان بەردى. قەھرىمان قۇدۇققا كىلىپ يۈيۈندى. كېچە بولدى، قەھرىمان مۈرغ باللىرىنىڭ قېشىغا كېلىپ تۈنىدى. مۈرغ باللىرى كېچىچە قەھرىماننى قاناتلىرى بىلەن پۈركەپ، ئۇنىڭغا تەشەككۈر بىلدۈردى.

ئەتىسى قەھرىمان سۇغا كىرمەكچى بولۇپ تۇراتتى، ناگاھ ئاسماندا مۈرغ پەرمان پەيدا بولدى.

ئەلقىسسە: مۈرغ پەرمان ئۇۋىسىغا كېلىپ قوندى. باللىرى ئۇنىڭغا:

— ئانا، تۆۋەن تەرەپكە قارا، — دەپ ئىشارەت قىلدى. مۈرغ پەرمان قارىسا، ئەجدىھا غەرق قان بولۇپ يېتىپتۇ.

مۇرغ پەرمان باللىرىدىن:

— بۇ ئەجدىھانى كىم ھالاك قىلدى؟ — دەپ سورىدى. باللار:

— ئاۋۇ بۇلاق بويىدا تۇرغان پالۋان، — دەپ كۆرسەتتى. مۇرغ پەرمان دەرھال قەھرىماننىڭ ئالدىغا بېرىپ، قانتى بىلەن قەھرىماننى يەلپۈپ، ئۇنىڭغا خەيرلىك ئىپادىلىدى ۋە:

— ئەي پالۋان، سىز كىم بولىسىز؟ بۇ مېھنەت ماكانىغا نېمە سەۋەب بىلەن كەلدىڭىز؟ بىز ھازىرغىچە بىر كىمدىن مۇنداق ياخشىلىقلارنى كۆرۈپ باقمىغانىدۇق. بىرەر ياردەمگە ھاجەت بولسىڭىز، خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن، — دېدى.

— ئەي شاھى مۇرغ، بىر ھاجىتىم بار. ئەكۋان لەئىن مەندىن قېچىپ كۇھى بەلۇردىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئۇ قەلئە جاھانىنەماغا بارغانمىش. مېنى كۇھى بەلۇردىن ئۆتكۈزۈپ قويسا، ئۇل جادۇگەرنى ھالاك قىلىپ جاھاننى ئەمىن قىلساق، — دېدى. مۇرغ پەرمان قەھرىماننىڭ بۇ ئىلتىجاسىنى ئاڭلاپ:

— بۇ خىيالىڭدىن يانغىن، بۇ بەك خەتەرلىك، سېنى ئادەمزات دۇنياسىغا ئېلىپ باراي، — دېدى. قەھرىمان:

— ئۇنداق دېمە، مەن كۇھى بەلۇردىن ئۆتۈپ، ئەكۋاننى ھالاك قىلماي تىنىم تاپمايمەن، مېنى ئۆتكۈزۈپ قويغىن، — دېدى. مۇرغ پەرمان قەھرىماننىڭ ئىرادىسىنى پەملەپ:

— ئەي قەھرىمان، مەن سەندىن تەسىرلەندىم، ھەممىتىڭ ئۈچۈن كۇھى بەلۇردىن سېنى ئۆتكۈزىمەن، — دەپ مۆھلەت ئېلىپ يول تەرەددۇتىنى قىلىشقا تۇتۇندى، ئاندىن يەنە ۋەدە بەردى.

ئەلقىسسە: ئۇلار يەتتە كۈن تەييارلىق قىلدى. مۇرغ پەرمان قەھرىماننى ئۆزىگە مەھكەم باغلاپ، باللىرى بىلەن خەيرلىشىپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. ئۇلار ئۇچۇپ تۆتىنچى كۈ-

نىگە كەلگەندە، مۇرغ پەرمان ئۇچۇشنى تېزلەتتى. ئۇنىڭ قا-
ناتلىرىدىن چىققان ئاۋازلار پەلەكنى زىلزىلىگە سالاتتى. قەھ-
رىمان تۆۋەنگە قارىغاندى، تامامىي ئالەم ئوت ئېلىپ كېتىپ-
تۇ. مۇرغ پەرمان:
— ئەي قەھرىمان، ئاشۇ كۆرۈنگەن كۇھى بەلۇر ئەزىم-
دۇر، بۇ ئالتە يىللىق يول، تېز ئۇچمىسام، بۇ مۇئەللەقتە
كۆيۈپ ھالاك بولىمىز. قارا، كۇھى بەلۇرنىڭ ئۈستىگە كەل-
دۇق، يەنە بىر كېچە - كۈندۈز بەرداشلىق بەرسەڭ بۇ كۇھ-
تىن ئۆتۈپ كېتىمىز، — دېدى.
كېچىسى قاتتىق سوغۇق باشلاندى. مۇرغ پەرمان قەھرى-
ماننى قاناتلىرىنىڭ ئاستىغا ئېلىپ ئۇچتى. كۈن - تۈنلەر
ئۆتتى. ئۇلار سەككىزىنچى كۈنى سەھەردە بىر سەھراغا چۈش-
تى. مۇرغ پەرمان ئېيتتى:
— ئەي قەھرىمان، بۇ يەردە ئەكۋان دىۋىنىڭ بۇرادىرى
ئەتتار دىۋە بار، ئۇنىڭدىن پەخەس بولماق كېرەك، — دېدى.
قەھرىمان:
— ئەي مۇرغ پەرمان، سەن مەن ئۇچۇن جاپا - مۇشەق-
قەت تارتتىڭ. يەنە ئۈچ كۈن تەخىر قىل. ئەگەر مەن ھالاك
بولۇپ كەتسەم، يارەنلىرىم ۋە ھۇشەڭ شاھقا خەۋەر بېرىپ
قوي، — دەپ ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپ، ئەكۋان دىۋىنىڭ
قەلئەسىگە قاراپ قەدەم قويدى. قەھرىمان ئالتۇن قەلئەگە يې-
قىنلاپ كەلدى. بۇ چاغدا ئەكۋان، قەھرىمان كېلىپ قالمىسۇن
يەنە، دەپ بارلىق دىۋىلەرنى يىغدى. قەھرىمان قەلئەنىڭ سىر-
تىدىكى بىر دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ ئولتۇرغاندى، قەلئە
ئىچىدىن بىر تالاي دىۋە چىقىپ قەھرىماننىڭ ئالدىغا كېلىپ
تۇرۇشتى. قەھرىمان خۇن - جىگىرىدىن چىقىرىپ نەرە تارت-
تى. دىۋە قەھرىماننى بىر لوقما گۆش قىلىمىز، دەپ جەڭگە

كىرىشتى. ئەگۋان لەئىننىڭ چوڭ بۇرادىرى سەرخىۋاب دىۋە تاغدەك ئومۇتىنى كۆتۈرۈپ ھەيۋە قىلىپ قەھرىمان تەرەپكە كېلىپ، قەھرىماننىڭ بېشىغا چەنلەپ گۇرزە ئۇرۇۋىدى، يەر ـ جاھان لەرزىگە كەلگەندەك بولۇپ كەتتى. ئالەمنى چاڭ ـ توزان باستى، قەھرىمان كۆرۈنمەي قالدى. بىر ھازادىن كې-يىن قەھرىمان چاڭ ـ توزان ئىچىدىن چىقتى. سەرخىۋابنىڭ گۇرزىلىرى كار قىلمىدى. قەھرىمان ھەممىسىنى رەت قى-لىپ، دەھشەت كۈچ بىلەن نەرە تارتتىكى، ئالەمنىڭ ئومۇرت-قىسى يېرىلغاندەك بولدى. دىۋىلەرنىڭ مىنگەن جانىۋارلىرى ئۈركۈپ قاچتى. قەھرىمان ھەيۋەتتى بىلەن سەرخىۋابنىڭ بې-شىغا تىغ ئۇردى. سەرخىۋاب ئۆزىنى گۇرزە بىلەن مۇھاپىزەت قىلغانىدى، قەھرىماننىڭ تى-غى ئۇنىڭ گۇرزىسىنى پارە ـ پارە قىلىپ، ئۇنىڭ تېنىنى پارچە ـ پارچە قىلىۋەتتى. بۇنى كۆرۈپ دىۋىلەر كۆزلى-رىنى ئېتىۋالدى. قەھرىمان-نىڭ تىغىدا دىۋىلەر بىر ـ بىرلەپ ھالاك بولدى، قاچ-

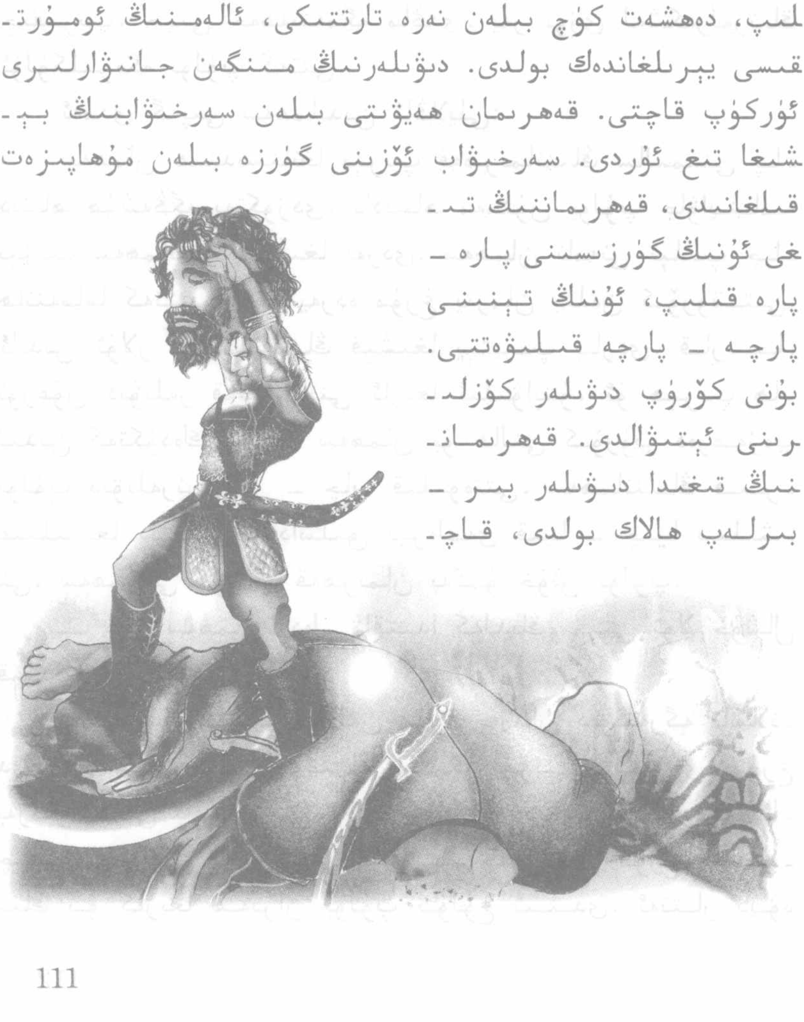

قانلىرى قېچىپ قۇتۇلدى. قەھرىمان ئېگىزدە قاراپ تۇرغان ئەكۋاننى كۆرۈپ: «ئەي لەئىن، مەرد بولساڭ قاچما» دەپ ۋارقىرىدى. غەزەپلەنگەن ئەكۋان قەھرىمانغا گۇرزە ئۇردى ۋە توختىماي، قالايمىقان تىغ ئۇرۇشقا باشلىدى. قەھرىمان بىر قولىدا قالقان تۇتۇپ، بىر قولىغا گۇرزىسىنى ئېلىپ لەئىننىڭ بېشىغا ئارقا - ئارقىدىن ئۇردى. لەئىننىڭ بېشى تېنىدىن جۇدا بولۇپ يەرگە چۈشۈپ، كۆتەكتەك ئاۋاز چىقىرىپ، جېنى جەھەننەمگە ماڭدى. يەر يۈزى لەشكەرلەرنىڭ ئۆلۈكلىرىگە تولۇپ كەتتى.

ئەمدى گەپنى سەھماندىن ئاڭلايلى:

سەھمان ھىندىستانغا بېرىپ قەھرىماننىڭ سالىمىنى پادىشاھ ھۇشەڭگە يەتكۈزدى. پادىشاھ مەمنۇن بولۇپ جاۋابنامە يېزىپ سەھماننىڭ قولىغا بەردى. سەھمان نامەنى ئېلىپ جاھاننەماغا كەتتى ۋە بۇ يەردە مۇرغ پەرمان بىلەن كۆرۈشتى. ئاندىن ئۇلار قەھرىماننىڭ قېشىغا يېتىپ باردى. قارىسا، نۇرغۇن دىۋىلەر قەھرىماننى ئارىغا ئېلىۋاپتۇ، ئۇ ھېرىپ ھالىدىن كەتكۈدەك بوپتۇ. سەھمان بۇ ھالنى كۆرۈپ دەرغەزەپ بولۇپ دىۋىلەرنى قىر - چاپ قىلىۋەتتى، سەھماننىڭ قىرغىنلىرىغا دىۋىلەر بەرداشلىق بېرەلمەي قىيا - چىيا سېلىشتى. سەھماننى كۆرۈپ قەھرىمان بەكمۇ خۇش بولۇپ:

— ئەي سەھمان، دەل ۋاقتىدا كەلدىڭ، مېنى تولا خۇشال قىلدىڭ، — دېدى.

ئەلقىسسە: سەھمان بىلەن مۇرغ پەرمان دىۋىلەرگە تاشلاندى. قەھرىمان بىر دەرەخنىڭ تېگىگە بېرىپ ئولتۇردى. مۇرغ پەرمان گاھى بىر دىۋىنى، گاھى ئىككى دىۋىنى كۆتۈرۈپ ئاچىقىپ ھاۋادىن تاشلىغىلى تۇرۇپتۇ. قەھرىمان مۇرغ پەرماننىڭ بۇ كارىغا ھەيران بولۇپ ئۇلۇغ تىندى. ئەتتار دىۋە

چىداپ بولالماي، قەلئە ئىچىگە قېچىپ كىرىۋالدى.

ئەتتار دىۋىنىڭ بىر قىزى بار ئىدى، ئېتى مېھىن ئارا ئىدى. ھۆسن بابىدا يېگانە بۇ قىز دادىسىنى كۆرسە خۇددى قىيامەت قايىم بولغاندەك يىرگىنەتتى. مېھىن ئارا بىر كېچە شۇنداق چۈش كۆردى، چۈشىدە دادىسى زەنجىرلەنگەن ھالدا ئوتتا تۇرغۇدەك، ئۇنى پەرىشتىلەر ھەر تەرەپكە سۆرەپ ئازابلاۋاتقۇدەك. بىردەمدىن كېيىن ئۆزىمۇ ئوت زەنجىرى ئىچىدە تۇرغۇدەك، شۇنداق تۇرغاندا بىر نۇرانە پەرى ئۆزىگە قاراۋاتقۇدەك. مېھىن ئارا ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئېتەكلىرىنى تۇتۇپ شاپائەت تىلەۋاتقۇدەك. پەرى ئۇنىڭغا: «سەن قەھرىمانغا يار، ئاتاڭ ۋە جىمى دىۋىلەرگە دۈشمەن بولۇپ، دىۋىلەر بىلەن جەڭ قىلىپ، كەلاسە جادۇنى ھالاك قىلىپ، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەڭگۈشتەرلىرىنى قەھرىمانغا ئېلىپ بەرسەڭ، قەھرىمان سېنى نىكاھىغا ئالسا، ساڭا شاپائەت قىلىمەن» دەۋاتقۇدەك. بۇ قىز چۆچۈپ ئويغىنىپ، قولىغا تىغ ئېلىپ دىۋىلەرگە قارشى جەڭگە چۈشتى. قەھرىمان بۇ پالۋان قىزنىڭ قېشىغا بېرىپ سالام بەردى ۋە:

— ئەي جۇۋان، ئۆزىڭىز كىم بولىسىز؟ — دەپ سورىدى. مېھىن ئارا كىملىكىنى، كۆرگەن چۈشلىرىنىڭ بايانلىرىنى ئېيتىپ بەردى ۋە ئاتىسىنىڭ شەھەرگە قېچىپ كىرىۋالغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى تۇتۇش ئۈچۈن ئاتلاندى. مېھىن ئارا شەھەرگە كىرىپ نۇرغۇن دىۋىلەرنى ئالدىغا سېلىپ، قەھرىماننىڭ قېشىغا كەلدى. قەھرىمان دىۋىلەردىن سورىدى:

— ئەي لەئىنلەر، ئەتتار نەگە كەتتى؟

دىۋىلەر جاۋاب بېرىشتى:

— شەھبال شاھنىڭ زەئىپىسىنى ئېلىپ كوھى قەمەرگە كەتتى.

قەھرىمان بۇ سۆزنى ئىشىتىپ بېشىنى تۆۋەن سالدى. بۇ چاغدا مېھىن ئارا ئېيتتى:

— ئەي قەھرىمان، بۇ يولدا بىر دەريا بار، ئۇنىڭغا ئاتـ مىش دەريانىڭ سۈيى قوشۇلىدۇ. بەك مۇشكۇل يول. ھالاك قىلماق تەس، ھېچ نېمە كار قىلماس.

قەھرىمان ئېيتتى:

— ئۇنداق بولسا، ئۇنىڭ ئىلاجى زادى نېمە؟

مېھىن ئارا:

— ئەي قەھرىمان، مەن ئاڭلىدىم، ئەتتار دىۋىنى ھېچكىم ھالاك قىلالماس، دەپ ئاڭلىغان. بۇنىڭ ئۈچۈن دۇخـ مەن راھىن شاھنى زەبۇن قىلىپ، ئۇنىڭدىكى ئەڭگۈشتەرنى قولغا چۈشۈرۈش لازىم، ئەمما ئۇ ئەڭگۈشتەر ھازىر كەلاسە جادۇنىڭ قولىدا. كەلاسە جادۇ ئانامنىڭ بىر تۇغقىنى. ئۇ بىر زامان راھىن شاھقا خىزمەت قىلغان ۋە شۇ جەرياندا ئەپسۇن بىلەن ئۇ ئەڭگۈشتەرنى ئوغرىلاپ كەتكەن. ئەي قەھرىمان، سىز راھىن شاھنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇ يەرلەرنى قولغا كەلـ تۈرۈپ، ئۇنىڭدىكى كەماننى ئېلىڭ، مەن كەلاسە جادۇنىڭ قوـ لىدىن ئەڭگۈشتەرنى ئەكېلەي، — دېدى.

سەھمان قەھرىماننى كۆتۈرۈپ پەرۋاز قىلىپ چۆلـ جەزىرىلەردىن ئۆتتى، بەش كېچە ـ كۈندۈزدىن كېيىن راھىن شاھ جەزىرىسىگە يەتتى. بۇ شۇنداق ئېسىل باغ، خوپ ھاۋالىق جاي ئىكەن، ئۇلار شۇنداق تۇراتتى، ئەپرىيەت دىۋىنىڭ لەشـ كەرلىرى قەھرىماننىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىپ قېلىپ يوپۇرۇـ لۇپ چىقتى. بۇلارنى كۆرۈپ قەھرىمان بىلەن سەھمان قولـ لىرىغا تىغ ئېلىپ جەڭگە كىردى. بىردەمنىڭ ئىچىدىلا نۇرـ غۇن دىۋىلەر ھالاك بولۇشتى. ئۇرۇش ئىچىدە ئۇلار ئەپرىيەت دىۋىگە ئۇچرىشىپ قالدى. قەھرىمان بىلەن سەھمان جانـ

جەھلى بىلەن ۋارقىراپ، ئۇ مەلئۇنغا شەمشەر ئۇردى. ئەپرىد-يەت قولىغا ئومۇت ئالدى. قەھرىمان ئومۇتنى رەت قىلىپ، شەمشىرىنى ئاسمانغا ئۆرلىتىپ، زەرب بىلەن ئەپرىيەتنىڭ بېشىغا ئۇرغانىدى، بېشى ئىككى پارە بولدى. باشقا دېۋىلەرمۇ بىر ـ بىرلەپ ھەسسە ـ ھەسسە قىلىندى، ئامان قالغانلىرى ھەر تەرەپكە جان ئېلىپ قاچتى. بىردەمدىن كېيىن جاھان سۇزۇلگەندەك بولدى. قەھرىمان بىلەن سەھمان قۇبىنىڭ قېشىغا باردى. بۇ بىر تىلسىم ئىدى.

ئەمدى گەپنى مېھىر ئارادىن ئاڭلايلى:

مېھىر ئارا ئەڭگۈشتەرنى ئېلىش مەقسىتى بىلەن كۇھد-ئاتەشكە باردى. كەلاسە جادۇ ئۇنى كۆرۈپ ئۆزىنى باسالمىد-غۇدەك خۇشال بولدى. كەلاسە جادۇ مېھىر ئارانىڭ بوينىغچە قوللىرىنى سېلىپ ئىززەت ـ ئىكراملار قىلدى، ئاندىن ئېيتتى:

— ئەي جانىم، رەھمەت، مېنى ياد ئېتىپ بۇ تەرەپكە كەپسەن، مەن بەك ئەندىشىدە تۇراتتىم، ئەتتارنىڭ ھالى قانداق بولدى؟ سېنىمۇ كۆرمەككە بەك ئارزۇلۇق بولۇپ تۇرات-تىم، — دەپ ھال ـ مۇڭ بولدى، ئاندىن ئۇ جادۇ مېھىر ئارانىڭ قولىنى تۇتۇپ ئۆز سارىيىغا ئەكىردى. ئۇلار باغلارنى ئارىلىدى، ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇن سۆھبەتلەرنى قىلىشتى. ئاندىن كەلاسە جادۇ مېھىر ئاراغا:

— ئەي قىزىم، مەن چارچىغاندەك قىلىمەن، ئازراق ئارام ئالاي، — دېدى. مېھىر ئارا خاپا بولغان قىياپەتتە:

— ئەي ئانا، مەندىن زېرىكتىڭىزمۇ؟ مەن سىزنىڭ مۇ-ھەببىتىڭىزدە شۇنچە يىراق يەردىن ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق تارتىپ بۇ يەرگە كەلدىم. مەن ئۇچۇن بىر كېچە ئۇيقۇنى قويسىڭىز بولماسمۇ؟ بوپتۇ، مېنىڭ مۇرادىم سىزنى كۆرمەك ئىدى، ئەمدى ئەسلا كەلمەيمەن، — دەپ دەرھال ئورنىدىن

تۇردى. كەلاسە جادۇ مېھمىن ئارانىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ:

— ئەي نۇرى دىيدەم، نېمە ئۇچۇن مۇنچە سۆزلەيسەن؟ مەن سېنى ھېرىپ كەتتى، ئازراق ئۇخلىسۇن دېگەنىدىم، — دېدى ئەپۇ سورىغاندەك. جادۇگەر يەنە شاراب ئىچىشكە باشلىدى، مېھمىن ئارا پىيالىلەرنى لىقلاپ شاراب قۇيۇۋەردى. ئارىدا كۆپ شاراب ئىچىلدى، كەلاسە جادۇگەرنى بىر تەرەپتىن ئۇيۇقۇ، بىر تەرەپتىن شارابنىڭ كۈچى بىئارام قىلىشقا باشلىدى. ئۇ مېھمىن ئاراغا:

— ئەي كۆز نۇرۇم، قاراپ تۇر، مەن بىر قۇببە پەيدا قىلاي، — دەپ سېھىر قىلىپ بىر قۇببە پەيدا قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىن غوۋغالار چىقىشقا باشلىدى، ئەتراپىدىن بوستان - گۈلىستانلار پەيدا بولدى. ئاندىن جادۇ ئېيتتى:

— ئەي كۆز نۇرۇم، كەلگىن، سەن ياش، قۇۋۋىتىڭ بار. شاراب ئىچىپ بۇ جانىۋارلارنى تاماشا قىل، مەن خانامغا كىرىپ بىردەم ئارام ئالاي.

مېھمىن ئارا ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇسى يوقلۇقىنى ئىلتىماس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن جادۇگەر مېھمىن ئارانى باشلاپ راھىن شاھتىن قالغان خىلۋەت خانىسىغا كىردى. كەلاسە جادۇ بىر سېھىر دەمىدە قىلىپ بىر ئەجدىھا پەيدا قىلدى. ئەجدىھا ھالقا بولۇپ ياتتى. كەلاسە جادۇ ئەڭگۈشتىرىنى ئەجدىھانىڭ ھالقىسىغا قويۇپ، يەنە سېھرى بىلەن ئىككى يولۋاس پەيدا قىلدى. بۇ يولۋاسلار ئىشىكنىڭ ئاغزىنى توسۇپ ياتتى. كەلاسە جادۇ مېھمىن ئارانى بېشىغا ياستۇق قىلىپ قۇچاقلاپ ياتتى. مېھمىن ئارا ھوشيار ئىدى. جادۇگەر ئاخىر ئېغىر ئۇيقۇغا كەتتى. مېھمىن ئارا ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ قولىغا خەنجەر ئېلىپ، جادۇگەرنى بېشىدىن جۇدا قىلدى. ئاندىن سېھرى بىلەن ئەجدىھا ۋە يولۋاسلارنى يوق قىلىپ، ئەڭگۈشتەرنى ئېلىپ

سىرتقا چىقتى. بۇ چاغدا بارلىق دىۋىلەر يېپىشىپ كېلىپ مېھىن ئارانىڭ ئاياغلىرىغا باشلىرىنى قويۇشتى. مېھىن ئارا ئۇلارغا:

— ئەي يارەنلەر، سىلەر بۇ تەختنى كۆتۈرۈپ يۈرۈڭلار! — دەپ بۇيرۇدى. تۆت مىڭ دىۋە كۇھىئاتەشتىن تەختنى كۆتۈرۈپ راھىن شاھ تەرەپكە راۋان بولۇشتى.

قەھرىمان ئەپرىيەتنى ھالاك قىلىپ قاراپ تۇردى. بۇنى كۆرۈپ ئەتتار دىۋە ساراسىمىگە چۈشتى ۋە قېچىپ كەلگەن دىۋىلەرنى جەم قىلىپ ۋەز ئېيتتى:

— ئەي يارەنلەر، مۇشۇنداق ئۇيۇشساق، ئۇ ئادەمزات تەنھا ھالدا بىزگە تەڭ بولالماس. مېنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن قولىدا راھىن شاھنىڭ ئەڭگۈشتىرى بولۇشى، راھىن شاھنىڭ ئوقيالىرى بولۇشى لازىم. بۇ مۇمكىن ئەمەس، بۇ كىمنىڭ قولىدىن كەلسۇن، كىممۇ پەرى كەلاسەدەك راھىن ئەڭگۈشتىرىنى، ئوقياسىنى ئالالايدۇ؟! ئەي تانۇس، سەن بېرىپ ئۇ ئادەمزات ئوغرىنى بۇ يەرگە تۇتۇپ كەل!

ئىككى يۈز مىڭ دىۋە تانۇس بىلەن قەھرىمان تەرەپكە راۋان بولدى.

قەھرىمان يارەنلىرى بىلەن ئولتۇراتتى، تۇيۇقسىز پاتىپاراق ئاۋازلار كەلگەندەك بولدى. قەھرىمان بېشىنى كۆتۈرۈپ، يارەنلىرىگە:

— ئەي يارەنلەر، غاپىل بولماڭلار، دۈشمەنلەرنىڭ ئاۋازى مەلۇم بولدى، — دېدى. سەھمان ھاۋاغا پەرۋاز قىلىپ دىۋىلەردىن خەۋەر ئەكەلدى. قەھرىماننىڭ غەيرىتى جۇش ئۇرۇپ، تىغ سۇغۇرۇپ تەييار تۇردى. بىردەمدىن كېيىن دىۋە لەشكەرلىرى كۆرۈندى. بىر دىۋە ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ قەھرىمانغا روبىرو بولغانىدى، دەرھال تېنى ئىككى پارچە بولدى. بۇنى كۆرۈپ دىۋىلەر چاك - چاك بولۇپ، كۆزلىرى كاماردەك ئېچ-

چىلىپ قىلىشتى.

ئەلقىسسە: ئەھۋالنى كۆرۈپ تانۇس دىۋە ئۆز لەشكەرلىرىدە گە ھەيۋە قىلىپ، ئۇلارنى جەڭگە قىستىدى. دىۋىلەر: «ئەي تا- نۇس، بىز ئۇنىڭغا باراۋەر بولالمايمىز، كۆرمىدىڭمۇ، بىر دىۋە بىر زەربىگە يارىمايدۇ» دېيىشىپ چۇرقىراشتى. تانۇس ۋارقى- رىدى: «ئۇنىڭ بىلەن يەردە تەك بولالمىساڭلار، ئاسمانغا چىد- قىپ تاش ئېتىپ ئۇنى ھالاك قىلىڭلار!»

بۇ مەسلىھەت دىۋىلەرگە ماقۇل كەلدى. دىۋىلەر باياۋانغا بېرىپ تاش كۆتۈرۈپ كېلىپ قەھرىمانغا تاشلاشقا باشلىدى. قەھرىمان بېشىغا قالقان تۇتۇپ، ھەربىر تاشنى تۇتۇۋېلىپ ئاسمانغا ئېتىپ دىۋىلەرنى مىسالى كەپتەر سوققاندەك سوقۇپ يەرگە چۈشۈردى. دىۋىلەر ھاۋادىمۇ بولمايدىغانلىقىنى پەملەپ، قوللىرىغا ئۈمۈت ئېلىپ، يەكمۇ يەك بېرىپ قەھرىمانغا ئې- تىلىشتى. قەھرىمان دىۋىلەرنىڭ بۇ جاھىللىقلىرىنى كۆرۈپ غەزەپلەندى ــ دە، دىۋىلەرنى قومۇش ــ پاسار ئورغاندەك ئورۇپ يىقىتىپ، تىرىپىرەن قىلىپ، ئۇلارنى قەلەمدەك توغرىۋەتتى. دىۋىلەر بۇ زەربىگە تاقەت قىلالماي، بۆرىدىن قاچقان قويدەك ۋارقىرىشىپ ھەريانغا قاچتى. ئەنە شۇ تەرزدە ئىككى كېچە ــ كۈندۈز جەڭلەر بولدى. يەر يۈزى ئۆلۈكلەر بىلەن كۆمۈلدى. ئۇلار شۇنداق تۇراتتى، ھاۋادىن دىۋىلەرنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلاندى. ئۇزاق ئۆتمەي بىرقانچە دىۋە بىر تەختنى كۆتۈرۈپ كې- لىۋاتقانلىقى كۆرۈندى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن نەچچە مىڭ دىۋە كېلىۋاتاتتى. ئۇلار يەرگە چۈشۈشتى، تەخت بىر يەرگە قويۇل- دى. ھەممە دىۋە ــ پەرىلەر ئۇنىڭغا يىقىلىشىپ، ئېھتىرام بىلەن تۇرۇشتى. تەخت ئۈستىدە مېھىن ئارا كۆرۈندى. مېھىن ئارا قەھرىماننى كۆرۈپ ئالدىدا ھازىر بولدى. ئۇ چوڭقۇر ئېھتىرام بىلەن ئەڭگۈشتەرنى قەھرىماننىڭ قولىغا تاپشۇردى.

قەھرىمان ئەڭگۈشتەرگە نەزەر سېلىپ، ئۇنى يۈزىگە سۈرتتى ۋە قولىغا ئۆتكۈزۈۋالدى. ئاندىن قەھرىمان مېھىن ئارادىن سورىدى:

— ئەي نازىنىن، بۇ ئەڭگۈشتەرنى قانداق قىلىپ قولىغا كەلتۈردۈڭ؟

مېھىن ئارا ئۆتكەن - كەچكەنلىرىنى بايان قىلىپ بەر-دى. قەھرىمان مېھىن ئارادىن بۇ دۈشمىنى قانداق ئالغىلى بولىدىغانلىقىنى سورىدى، مېھىن ئارا دۈشمىنى ئېلىشنى ھەممان زاھىد بىلىدىغانلىقى، ئۇ كىشى كۈھى شەئىباندا تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. قەھرىمان دەرھال سەھمان بۇرادىرىگە:

— ئەي يار - ۋاپادار، بۇ ئىش سەندىن كەلسۇن، — دەپ ئۆتۈندى. سەھمان پەرمانبەردار بولۇپ، دەرھال پەر قېقىپ ئۇچۇپ، بىردەمدە ئول ۋىلايەتنىڭ ئىچىگە يەتتى.

ئۇ يەردىكى دىۋە - پەرىلەر سەھماننى كۆرۈپ قورقۇ-شۇپ، ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىشقا پېتىنالمىدى. ھەممان زاھىد تاشقىرىغا چىقتى. سەھمان ھەممان زاھىدنى كۆرۈپ تەزىم بەردى، ئۇنىڭ قوللىرىنى يۈزىگە سۈرتتى، ئاندىن قەھرىماندىن سالام يەتكۈزدى.

ھەممان زاھىد قىرىق مىڭ دىۋە - پەرىنى سەپلەپ، سەھمان بىلەن بىرگە قەھرىماننىڭ قېشىغا ماڭدى. قەھرىمان بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، زاھىدنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئىھ-تىرامدا تۇردى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان بېرىپ زاھىدنىڭ قوللىرىنى يۈزىگە سۈردى، زاھىد ھەم قەھرىماننىڭ شەنىگە ھۆرمەت بىلدۈردى. قەھرىمان سورىدى:

— ئەي زاھىد، دۈشمىنى قانداق ئېلىش لازىم؟

زاھىد جاۋاب بەردى:

— ئەي قەھرىمان ساھىب، ئەتە كەچتە دۈشمىنىنىڭ سا-يىسى مەشرىق تەرەپتىن مەغرىب تەرەپكە چۈشسۇن، شۇ چاغ-دىن باشلاپ قۇببىنىڭ چەرخى قىرىق ئايلىنىپ سايىسى نەگە چۈشسە، شۇ جاينى نىشان قىلىپ كولىساق، بىر دانە تاش چىقىدۇ، ئۇ تاشنى ئېلىۋەتسەك، دۈشمىنىنىڭ يولى مەلۇم بولىدۇ.

ئەلقىسسە: ئەتىسى قەھرىمان زاھىد دېگەن بويىچە تاشنى ئېلىۋەتكەنىدى، بىر ئىشىك پەيدا بولدى، بۇ يەردە بىر دانە شوتا بولۇپ، ئىچى ناھايەت قاراڭغۇ ئىدى. قەھرىمان كەيۇ-مەرس ئادەمنىڭ گۈرزىسىنى غىلاپتىن چىقىرىپ، ئۇنىڭ شو-لىسىدا ئەتراپنى كۆرۈپ مېڭىپ بىر دەرۋازىغا يېتىپ باردى. سەھمان بىلەن مېھىن ئارامۇ ئەگىشىپ كىرىشتى. ئۇلار دەرۋازىنى ئېچىپ ئىچكىرىگە كىردى. كۆردىكى، بىر ئالىي ساراي، سارايىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تەخت، تەخت ئۈستىدە بىر چەرخ، ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئادەم تۇرىدۇ. ئۇ ئادەم سۈرەت-لىك جىن بولۇپ، قامچا بىلەن دەمبەدەم چەرخنى ئۇرۇپ تۇ-رىدۇ. بۇ چەرخ قۇببىنىڭ چەرخىنى ئايلاندۇرىدىغان چەرخ بو-لۇپ، ناھايىتى تېز ئايلىناتتى. قەھرىمان بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ:

— ئەي جىن، بىردەم توختا ! — دەپ بۇيرۇدى. جىن بۇنى ئاڭلاپ:

— ئەي قەھرىمان، ۋاقتى كەلگەندە سەۋر قىلۇرمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

قەھرىمان يەنە سورىدى:

— ئەي جىن، بۇ دۈشمىنى قانداق قولغا ئېلىشنى بىلەمسەن؟

— مانا بۇ چەرخنى ئوشتۇساڭ ئالالايسەن، — دېدى جىن. قەھرىمان گۈرزىسىنى ئۇرغانىدى، چەرخ ئىككى پارە بولدى. ئۇ يەردە يەنە بىر يول كۆرۈندى. قەھرىمان شۇ يول

بىلەن بىر سائەت يۈرۈپ، بىر دەرۋازىغا يېتىپ باردى. ئۇ يەردە ناھايىتى مۇستەھكەم بىر قەلئەنى كۆردى. قەھرىمان دەرۋازىنى ئېچىپ ئىچكىرىگە كىردى ۋە بىردەمدىن كېيىن بىر جايغا يەتتى. بۇ يەردە بىر تابۇت بولۇپ، ئۇنىڭغا بىر كۈمۈش لەۋھە ئېسىلغانىدى. لەۋھەنىڭ بىر تەرىپىگە راھىن پادىشاھنىڭ سۈرىتى سىزىلغان، يەنە بىر تەرىپىگە نەچچە قۇر خەت يېزىلغانىكەن. خەتتە: «ئەي قەھرىمان قاتىل، ھەرگىز دۇنيا ۋە دۆلىتىڭگە مەغرۇر بولما، مەندىن ئىبرەت ئال. ساڭا بۇ كامان ھاجەتتۇر. ھاجىتىڭدىن كېيىن يەنە ئەكىلىپ ئۆز جايىغا قوي، چۈنكى بۇ كامان سەندەك يەنە نەچچە پالۋانغا لازىم بولۇر. ئىش تۈگىگەندە تىلسىمنى ئاۋۋالقىدەك ھالغا كەلتۈرۈپ قوي» دېيىلگەنىكەن. قەھرىمان خەتنى ئوقۇپ، راھىن شاھنىڭ ھەققىگە كۆپ دۇئا قىلدى، ئاندىن تىلسىم-نىڭ چەرخىنى ئوشتۇغانىدى، پەرياد كۆتۈرۈلدى ۋە يەنە بىر دەرۋازا ئېچىلدى. ئۇلار ئىچكىرى كىرىپ كۆردىلەركى، ئاجا-يىپ ياخشى ئىمارەت، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ساندۇق تۇرى-دۇ. زاھىد ساندۇقنى ئاچتى، ئوقيا ئەنە شۇ ساندۇق ئىچىدە ئىكەن. قەھرىمان ئوقيانى ئېلىپ دەرۋازىدىن چىقتى.

ئەلقىسسە: زاھىد بىلەن مېھىن ئارا تەخت ئۈستىگە چىق-قىپ، قەھرىمان مۇرغ پەرمان بىلەن پەرۋاز قىلىپ، جىنمى يارەنلەرنى باشلاپ كۇھى قەمەرگە راۋان بولدى. ئەتتار دىۋە قىرىق مىڭ دىۋىنى قەھرىمان بىلەن ئېلىشقىلى ئەۋەتىپ، ئۆزى بىغەم ئەيش ـ ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇۋاتقاندا، تۇيۇق-سىز قەھرىمان دۈشمىنى تارتىۋېلىپ ئوقيانى قولىغا ئالدى، شۇ چاغدا ئەتتارغا ھەممان زاھىد، مېھىن ئارا نۇرغۇن ئا-دەمزات ۋە دىۋە ـ پەرىلەر بىلەن بېسىپ كەلدى. كەلاسە جا-دۇنى مېھىن ئارا ھالاك قىلىپ، ئەگگۈشتەرنى قەھرىماننىڭ

قولىغا بەردى دېگەن خەۋەر كەلدى. بۇنى ئاڭلاپ ئەتتار ئىچىدە ئۇلۇغ تىندى، ئاندىن ھەممە لەشكەرلىرىنى تاشقىرى چىقىرىپ، جەڭگە تەييارلىنىشقا ئەمر قىلدى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان، مۇرغ پەرمان، مېھىن ئارالار ئەتتار دېۋىنىڭ ماكانىغا يېتىپ كېلىشتى. ئەتتار دېۋە ئۇلارنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ غەزىپى قايناپ تاشتى، تاشلارنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ ھەيۋە قىلدى، ئاندىن ۋارقىراپ تۇرۇپ قوشۇنلىرىنى سەپراس قىلدى. قەھرىمان دېۋىگە: «ئەتتار دېۋە دەرھال تەسلىم بولسۇن، ئەسىرلەرنى قولۇمغا ئۆتكۈزسۇن، شۇنداق قىلسا شەھەر ئۆزىگە قالىدۇ» دەپ ئەلچى ئەۋەتتى. ئەتتار بۇ سۆزنى قوبۇل قىلمىدى. قەھرىمان ئەتتارنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ قولىغا گۇرزىسىنى ئېلىپ مەيدانغا كىرىپ:

— ئەي ئەتتار، شەھبال پەرىنىڭ زەئىپىسىنى ۋە باشقا ئەسىرلەرنىڭ ھەممىسىنى ماڭا تاپشۇر، ئۆزۈڭنى ئۆلۈمدىن ساقلاپ قال ! ... — دەپ ۋارقىرىدى. ئەتتارمۇ ھەم ۋارقىرىدى:

— ئەي خاك بەچچە ! ئەكۋان، سەرخىۋاب بۇرادەرلىرىم، ئەمىر ـ لەشكەرلىرىم سېنىڭ قولۇڭدا ھالاك بولدى. بۇ ئەسىرلەرنى ھەرگىزمۇ ساڭا بەرمەيمەن. يەنە ئۆزۈڭدەك يۈز مىڭ پالۋان ئەكەلسەڭمۇ بوزەك بولمايمەن !

ئەتتار قەھرىمانغا قاراپ ئېتىلدى. قەھرىمان بېشىغا قالقان تۇتتى. ئەتتار شۇنچە گۇرزە ئۇرغان بولسىمۇ، ھەممىسى رەت بولدى. ئەتتار ئۆز زەربىسىنىڭ قەھرىمانغا تەسىر قىلمىغانلىقىنى پەملەپ، ئۆزىنى بىر چەتكە ئالغاندەك قىلدى ـ دە، قەھرىمانغا يەنە گۇرزە ئۇردى، قەھرىمان گۇرزىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇۋالدى. ئەتتارنىڭ گۇرزىسى يەرگە تېگىپ چاڭ كۆتۈرۈلدى، قەھرىمان كۆرۈنمەي قالدى. ئەتتار، قەھرىمان يەرگە پېتىپ كەتتى بولغاي دەپ، مېھىن ئاراغا قەست

قىلدى. قەھرىمان بۇنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، نەرە تارتتى. ئەتتار دىۋە قەھرىماننىڭ ئاۋازىدىن ئويغىنىپ، گۈرزىنى قەھ-رىمانغا ئۇرۇشقا باشلىدى. قەھرىمان ئەڭگۈشتەرنى قولىغا سېلىپ، ئوقيانى قولىغا ئالدى ـ دە، ئەتتار دىۋىنىڭ كۆك-سىگە ئاتتى، ئەتتارنىڭ بەدەن ـ ئەزالىرى چېچىلىپ كەتتى. قەھرىمان ئەتتار دىۋىنى يولغا سېلىپ بولۇپ، ئۇنىڭ چوڭ ـ كىچىك مەلئۇنلىرىنى خۇددى پىچان ئورۇغاندەك يىقىتىپ تاشلىدى. جىنى ئامان قالغانلىرى توڭگۇزدەك چىرقىرىشىپ ھەر تەرەپكە قېچىشتى.

ئەلقىسسە: دىۋە لەشكەرلىرى تارمار بولغاندىن كېيىن، مېھىن ئارا شەھەر ئىچىگە كىرىپ شەھەردىكى دىۋىلەرنى سۈ-رۈپ يوقاتتى. ساق قالغانلىرى جانلىرىنى تىلىشىپ ئەسىر بولۇشتى. مېھىن ئارا قەھرىماندىن ئەسىر بولغان دىۋىلەرنىڭ گۇناھىنى تىلەپ قالدى، دىۋىلەر گۇناھىنى تىلەپ، قەھرىما-نىڭ خىزمىتىگە ھازىر بولۇشتى. ئاندىن قەھرىمان ئەتتار دىۋىنىڭ سارىيىغا قەدەم قويدى. دىۋىلەر قەھرىمانغا ئەتتار دىۋىنىڭ نۇرغۇن خەزىنىسى بارلىقىنى مەلۇم قىلدى. قەھرى-مان زىندانغا قەدەم قويدى. زىندانگۈيلار تەزىم قىلىپ قەھرى-مانىنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى. بۇ يەردە سىماب بىلەن بىر ئۆي ساپتۇ. ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا گۆھەر چىرىغى ئېسىلىپتۇ. بىر تەرەپتە بىر گۈزەل نازىنىن باغلاقلىق، ئۇنىڭ رەڭگى زىندان جاپاسىدىن ساماندەك بولغانىدى. مېھىن ئارا ئۇنى قەھرىماننىڭ ئالدىغا ئەكەلدى ۋە:

— ئەي گۈزەل نازىنىن، قەھرىمان سەن ئۈچۈن كۆپ مېھنەت ـ مۇشەققەتلەرنى تارتىپ كەلدى. ئۇنىڭ ھىممىتى بىلەن جەبىر ـ جاپادىن خالاس بولدۇڭ، — دېدى.

بۇ قەمەررۇخ ئايىم ئىدى. قەمەررۇخ ئايىم قەھرىمانغا تە-

زىم قىلدى. قەھرىمان ئېيتتى:

— ئەي گۈزەل نازىنىن، ئوغلۇڭ بەھرام مېنىڭ ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيالىق ئاغىنەم، سەن ئۇنىڭ ئانىسى، شۇنداقلا مېنىڭمۇ ئانامسەن.

قەمەررۇخ بەھرامنىڭ نامىنى ئىشىتىپ قاتتىق ئاھ تارتىپ:

— ئەي قەھرىمان، مېنىڭ ئوغلۇم چىن ۋىلايىتىدە تاش بولغان. ئۇ ھازىر نېمە قىسمەتتە؟ — دەپ سورىدى. قەھرىمان بەھرامنىڭ ئەھۋالىنى تولۇق بايان قىلدى. قەمەررۇخ قەھرىماننىڭ قوللىرىنى يۈزلىرىگە سۈرتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئەتتار دىۋىگە تەۋە بولغان بارلىق جاي ۋە ۋىلايەتلەر قەھرىمانغا بەيئەت قىلىشتى. تامامىي دىۋە - پەرىلەر، لەشكەرلەر، جانلىقلار ئۇنىڭ ئىتائىتىگە كىردى. قەھرىمان باشتىكى ۋەدىسى بويىچە دۇخمىگە كىرىپ ھېلىقى ئوقيانى جايىغا قويۇپ، تىلسىمنى مۇستەھكەم قىلدى. قەھرىمان ھەممەيلەنگە خەير - ئېھسان چاچتى، ئاندىن: «بۇ يەرگە مېنىڭ كەلگىنىمنى، قىلغان كار - بارىمنى، ئۆتكەن ئىشلارنى يېزىڭلار!» دەپ يازدۇردى.

ئۇلار يېنىپ كەتمەكچى بولۇشۇپ، كۆھى بەلۇردىن باشقا يول ئىزدەشنى مەسلىھەت قىلىشتى. بۇ چاغدا سەھمان:

— مەن باشقا بىر يولنى بىلىمەن، لېكىن بەك دىشۋار.

كۆكى بەلۈرنىڭ شىمالىدا، دەرىيايى مۇھىتنىڭ كەنارىسىدا يەتتە كۈن زۇلمەت ئىچىدە يول يۈرىمىز، ئۇ جەزىرىدە ئاجايىپ زور مەخلۇقاتلار بار، — دېدى. قەھرىمان بۇنى ئاڭلاپ:

— يارەنلەر، ئوتقا قارىغاندا زۇلمەت بىلەن ماڭغان ياخشىراق، — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ھەممەيلەن يول تەييارلىقىغا مەشغۇل بولدى. قەھرىمان:

— مېھىن ئارا بىلەن قەمەررۇخ ئايىمنى تەختكە چىقىرىپ، ساندۇق - شىشىگە سېلىپ ئېلىپ مېڭىڭلار، ئەتتار دىۋىنىڭ خەزىنىلىرىنى كۆتۈرۈپ ساق - سالامەت ئېلىپ بېرىڭلار، — دەپ تاپشۇردى. ئۇلار يولغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە: ئۇلار نۇرغۇن يول بېسىپ، ئاخىر زۇلمەتكە يېتىشتى. ئۇلار خۇش ھاۋالىق، ئارام ئېلىشقا مۇۋاپىق جايغا چۈشۈپ، ئەتتار دىۋىدىن غەنىيمەت ئالغان يەتتە يۈز تۇۋۇرۇكلۇك چېدىرنى تىكتى. ئۇلار بۇ يەردە ئۈچ كۈن دەم ئېلىپ، يول تەييارلىقىنى پۈتتۈردى. دىۋە - پەرىلەر بۇ جەزىرىدىن ھېسابسىز دۇر - جاۋاھىرلارنى تېپىپ، ئۇنى قەھرىماننىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇردى. قەھرىمان، بۇ جاۋاھىرلاردا ئايىملار ئولتۇرغان تەختنىڭ ئەتراپىنى بېزەڭلار، دەپ بۇيرۇدى. ئۇلار يەنە يولغا راۋان بولۇپ، زۇلمەتكە شۇڭغۇدى، ئالەم بارغانسېرى قاراڭغۇلاشتى، ئادەم ئادەمنى كۆرگىلى بولمىدى.

قەھرىمان كەيۇمەرس ئادەمنىڭ گۇرزىسى بىلەن ئەتراپىنى يورۇتۇپ ماڭدى. ئۇلار بىر دەرياغا يەتتى، دەريانىڭ ئىچىدىن ئاجايىپ - غارايىپ ئاۋازلار كەلدى.

ئەلقىسسە: ئۇلار سەككىزىنچى كۈنى زۇلمەت ئىچىدىن قۇتۇلۇپ، خۇش ھاۋالىق بىر جايغا يەتتى. ئۇلار ئۇزاقىچە ئارام ئېلىشتى. بۇ يەر گۈلىستانى باغى ئېرەمدىن ئۈچ كۈنلۈك يىراقتا ئىدى، قەھرىمان بۇنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇشال

بولدى. قەھرىمان سەھمانغا: «سەن بۇرۇنراق بېرىپ، يارەنلەرگە خەۋىرىمىزنى مەلۇم قىلغىن» دەپ ئۆتۈندى. سەھمان دەرھال ھاۋاغا پەرۋاز قىلدى.

سەھمان شەھبال شاھنىڭ قەلئەسىنىڭ قېشىغا يەتتىدە، ناگاھ گەردان كەشان بىلەن ئۇچراشتى. گەردان كەشان سەھماننى مەرھابا دەپ قۇچاقلىدى. سەھمان قەھرىماننىڭ سالىمىنى يەتكۈزدى، ئاندىن گەردان كەشان بىلەن ئىچكىرىگە كىردى ۋە شەھبالغا سالام بەردى. شەھبال شاھ ۋە راي ھىندى قاتتىق خۇشال بولدى. قەھتىران ۋە بەھراملار سەھماننى قۇچاقلاشتى.

ئەلقىسسە: شەھبال شاھ سەھماندىن بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئۇنى جاۋاھىرلارغا غەرق قىلىۋەتتى. ھەممەيلەن باھادىر پالۋان قەھرىمانغا ئاپىرىن ئوقۇشتى. ئاندىن شەھبال شاھ ئېيتتى:

— ئەي سەھمان، سەن كۆپ مۇشەققەت تارتتىڭ، شۇنداق بولسىمۇ يەنە غەيرەت قىلىپ بىزدىن قەھرىمانغا خەۋەر بەرگىن، قەھرىمان شۇ جايدا تۇرۇپ تۇرسۇن، بىز ئالدىغا بېرىپ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئەكېلەيلى!

سەھمان قولىنى كۆكسىگە ئېلىپ ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ، قەھرىمان تەرەپكە راۋان بولدى.

شەھبال شاھنىڭ پەرمانى بىلەن يەتمىش مىڭ پەرى جەم بولدى. كېچە ئۆتتى. شەھبال شاھ راي ھىندىغا بىر تەخت، سەرۋى خىرامانغا بىر تەخت، جەبىل شاھقا بىر تەخت تەييارلاپ، ئۆزى بىر تەختكە چىقىپ، پەرىلەر ئۇستىدە ئولتۇرۇپ قەھرىمان تەرەپكە پەرۋاز قىلدى. ئۇلار ئاخىر قەھرىماننىڭ قېشىغا كېلىشتى ھەمدە ئۇلار بىلەن قۇچاقلىشىپ، سۆيۈشۈپ دىدار كۆرۈشتى، خۇشاللىقتا چۇقان سېلىشتى، كۆز يېشى

قىلىشتى. قەھرىمان بەھرامنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، بىر پەردى-
نىڭ ئىچىگە ئەكىردى. بەھرام كۆردىكى، شۇنداق چىرايلىق پەردىلەر ئىچىدە بىر پەرىزات ئولتۇرۇپتۇ. قەمەررۇخ پەردىنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ ئۇلارنى كۆردى ـ دە:

— ئەي قەھرىمان، بۇ پالۋان بەگ مېنىڭ جىگەر گۆشۈم بەھرام بولۇپ قالمىسۇن يەنە؟ — دەپ ئېسەدەپ يىغلاپ كەت-
تى. قەھرىمان ئېيتتى:

— ئەي نىگار ئايىم، ئوتتۇز يەتتە يىلدىن بېرى سېن-
ى كۆيدۈرگەن جىگەر پارەڭ — بەھرام مانا شۇ.

بەھرام ئانىسىنى كۆرۈپ، يىغلىغان پېتى ئۇنىڭ باغرىغا ئۆزىنى تاشلىدى. قەھرىمان بەھرامنى، مېھىن ئارا قەمەررۇخ-
نى يۆلىۋالدى، بولمىسا ئىككىسى يەرگە يىقىلاتتى. قەمەررۇخ:

— ئەي بەھرام جېنىم، ئاخىر يۈزۈڭنى كۆردۈم، بۇ چۈشۈممۇ ياكى ئوڭۇممۇ؟! — دەپ ئېسەدىدى.

— ئەي مېھرىبانىم، يۈرىكىم ئانا، مەن بىچارە يىگىرمە تۆت يىل نە قىش ۋە نە يازنى بىلمىدىم، — دەپ مۇڭلىرىنى بايان قىلدى بەھرام.

ئەلقىسسە: شۇ سائەتتە شەھبال شاھ، راي ھىندى شاھ، سەرۋى خىرامانلار قەھرىمانغا تەزىمگە كەلدى. شەھبال شاھ قەھرىمانغا باشقىچە ئىززەت ـ ئىكرام بىلدۈردى. مىڭلىغان دىۋە ـ پەرىلەر قەھرىماننىڭ باشلىرىغا دۇر ـ جاۋاھىرلارنى چېچىشقا باشلىدى. قەھرىمان ئىززەت ـ ھۆرمەت قايناملىرىدا لەئلى سارلاغا غەرق بولدى. قەھرىمان شەھبال شاھقا مەمنۇنـ لۇق ئىپادىلىدى. سەرۋى خىرامان قەھرىماننىڭ ئىشتىياقىدا ئاران ـ ئاران تۇراتتى، قەھرىمان ئۇنىڭ ئالدىغا سالامغا بارـ دى. قەھرىمان ئۇل نازىنىنغا قاراپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

نىگار ھىجرى بالا، ھىجرى قىيامەت،
ئاجايىپ بىر باھادىر غۇنچە قامەت.
ئۇنىڭ ئاتى ئېرۇر سەرۋى خىرامان،
ئىشق ئەھلى كۆرۈپلا بەرگۇسى جان.
نەچچە كۈنلەر سېنىڭ ھىجرىڭدە يۈردۈم،
كۆزۈمدىن ياش بىلەن ئاقتى گويا قان.
غازات ئەيلەپ جاھان مەلئۇنلىرىغا،
زۇلۇملار بولدى گۇم، بەس، بولدى ئەفغان.
تولا كۆردۈم جاھاندا دىلرەبانى،
ماڭا سەنكىم ئۆزۈڭ نۇر ماھىتابان.

قەھرىمان غەزەلنى ئوقۇپ شۇ يەرگە كەلگەندە سەرۋى خىرامان بىھوش بولۇپ يىقىلدى، قەھرىمان دەرھال ئوقۇشتىن توختاپ، ئۇنىڭ بېشىنى قۇچىقىغا ئالدى. بىر ھازادىن كېيىن

سەرۋى خىرامان ھوشىغا كەلدى ۋە:

— ئەي قەھرىمان، مېنىڭ ئېتىقادىم سەندىن يۈز ھەسسە زىيادە، — دەپ قەھرىماننىڭ بېشىدىن دۇر - جاۋاھىرلارنى نىسار قىلدى.

ئەلقىسسە: ھەممەيلەن قارارگاھقا كىرىشتى، قەھرىمان ئەتتار دىۋىنىڭ تەختىدە ئولتۇردى. قەھرىماننىڭ ئوڭ تەرىپىدە قەھتىران، چەپ تەرىپىدە بەھرام جەبىل ئولتۇردى. باھادىرلار، دىۋىلەر، پەرىلەر ئۆز لايىقلىرىدا جاي ئېلىشتى، ئاندىن قەھرىماننىڭ شەرىپى ئۈچۈن زىياپەت تارتىلدى. يارەنلەر خېلىدىن بىرى تۈزۈكرەك غىزالانمىغانىدى. ئۇلار غىزالىنىۋاتقاندا، گەردان كەشان تاشقىرىدىن كىرىپ:

— ئەي قەھرىمان، مۇرغ پەرمان كەلدى. ئۇنىڭ قانىتى تامامىي لەشكەرلەرنى يېپىۋالدى، — دېدى. پالۋان ئاڭلاپ دەرھال تاشقىرىغا چىقتى. مۇرغ پەرمان ھاۋادىن يەر يۈزىگە چۈشتى ۋە قەھرىماننىڭ قېشىغا كېلىپ ئېيتتى:

— ئەي قەھرىمان پالۋىنىم، ماڭا ئىجازەت بەر، ئۆز ئاشىنايىمغا باراي. خالىغان ۋاقتىڭدا خىزمىتىڭگە كېلۇرمەن.

قەھرىماننىڭ كۆڭلى ناھايىتى يېرىم بولۇپ ئېيتتى:

— ئەي جاھاننىڭ قانىتى، ماڭا تۈگىمەس خىزمەتلەرنى قىلدىڭ، خۇدا ساڭا يار بولسۇن، بارغىن، مېنى ئۇنتۇپ قالمىغايسەن. مەن يەنە قېشىڭغا بارىمەن!

مۇرغ پەرمان قەھرىماننىڭ رىزالىقى بىلەن خوشلىشىپ پەرۋاز قىلدى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان ئادەمزات دۇنياسىغا قايتىش ئۈچۈن بۇ يەردىكى دىۋە - پەرى، يارەنلەردىن ئۆزرە سوراپ، مېھمانلارنى ئېلىپ، تاڭ ئېتىشى بىلەن گۈلىستانى باغى ئېرەمگە قاراپ راۋان بولدى. ئۇلار قەلئەگە يېقىنلاشتى، قەلئەنىڭ ئىد-

چىدە تۇرۇۋاتقان ئون مىڭچە پەرى قەھرىماننىڭ ئالدىغا چىدقىشتى. قەلئە خەلقى قەھرىماننىڭ سەلتەنەتلىرىنى كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى ۋە قەھرىماننىڭ بېشىدىن جاۋاھىرلارنى چاچتى.

ئۇلار بىر ئالىي سارايغا چۈشۈپ ئارام ئالغاندىن كېيىن، قەھرىمان گەردان كەشانغا:

— ئەي ھەمراھىم، سەن پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئالدىغا بارساڭ، ئۇلارغا خەۋەر بەرسەڭ، — دېدى. گەردان كەشان قەھرىماننىڭ بۇيرۇقىغا رازى بولدى. قەھرىمان سەھمانغا قاراپ:

— ئەي يارۇ ۋاپادارىم، گەردان كەشانىمىزنى ھىندىستانغا سەن ئېلىپ بارساڭ، — دېدى. سەھمان رازىلىق بېرىپ ئەدەپ بىلەن ئورنىدىن تۇردى - دە، گەردان كەشاننى كۆتۈرۈپ ھىندىستان يولىغا راۋان بولدى.

ئۇلار پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ قارارگاھىغا يېقىنلاشتى. گەردان كەشان:

— ئەي سەھمان، دەرھال ئادەم سۈرىتىگە كىرگىن، — دېگەنىدى، سەھمان دەرھال ناھايىتى خۇش پىچىم بىر يىگىت بولدى. ئۇلار ئاخىر پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ بارگاھىغا كەلدى. ھۇشەڭ شاھ ئۇلارنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاپ تولا بەك شادىمان بولۇپ كەتتى. پادىشاھ خۇشاللىقىدا ئۇستىدىكى لىباسلىرىنى سۆيۈنچە قىلىپ بېرىۋەتتى. گەردان كەشان پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ كەلدى. ئەھلى دىۋانلار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ، ئۇلارغا ئىنتىزارلىق بىلدۈردى. گەردان كەشان بىلەن سەھمان پادىشاھقا ئېگىلىپ سالام بەردى. پادىشاھ سەھمانغا نەزەر سالغاچ، گەردان كەشاننىڭ قولىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ:

— ئەي تاج زىننىتىم، قەھرىماندىن نېمە خەۋەرلەرنى

ئەكەلدىڭ؟ — دەپ سورىدى. گەردان كەشان ئېيتتى:

— ئەي ئۇلۇغ پادىشاھى دەۋرانى، قەھرىمان ساق - سالامەتتۇر. ھەر دائىم ئۆزلىرىنى ياد قىلىپ تۇردى. مەن ھەممە خەۋەرنى بىر - بىرلەپ مەلۇم قىلىمەن، — دېدى. پادىشاھنىڭ دىلى يايراپ، بۇ ئىككىسىگە بىسيار ئىنئاملارنى بەردى. ئاندىن پادىشاھ گەردان كەشاندىن يەنە سورىدى:

— قەھرىمان قاچان كېلۇر؟

گەردان كەشان ئېيتتى:

— ئەي پادىشاھىئالەم، مەن ئۇلارنىڭ قېشىغا بارىمەن، ئاندىن كېلۇر.

پادىشاھ كەشاندىن يەنە ئىتتىك سورىدى:

— ئەي ھەيىيار، بۇ يىگىت كىم بولىدۇ؟

— بۇ، — دېدى كەشان سەھماننى تونۇشتۇرۇپ، — كەيۇمەرس بەند قىلغان ئون ئىككى دىۋىنىڭ بىرى. قەھرىماننى كۆھى بەلۇر ئەزىمدىن مانا مۇشۇ ئەزىمەت سالامەت ئۆتكۈزگەن. بۇ ئىش بۇنىڭدىن باشقا ھېچكىمنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. سەھمان يەتمىش ئىككى خىل ئۆزگىرەلەيدۇ، يەتمىش خىل زەباندا سۆزلىيەلەيدۇ. بۇلارنىڭ ماكانى تا ھازىرغىچە يەرنىڭ ئاستىدا ئىدى. قەھرىمان دۇخمەن شاھنى ھالاك قىلىپ، شەئبان دىۋىنى يوقىتىپ، ئۇلارنى ئازاد قىلىپ يورۇق ئالەمگە ئېلىپ چىققان.

پادىشاھ بۇ خاسىيەتلەرنى ئاڭلاپ سەھمانغا ئىززەت - ئىكرام بىلدۈردى ۋە دەرھال:

— سەھمانغا كۆرسى قويۇڭلار! — دېدى. سەھمان پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام ئادا قىلدى. پادىشاھ باشلىق جىمى يارەنلەر قەھرىمانغا سالام يوللاپ، گەردان كەشاننى يولغا سالدى. سەھماننىڭ قەددى يەتمىش بەش گەز ھالەتكە

كىرىپ پەرۋاز قىلدى. سەھمانىنىڭ پەرۋاز قىلغان قاناتلىرى پادىشاھنى ھەيران قالدۇردى. پادىشاھ ئۇلار تاكى كۆزدىن غايىب بولغۇچە قاراپ تۇردى.

ئەلقىسسە: سەھمان بىلەن گەردان كەشان ئۇچا — ئۇچا ئاخىر گۇلىستانى باغى ئىرەمگە يېتىپ كەلدى. قەھرىمان بۇلارنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولدى. گەردان كەشان پادىشاھ ھۇشەڭدىن ئەكەلگەن نامەنى قەھرىماننىڭ ئالدىغا قويدى. قەھرىمان نامەنى ئوقۇپ، شەھبال شاھتىن قايتىش توغرىسىدا ئىجازەت سورىدى. شەھبال شاھ رازىلىق بەردى.

ئەلقىسسە: دىۋە ـ پەرىلەر قەھرىمانغا، سەرۋى خىرامانغا، شەھبال شاھقا، راي ھىندىغا ئاتاپ تۆت تەخت ۋە چېدىر ـ بارگاھ تەييارلىدى. يەتمىش مىڭ دىۋە ـ پەرىلەر خەزىنە ماللىرىنى كۆتۈرمەككە تەيىن بولدى. شۇ ئەسنادا كۇھى بەلۇر ئەزىم تەرەپتىن بىرنەرسە پەرۋاز قىلىپ كېلىپ، بارگاھقا يېقىن كەلدى. ئۇ مۇرغ پەرمان ئىدى. مۇرغ پەرمان سەھماندىن سورىدى:

— ئەي سەھمان، مۇنچە دىۋىلەر نېمىشقا جەم بولدى؟

سەھمان ئېيتتى:

— ئەي مۇرغ پەرمان، قەھرىمان ھىندىستانغا بېرىشنى ئىرادە قىلدى. ئۇنىڭ كۆزى سەندە قالدى.

مۇرغ پەرمان ئاڭلاپ ناھايىتى خۇشال بولدى ۋە دەرھال قەھرىماننىڭ قېشىغا كېلىپ ئەدەپ بىلەن تۇردى. قەھرىمان ئۇنىڭغا كۆپ دوستانىلىك بىلدۈردى، ئاندىن: «كۈچۈڭلار !» دەپ پەرمان بەردى.

ئەلقىسسە: گۇلىستانى باغى ئىرەم خەلقى قەھرىماننىڭ ئاياغلىرىنى ئۆپۈپ، ئايرىلغىنىغا ئىنىريان ۋە نالەن بولۇپ يىغلاشتى، ئۇنىڭ خەلققە كەلتۈرگەن ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن

مەدھىيە ئوقۇشتى. قەھرىمانمۇ ياخشى سۆزلەر بىلەن ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى خۇشال قىلىپ خوشلىشىپ، مۇرغ پەرمانغا مىندى. تەبىل ئۇرۇپ، ئون يەتتە مىڭ دىۋە ـ پەرىلەر بەھەي-ۋەت شان بىلەن كۆتۈرۈلۈپ پەرۋاز قىلدى. گوياكى ئالەم كې-چە ـ زۇلمەت بولدى. ئۇلار شۇ ماڭغانچە ئۈچ كۈندە دەريايى مۇھىتنىڭ ئۈستىگە كېلىشتى. قەھرىمان دەريايى مۇھىتقا قاراپ ماڭدى. شۇ تاپتا قەھرىماننىڭ قۇلىقىغا بىر ئاجايىپ ئاۋاز ئاڭلىنىشقا باشلىدى. قەھرىمان مۇرغ پەرماندىن:

— بۇ نىمە ئاۋاز؟ — دەپ سورىدى. مۇرغ پەرمان:

— بۇ پەلەكنىڭ گەردىشىدىن چىققان شامالدۇر، — دېدى ۋە يەنىمۇ ئېگىزگە كۆتۈرۈلۈپ كۆھى ھاۋاغا يېقىنلىدى. قەھرىمان ئاسماندا ئاينىڭ تۆۋرۈكسىز تۇرغانلىقىنى كۆردى. قەھرىمان مۇرغ پەرماندىن يەنە سورىدى:

— ئەي مۇرغ پەرمان، بۇ دائىرە ئاسمان تاناپسىزكەنغۇ؟

— ئەي قەھرىمان، بۇ ئۆزى كۆھىقاپتۇر. مۇندىن باشقا يەنە ئالتىسى بار، ھەربىرىنىڭ ئارىسىدا بىر دەريا بار، بۇ كۆھلارنىڭ ئارىسىدا مەخلۇقاتلار ناھايىتى كۆپ، — دېدى مۇرغ پەرمان. قەھرىمان:

— سەن بۇنى قانداق بىلىسەن؟ — دەپ سورىدى. مۇرغ پەرمان ئېيتتىكى:

— ئەي ساھىبقىران، مەنمۇ ئاڭلىغان، سۇلايمان ئەلەي-ھىسسالامنى شامال ئۇچۇرۇپ ئالەمنى سەككىز مىڭ رەت ئايلاندۇرغان. ئۇ ئاللانىڭ قۇدرىتىنى كۆرگەن ۋە كۆھىقاپنى سەيلە قىلغان.

ئەلقىسسە: قەھرىمان تىلسىم دۇنيانى ئەنە شۇنداق سەيلە قىلىپ، رۇئى مەسكۇنغا يېتىپ كېلىپ قالدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاستا ـ ئاستا خۇش ھاۋالىق بىر يەرگە چۈشۈپ

توپلىشىپ، چېدىر ـ بارگاھلىرىنى بەرپا قىلىشتى.

بۇ خەۋەر پادىشاھ ھۇشەڭگە يەتتى. پادىشاھ ھۇشەڭ جىمى تەرەپلەرگە خەۋەر قىلدى ۋە ئۇلارنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىگە ئالاھىدە چېدىر ـ بارگاھ تىكىپ تەييارلىدى. ھۇشەڭ شاھنىڭ كۆزى قەھرىماننىڭ دىدارىغا ئىنتىزار بولدى. شۇ چاغدا گەردان كەشان ھۇشەڭنىڭ ئالدىغا كەلدى ـ دە:

ــ ئەي پادىشاھىم، پالۋاننىڭ ئەركانى دۆلەت بىلەن ساق ـ سالامەت كەلدى. ماڭا سۆيۈنچە بەر، ــ دېدى. پادىشاھ تولا شادىمان بولۇپ، گەردان كەشانغا نەچچە شەھەرنى ئىنئام قىلـ دى. پادىشاھ:

ــ پادىشاھلار ئۈچۈن ئوتتۇز تۆت تەخت، شاھزادىلەر ئۈچۈن تۆت مىڭ تەختىراۋان، پالۋانلارغا، ئۇمرالارغا، ھەييارلارغا مىنىدىغان ئات ـ ئۇلاغ تەييارلاڭلار. ئۇلار قەھـ رىماننىڭ ئالدىغا چىقسۇن! ــ دەپ ئەمر قىلدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ۋە يەنە نەچچە ئون مىڭ ھىندىستان قىز ـ ئاياللىرى جاۋاھىرلارغا پۈركىنىپ قەھرىماننىڭ ئالدىغا چىقىشتى.

قەھرىمان ئالتە ئاياغلىق ئاجايىپقا مىنىپ كېلىۋاتاتتى، قەھتىران ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە، بەھرام سول تەرىپىدە، ئۇنىڭ ئارقىسىدا شەھبال شاھ ئۆز يارەنلىرى بىلەن، راي ھىندى پادىشاھ ۋە سەرۋى خىرامان، ئۇنىڭ كەينىدە بىقىياس دىۋە ـ پەرىلەر كېلىۋاتاتتى. گەردان كەشان قەھرىماننىڭ ئالدىغا چۈشۈپ يول باشلاپ ماڭدى.

ئەلقىسسە: قەھرىمان پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئوردىسىغا يېـ قىنلاشتى. ئۇنىڭ ئالدىغا چىققانلار ئۆزلىرىنى تۇتالماي خۇـ شاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپ، ئۇنىڭغا ھۆرمەت ۋە سۆيۈنۈش ئىـ پادىلىدى. ئۇلار پادىشاھنىڭ قېشىغا كەلگەندە، ئالىي ئىبەـ

تىرام بىلەن پادىشاھقا سالام بەجا قىلدى. پادىشاھ ھۇشەڭ قەھرىماننى كۆرۈپ تەختتىن چۈشۈپ، پىيادە ئۇنىڭ ئالدىغا باردى. قەھرىمان پادىشاھقا ئەڭ ئالىي ئېتىقاد ۋە ساداقەتتى بىلەن تەزىم قىلدى. پادىشاھ قەھرىماننى قۇچاقلاپ تۇرۇپ تەشەككۇر بىلدۈردى، ئاندىن قالغانلارنىڭ ھەربىرىگە لايىق ئىززەت بىلدۈرۈپ ئۆتتى. شەھبال شاھ ئورنىدىن تۇرۇپ ھۇشەڭ شاھنىڭ ھىممىتىگە باركاللا بىلدۈرۈپ، گۈلىستانى باغى ئېرەمدىن ئەكەلگەن جۈملە تارتۇق، خەزىنە ۋە سوۋغاتلارنى شاھنىڭ نەزەرىدىن ئۆتكۈزدى ۋە:

— ئۇلۇغ پادىشاھىئالەم، بىز غۇلاملىرى بالاغا مۇپتىلا ئىدۇق، تىرىكلىكتىن ئۈمىد يوق ئىدى، ئۆزلىرىنىڭ ھىممىتى ۋە قەھرىماننىڭ شاپائىتى بىلەن غەمدىن خالاس بولدۇق، — دەپ يەنە بىر رەت رەھمەت ئېيتتى.

ئارىدا كاتتا داستىخان سېلىنىپ، تائام تارتىلدى. ھەممە شاد ـ خۇراملىققا غەرق بولدى. بۇ ئەسنادا قەھرىمان گەردان كەشاننى چاقىرىپ: «مۇرغ پەرمانغا ياخشى قارا» دەپ تاپىلاپ تۇراتتى، مۇرغ نامايان بولدى. ھەممەيلەن ئېھتىرام بىلدۈرۈپ: «مەرھابا !» دېيىشتى. قەھرىمان مۇرغ پەرمانغا خۇش ئىلتىپات كۆرسەتتى. مۇرغ پەرمان پادىشاھقا يېقىن كېلىپ:

— سالام، ئەي پادىشاھىجاھان، شارابەت ساھىبقىران، ئۆزلىرىدەك پادىشاھى بۇيۇكنىڭ خىزمىتىگە مۇشەررەپ بولدۇم. تۆھپەمنىڭ ئازلىقى ئۈچۈن ئالدىلىرىدا خىجىلمەن، — دېدى.

پادىشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بەكمۇ ھەيران بولدى ۋە ئېيتتى:

— ئەي شاھى مۇرغ، مېنىڭ قەھرىمانىمغا ئۇنتۇلماس ياردەم بەردىڭ، بۇنىڭدىن ئارتۇق تۆھپە بولماس.

مۇرغ پەرمان پادىشاھنىڭ ھىممىتى ئۈچۈن يەنە بىر قېتىم تەزىم قىلدى، ئاندىن جايىغا بېرىپ ئورۇن ئالدى. تىللا تاۋاقلاردا غىزايى ئالىي كەلتۈرۈلدى. ھەممەيلەن يەنە خۇشاللىقتا چۆمدى، ئەمما شۇ چاغدا پادىشاھ ھۇشەڭ كۆڭلىدە، ئەمدى ھېچ يەردە دۇشمەن قالمىدى، دۆلەت قىيامىغا يەتتى، ئەمما ئۆمرۈم زاۋالغا ھەم يېقىنلاشتى، دەپ ئويلىدى.

ئەلقىسسە: ئەتىسى پادىشاھ ھۇشەڭ سەرۋى خىرامانىنى قەھرىمانغا تويلاپ قويۇش ھەققىدە پەرمان بەردى. شۇنىڭ بىلەن ھىندىستان قائىدىسىچە سەرۋى خىرامان بىلەن قەھرىمانىنىڭ ئەھدە نىكاھى باغلاندى. ئاندىن پادىشاھ شەھبال تەزىمدە تۇرۇپ ئىجازەت تىلىدى، پادىشاھ ھۇشەڭ شەھبال بىلەن قەمەررۇخقا ئىجازەت بەردى. ئۇلار ئۆز ۋىلايەتلىرىگە يول ئالدى. ئاندىن مۇرغ پەرمان ھەمدە باشقا شاھلارمۇ پادىشاھ ھۇشەڭنىڭ ئەمرى بىلەن ئىنئام - تارتۇقلار ئېلىپ، ئۆز شەھەر - ۋىلايەتلىرىگە قايتماقچى بولدى. بۇ چاغدا ھۇشەڭ ئېيتتى:

— ئەي پادىشاھلار، يۇرتنى ئادىللىق بىلەن سوراڭلار. ئاللانىڭ قەھرىدىن ھەر ۋاقىت ئاگاھ، رەھمىتىدىن ئۈمىدۋار بولۇڭلار، — پادىشاھ قەھرىمانغا قاراپ ئېيتتى، — كۆللى ئالەمدە ھېچ دۇشمەن قالمىدى. يەتمىش ئىككى يىلدىن بېرى يارەنلەر مەن ئۈچۈن مىسلىسىز جاپالارنى تارتتى. ئەمدى ئىجازەتكى، خالىغانلار ئۆز جاي، ئۆز ۋەتەنلىرىگە بېرىپ ئارام ئالسۇن. مەن ئەمدى ئۆتكەن كۈنلىرىمنى ئەسلەپ، ياخشى - يامان كارلىرىمنى تەرتىپلەپ، سەۋەنلىرىمنى تونۇپ، ئۆزۈمگە ئىنساپ ۋە دىيانەت تىلەيمەن، قالغان ئۆمرۈمنى ئاتا - ئانام، بالا - ئەھلىلىرىم ئۈچۈن ئۆتكۈزىمەن. ماڭا ئاخىرەت تەييارلىقى كېرەك. ئەمدى پادىشاھلىق باقىيسى ساڭا بولسۇن!

ئەلقىسسە: پادىشاھ ھۇشەڭ قەھرىماننى ئۆزىنىڭ تەختىگە

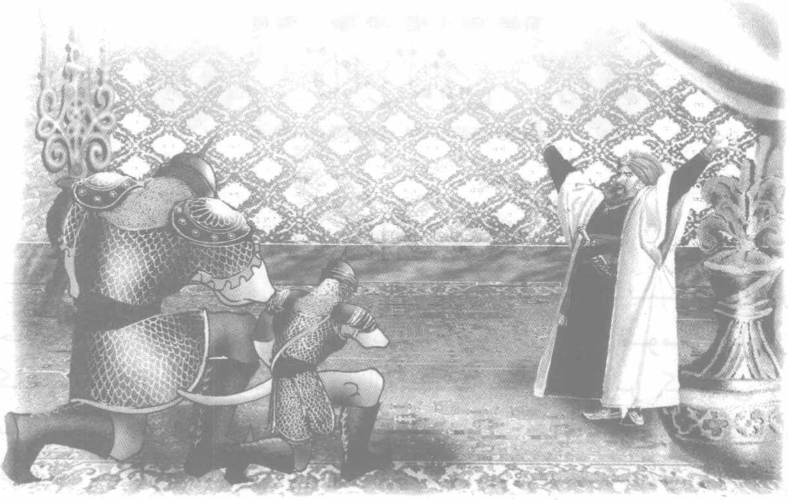

ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن كاتتا مۇراسىم ئۆتكۈزۈپ، پادىشاھلىقى-
نىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى جاكارلىدى ۋە جۇملە جانلىقلارغا
ۋىدالىشىش ئىشى بەردى. پادىشاھ ھۇشەڭ كۈنلەردىن بىر كۈ-
نى ئىنتايىن خالىس ھالدا يۇرتى تۇرانغا راۋان بولدى. ھۇ-
شەڭ شاھ ھىندىستاندىن تۇرانغا قاراپ ماڭغان چاغدا، مۆتى-
ۋەججىھ خانلىق تەمەسى بىلەن تۇرانغا كەلدى. ھۇشەڭ شاھ-
نىڭ ئاتىسى تەماران شەھىرىدىن لەشكەر تارتىپ چىقىپ،
مىسلى بوراندەك جەڭ ئېلىپ باردى. تەماران جەڭدە شىكەستە
يېدى. بۇ خەۋەر ھۇشەڭنىڭ قۇلىقىغا يېتىپ، لەشكەر ئۇيۇش-
تۇرۇپ مۆتىۋەججىھ خاننىڭ ئۈستىگە باستۇرۇپ باردى. شۇ
قەدەر ھېسابسىز جەڭ بولدى. ئاخىر شۇ جەڭ بىلەن ھۇشەڭ
شاھنىڭ ئۆمرى تامام بولدى، ۋەللاھۇ ئەئلەم.

قازان تۇۋى

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، ئۆتكەن زاماندا، يىراق بىر جاڭگالدا يالغۇز ئۆيلۈك بىر بوۋاي بىلەن بىر موماي كۈن كەچۈرىدىكەن. ئۇلارنىڭ دۇنيالىقتا بار - يوق بىر كالىسى ۋە بىر كونا قازىنى بار ئىكەن. بۇ ئەتراپتا يىرتقۇچ ھايۋانلار ۋە ئوغرى - قاراقچىلار پات - پات پەيدا بولۇپ قالىدىكەن. بوۋاي بىلەن موماي پۈتۈن ھاياتىدا ئىككى نەرسىدىن، بىرىنچىسى، كالىسىنى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ يەپ كېتىشى ياكى ئوغرىلار-نىڭ ئوغرىلاپ كېتىشىدىن، ئىككىنچىسى، بار - يوقى بىر دانە قازىنىنىڭ تۇۋى تېشىلىپ كەتسە، تاماق ئېتىپ يېيەل-مەيدىغانلىقىدىن ئەندىشە قىلىدىكەن. شۇڭلاشقا، بوۋاي بىلەن موماي ھەر كۈنى ئاخشىمى ئىشىك - تۈڭلۈكنى چىڭ تاقاپ، كالىسىنى ئارىلىقىغا سولاپ، دائىم ئاشۇ ئىككى ئەندىشىسى ئۈستىدە سۆزلىشىپ يېتىپ قالىدىكەن.

كۈنلەردىن بىر كۈنى بىر يولۋاس ۋە يەنە بىر ئوغرى بۇلارنىڭ كالىسىنى قەستلەپتۇ، ئەمما يولۋاس بىلەن ئوغرى بىر - بىرىدىن خەۋەرسىز ئىكەن. بىر كۈنى كەچتە ئوغرى ئۆگزىگە چىقىپ دۈم يېتىپ: «بۇلار ئۇخلىدىمۇ، يوق؟» دەپ، تۈڭلۈككە قۇلاق يېقىپتۇ. يولۋاسمۇ ئۇنىڭ ئالدىدىراق كېلىپ كالا سولانغان ئارىلىقنىڭ ئىشىكىدە مارىلاپ ياتقانىكەن. موماي

بىلەن بوۋاي يەنە ئادەتتىكىدەك سۆزگە كىرىشىپ كېتىپتۇ.

— خوتۇن، مۇشۇ كالىمىزدىن ئايرىلىپ قالساق، ئوقەت قىلىشىمىز تەس بولىدۇ جۇمۇ، قېرىغاندا ئىككى قولىمىز بىلەن نېمىمۇ قىلالايتتۇق، — دەپتۇ بوۋاي.

— ئۇمۇ بىر جان ئىگىسى، بۇ دۇنيالىق ئەمەس. مەن ئوغرىدىنمۇ، يولۋاستىنمۇ قورقمايمەن، ئەمما خۇدايىم قازان تۇۋىدىن ساقلىسۇن، — دەپتۇ موماي.

تۈڭلۈكتە تىڭشاپ ياتقان ئوغرى، يائاللا، بۇلار ئوغرىدىنمۇ قورقمىسا، يولۋاستىنمۇ قورقمىسا، قازان تۇۋىدىن قورقسا، قىزىق ئىش ئىكەن، مەن بىلمەيدىغان قازان تۇۋى دەيدىغان بىر بالا - قازا بار ئوخشايدۇ، دېگەن ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ، قورققىنىدىن ئەتراپقا قاراپتۇ، ئۆملەپ ئىشىك بېشىدىن چۈشۈپ قېچىپ كەتمەكچى بولۇپ يەرگە كۆز تىكسە، ئىشىك ئالدىدا بىر يوغان نەرسە ياتقۇدەك. بۇنىڭ يولۋاس ئىكەنلىكىنى بىلمىگەن ئوغرى ئۇنى قاراڭغۇدا بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ كالىسى دەپ ئويلاپ قاپتۇ.

يولۋاسمۇ بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ: «يولۋاستىنمۇ قورقمايمەن، خۇدايىم قازان تۇۋىدىن ساقلىسۇن» دېگەن گېپىنى ئاڭلاپ، قازان تۇۋى دەيدىغان مەندىنمۇ يامان بىر بالا بار ئوخشايدۇ، دەپ قورقۇپ ياتقانىكەن.

يولۋاسنى كالا دەپ ئويلاپ قالغان ئوغرى خۇشال بولۇپ كېتىپ، ئۇنى مىنىپلا قاچماقچى بولۇپ، ئۆگزىدىن ئۆزىنى تۈپتوغرا يولۋاسنىڭ ئۈستىگە تاشلاپتۇ. يولۋاس ئۆز ئۈستىگە مىنىۋالغان ئوغرىنى قازان تۇۋى دەپ ئويلاپ قاپتۇ - دە، ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ بەدەر قېچىپتۇ. تاڭ ئاتقۇچە قېچىپ، يولۋاسنىڭ ھېچ ھالى قالماپتۇ. تاڭ ئاتقاندا ئۇلار بىر جاڭگالغا بېرىپ قاپتۇ. ئوغرى قاراپ باقسا، ئاستىدا مىنىۋال-

غىنى كالا ئەمەس، يولۋاس. سەكرەپ چۈشۈپ، قورقۇنچلۇقىدا بىر ئېگىز دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ كېتىپتۇ. يولۋاس قىرىق - ئەللىك قەدەم نېرىغا بېرىپ ھېرىپ يېتىپ قاپتۇ. شۇ يەردە يۈرگەن بىر تۈلكە بۇ ھالغا ھەيران بولۇپ، يولۋاسقا سالام بېرىپ، ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپتۇ.

— سەن كىچىك بىر ھىيلىگەرسەن، دەرھال جېنىڭنى جايلا، دەرەخنىڭ ئۈستىدە قازان تۇۋى بار، تاڭ ئاتقۇچە مېنى مىنىپ ھالىمنى قويمىدى، — دەپتۇ يولۋاس.

— ۋاي يولۋاس پادىشاھىم، ئۇ قازان تۇۋى ئەمەس، ئادەم، — دەپتۇ تۈلكە قۇيرۇقىنى شىپاڭلىتىپ.

— ياق، قازان تۇۋى، — دەپتۇ يولۋاس كۆزلىرىنى ئالايتىپ.

— ئۇنداق بولسا، ئىككىمىز دەرەخنىڭ تۈۋىگە بارايلى. سىلى قاراپ تۇرسىلا، مەن دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىمەن، مۇبادا ئۇ ئادەم بولماي، راست سىلى ئېيتقاندەك قازان تۇۋى بولسا، ئاستا كۆزۈمنى چىمچىقلىتىپ قويىمەن، سىلى دەرھال قېچىپ كەتسىلە. مەن قېچىشنىڭ يولىنى ئۆزۈم تاپىمەن، — دەپتۇ تۈلكە. يولۋاس ماقۇل كەپتۇ، بىراق شەرت قويۇپتۇ:

— سەن تۈلكە ھارامزادە. ئۆزۈڭ قېچىپ كېتىپ، مېنى قازان تۇۋىگە تۇتۇپ بېرەمسەن تېخى. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سېنى بويىنۇمغا باغلىۋېلىپ بارىمەن، نېمە بولساق تەڭ بولىمىز، — دەپتۇ يولۋاس.

بۇلار دەرەخ تۈۋىگە كەپتۇ. يولۋاسنىڭ بويىنىغا باغلانغان تۈلكە ئارغامچىنى سۆرەپ دەرەخكە چىقىشقا باشلاپتۇ.

قورقۇپ ئەرۋاھى ئۇچۇپ كەتكەن ئوغرى دەرەخ ئۈستىدە ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي، قورقۇنچلۇقىدا تۈلكىگە قاراپ تىپ جىڭغۇۋېتىپتۇ. بۇنىڭدىن تۈلكىنىڭ كۆزلىرى چىملداپ كەتكەنىكەن، يولۋاس تۈلكىنى ۋە ئارغامچا ئۈزۈلۈپ قالغان

دەرەخنى قومۇرۇپ بەدەر قېچىپتۇ. ئوغرى ئاسماندىن چۈشكەن خېمىردەك، جاڭگالدا قىمىر قىلماي يېتىپتۇ.

بىر رىۋايەتكە قارىغاندا، يولۋاس هازىرغىچە تۈلكىنى سۆ-رەپ يۈرگەنمىش، تۈلكىنىڭ بولسا، تېرىسىدىن باشقا هېچ نەرسىسى قالماپتىمىش.

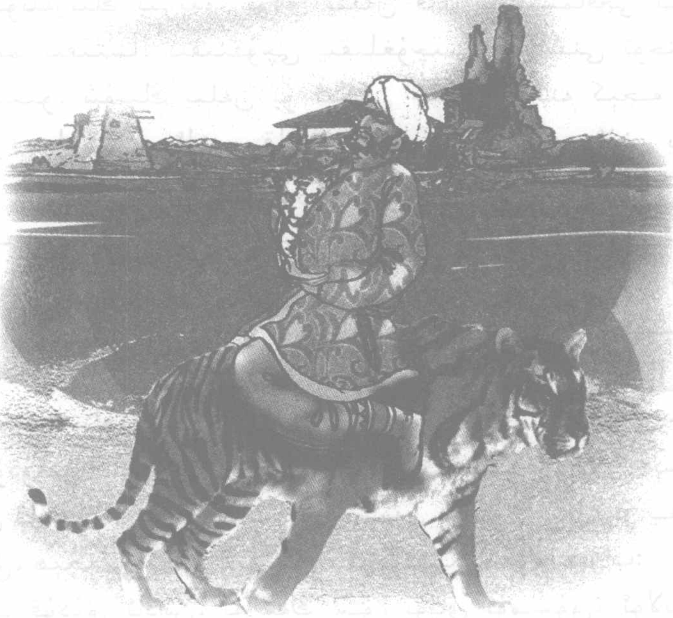

ئۆلاي بىلەن قاغا

كۆنلەرنىڭ بىرىدە، ئۆلاي بىلەن قاغا چېلىشماقچى بوپ-تۇ. كىم يىقىتسا، يىقىتقۇچى يىقىلغۇچىنى يېيىشنى توختام قىلىشىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىككى جانىۋار يەتتە كېچە - كۈندۈز چېلىشىپ، ئاخىر قاغا ئۆلاينى يىقىتىپ، ئۇنى يې-يىشكە تەمشەلگەندە، ئۆلاي ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ھەي قاغا، سەن بولساڭ ئۇچار جانىۋارلار ئىچىدە ئەڭ سەت، پاسكىنا بىرنەرسە، شۇنىڭ ئۈچۈن قەيەردىن بولسۇن سۇ تېپىپ، تۇمشۇقۇڭنى پاكىزلاپ كېلىپ مېنى يېگىن، — دەپتۇ.

قاغا قىرىق بىر كېچە - كۈندۈز سۇ ئىزدەپ، چۆل - جەزىرىلەردە ناھايىتى كۆپ ئاۋارە بولۇپ، ئاخىردا سۇيى بار بىر قۇدۇقنى تېپىپتۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئىچىگە چۈشەي دېسە، كېيىن قايتىپ چىقىش قىيىن، چۈشمەي دېسە، باشقا بىر يەردە سۇ يوق، ھېچبىر ئىلاج قىلالماي، قۇدۇقتىكى سۇغا قاراپ:

— قۇدۇق ئاداش، بەرسەڭ سۇ، يۇياي تۇمشۇق، ئۆلاينى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېگىز، — دەپتۇ. قۇدۇق مىيى-قىدا كۈلۈپ قويۇپ:

— مەن بۇ سۇنى غېرىب - مۇساپىر، ئۆتكەن - كەچكەن كارۋانلار ئۈچۈن ساقلاپ قويغانمەن، سېنىڭ بۇ قۇ-رۇق گېپىڭگە سۇ چىقىرىپ بېرەلمەيمەن. ئەگەر خالىساڭ،

كوزا تېپىپ كېلىپ سال، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىختىيارىڭچە سۇ بىرەي، — دەپتۇ. قاغىنىڭ بېشىغا چوڭ غەم چۈشۈپ، ئېڭىكىنى تۇتۇپ ئۇزۇن ئولتۇرۇپتۇ، بۇ چۆللۇكتە سۇ تارتىـ-قۇدەك قاچا تېپىشقا كۆزى يەتمەي، بىرنەچچە كۇن يول يۇ-رۇپتۇ. بىر يېزىغا كېلىپ، بىر ئەخلەتخانىغا قارىسا، بىر پۇچۇق كوزا تۇرغۇدەك. قاغا:

— كوزا ئاداش، بولساڭ پۇتۇن، تارتاي سۇ، يۇياي تۇم-شۇق، ئۇلاينى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېگىز، — دەپ يالۋۇرغانىكەن، پۇچۇق كوزا ئورنىدىن دىككىدە تۇرۇپ:

— مەن سۇپۇرۇندىخانىدا تۇرسام، كۆزۈڭگە ئىلماي ھەر قىسما گەپ قىلىۋەرمە، مېنى ئىگىلىرىم نۇرغۇن ئەجىر قىـ-لىپ، تاغدىن سېغىز توپا ئەكېلىپ، خۇمدانغا سېلىپ پىشۇ-رۇپ كوزا ياسايدۇ، ئاندىن كېيىن سۇ تارتىدۇ، — دەپتۇ.

قاغا ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماستىن، ئىزدە - ئىزدە بىر سېغىزلىقنى تېپىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، سېغىز توپىغا قاراپ:

— سېغىز ئاداش، بەرسەڭ سېغىز، ئېتەي كوزا، تارتاي سۇ، يۇياي تۇمشۇق، ئۇلاينى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېـ-گىز، — دەپتۇ.

سېغىز چىرايىنى ئانچە ئاچماستىن، قاغىغا قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

— مەن بولسام ئۇزۇن يىللاردىن بېرى مۇشۇ يەردە ساقلىنىپ ياتتىم. ئەتراپىمدا يا-شاۋاتقان نۇرغۇن كىـ-شىلەر پىشانىلىرىدىن تەر ئاقۇزۇپ، مېنى

كولىۋېلىپ، نۇرغۇن مېھنەت بىلەن كوزا ياساپ ئىشلىتىپ كەلدى. سېنىڭ مۇنداق قۇرۇق سۆزلىرىڭگە چىقىپ كوزا ياسىلىپ بەرمەيمەن. خالىساڭ، سەنمۇ خەقلەرگە ئوخشاش كېيىك مۈڭگۈزى تېپىپ كېلىپ، ئەجىر قىلىپ ئېلىپ كەتسەڭ مەيلى.

قاغىنىڭ بېشىغا يەنە غەم چۈشۈپتۇ، يالتىيىپ قالاي دېسە، ئۆلايىنىڭ گۆشى تاتلىق. مەيلى دەپ، ئۇ يەنە يولغا راۋان بوپتۇ. نەچچە كۈن يول يۈرۈپ، تاغنىڭ بىر كامىرىدىن ئىككى بالىسى بار بىر كېيىكنى تېپىپتۇ. ئۇنىڭغا قاراپ:

— كېيىك ئاداش، بەرسەڭ مۈڭگۈز، چۈخچىلاي سىغىز، ئېتەي كوزا، تارتاي سۇ، يۇياي تۇمشۇق، ئۆلايىنى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېگىز، — دەپتۇ كۆزىگە مۆلدۈرلىدە ياش ئېلىپ. كېيىك يېنىدا ياتقان بالىسىنى كۆرسىتىپ:

— ماڭا مۈشۈ يەردە ياشىغىلى ئۇزۇن يىللار بولدى. نۇرغۇن ھەلەكچىلىك بىلەن تىرىكچىلىك قىلىۋاتىمەن، مۈشۈ ئۇششاق بالىلىرىمنى يىراق يەرلەردىن ئوت - چۆپ ئەكېلىپ باقىمەن. مۈڭگۈزۈم بولسا، ياۋايى يىرتقۇچلاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن كېرەك بولىدۇ. سېنىڭ مۇنچىلىك ئۇزۇن يوللاردىن كەلگىنىڭ ئۈچۈن مەيلى بېرەي، لېكىن بىرنەچچە كۈنلۈك ئوزۇقۇم ئۈچۈن ئوت - چۆپ ئېلىپ بەرگىن، — دەپتۇ.

قاغا ئۆز ئىشىنىڭ مۇنداق چىگىش بولۇپ كېتىپ بارغانلىقىنى سېزىپ، كۆپ پۇشايمان يەپتۇ، ئىلاج يوق، مىڭ بىر نادامەتلەر ئاستىدا يولغا چىقىپ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئوت - چۆپلۈك تاغقا كېلىپ، ئوت - چۆپلەرگە قاراپ:

— چۆپ ئاداش، بەرسەڭ چۆپ، يېسۇن كېيىك، بەرسۇن مۈڭگۈز، چۈخچىلاي سىغىز، ئېتەي كوزا، تارتاي سۇ، يۇياي تۇمشۇق، ئۆلايىنى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېگىز، — دەپ زارلىنىپتۇ. ئوت - چۆپلەر قاغىغا قاراپ:

— سەن بولساڭ كېرەكسىز، ئىنسانغا ھېچ پايداڭ تەگمەيدىغان نەرسىسەن، بىز ساڭا نېمىدەپ ئوزۇق بېرىمىز؟! بىزدىن نۇرغۇن جان - جانىۋار ئوزۇقلىنىپ پايدىلىنىدۇ. ئەمگەك قىلغانلار بىزنى ئوروپ ئېلىپ كېتىدۇ. ئەگەر خالىساڭ، ئورغاق تېپىپ كېلىپ ئوروپ كەت، — دەپتۇ.

قاغا ئىلاجسىز يولغا چىقىپ، بىر ئورغاقنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— ئورغاق ئاداش، بەرسەڭ ئورغاق، ئوراي ئوت، بەرسۇن چۆپ، يېسۇن كېيىك، بەرسۇن مۈڭگۈز، چۇخچىلاي سىغىز، ئېتەي كوزا، تارتاي سۇ، يۇياي تۇمشۇق، ئۇلاينى يەپ، بولاي سېمىز، ئۇچاي ئېگىز، — دەپتۇ. ئورغاق بەللىرىنى ئېگىپ تۇرۇپ:

— مەن ئۆزۈمچىلا مۇنداق بولغان ئەمەس، مېنى تۆمۈرچى ئۇستام نۇرغۇن ئەمگەك بىلەن ياسىغان، شۇ تۆمۈرچىنىڭ قېشىغا بېرىپ ياسىتىپ كەل، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

قاغا ئۇلاي بىلەن چېلىشقىنىغا مىڭ بىر پۇشايمان قىلىپ، نۇرغۇن ئويلاپ، ئاخىر تۆمۈرچى ئۇستىنىڭ يېنىغا بېرىپ، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى تارتقان يول ئازابىنى ئېيتىپ، تولا قاقشىغانلىقتىن، تۆمۈرچى مۇنداق دەپتۇ:

— ئورغاقنى ياساپ بەرسەم قانداق ئېلىپ كېتىسەن؟

— پۇتۇمغا ئېسىپ قوي، — دەپتۇ قاغا.

— بولمايدۇ، پۇتۇڭدىن چۈشۈپ قالىدۇ.

— بولمىسا، بوينۇمغا ئېسىپ قوي.

— مەيلى، — دەپ، تۆمۈرچى ئورغاقنىڭ ئەگمىچىدىن قاغىنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويۇپتۇ.

قاغا ئىچ - ئىچىگە پاتماي خۇشال بولۇپ، بىرلا كۆتۈرۈلۈپ بىرئاز ئۇچقاندىن كېيىن، ئورغاق قاغىنىڭ بوينىنى شىرت قىلىپ كېسىپتۇ، قاغا يەرگە پۇلاڭلاپ چۈشۈپ كېتىپتۇ.

قاغا ئۇلاينى يەپ سەمرىيەلمەي چۆلدە قاپتۇ.

تېكە، قوچقار ۋە بۇقا

بۇرۇنقى زاماندا بىر باي بولغانىكەن، ئۇنىڭ نۇرغۇن چارۋا مېلى بولۇپ، بىر كۈنى باي ئۆچكە قوتىنىغا كىرسە تېكىنىڭ، قوي قوتىنىغا كىرسە قوچقارنىڭ، كالا قوتىنىغا كىرسە بۇقىنىڭ قوتۇر بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. باي، ئاپلا، بۇلار قوتۇرىنى باشقا ماللارغا يۇقتۇرىدىغان بولدى، دەپ، بۇلارنى قوتاندىن قوغلاپ چىقىرىپتۇ. قوتاندىن قوغلانغان بۇ ئۈچ ئاغىنە بىر يەرگە بېرىپ ئوتلاپ يۈرۈپ، ئۆزئارا:

— ئەمدى قانداق قىلارمىز؟ بۇ يەردىن كېتەيلى. ئېيىتىشلارغا قارىغاندا، يىراق بىر يەردە بىر ئادىل پادىشاھ بار دەيدۇ، شۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بارساق، — دېيىشىپتۇ ـ دە، شۇ ياققا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار ئادىل پادىشاھنىڭ شەھىرىگە يېتىپ بېرىپ قارىغۇدەك بولسا، بىر تۈۋرۈك تۇرغۇدەك. ئۇلار بېرىپ تۈۋرۈككە سۈركىلىشكە باشلاپتۇ. بۇ چاغدا بىرى پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ: «شەھىرىمىزگە ئۈچ دەۋاگەر كەلدى» دەپتۇ. پادىشاھ ياساۋۇللاردىن بىرىنى چىقىرىپتۇ. ياساۋۇل ئۇلارغا قاراپ بېقىپ قايتىپ كىرىپ، پادىشاھقا:

— قوتۇر بېسىپ كەتكەن ئۈچ هايۋان ئىكەن، — دەپ مەلۇم قىپتۇ. پادىشاھ دەرهال پەرمان چىقىرىپتۇ. پەرماندا: «بۇ قوتۇر باسقان ئۈچ هايۋان مەيلى كىمنىڭ ئوت ـ چۆپ،

زىرائەتلىرىنى يېسۇن، ئۇلارغا چېقىلىشقا بولمايدۇ. ئەگەر ئۇلارغا ئازار بەرگۈچىلەر بولسا، ئۆزى ئۆلۈمگە، مېلى تالاڭغا مەھكۇم !» دېيىلىپتۇ. ياساۋۇللار بۇ پەرماننى كوچا ـ كو ـ چىلارغا چاپلىۋېتىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ھايۋانلار بازاردا سېتىۋاتقان قوغۇن ـ تاۋۇز، ناۋايخانىدىكى نان قاتارلىق نەر ـ سىلەرنى ئۆزلىرى خالىغانچە يەيدىغان بوپتۇ. باشقىلار ئۇلارنى ئۇراي دېسە، پەرمان بولغاچقا ئۇرالمايدىكەن. ئۇلار شۇ بويىچە شەھەردە يۈرۈۋېرىپ خېلى سەمرىگەندىن كېيىن، بۇقا:

— ئاغىنىلەر، ئەمدى قاچمىساق بولمىدى، بىز بۇلارنىڭ نەزەرىدىن چۈشۈپ قالدۇق، — دەپتۇ. باشقىلارمۇ بۇنىڭغا قوشۇلۇپ، شەھەر سىرتىغا چىقىپ كېتىپتۇ. سىرتتا يۈرۈپ باشقىلارنىڭ زىرائەتلىرىنى يەنىلا خالىغانچە يەپتۇ، دەسسەپ ـ چەيلەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار خېلى ئوبدانلا سەمرىپ قاپ ـ تۇ. ئۇلارنىڭ سەمرىگەنلىكىنى كۆرگەن كىشىلەردىن بىرنەچ ـ چىسى پەيلىنى بۇزۇپ، بىرلىشىپ كەچتە سويماقچى بوپتۇ. ئۇلارنىڭ مەسلىھىتىنى تېكە ئاڭلاپ قېلىپ ئاغىنىلىرىگە دې ـ گەندىن كېيىن، ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ بۇ يەردىنمۇ قېچىپتۇ. ئۇلار قېچىپ كېتىپ بېرىپ ئۆزئارا باشلامچىلىقنى تالىشىپ قاپتۇ، ھېچقايسىسى بىر ـ بىرىگە يول قويماپتۇ. ئۇلار شۇنداق تالاش ـ تارتىش بىلەن كېتىپ بارغاندا، چوڭ بىر ئۆستەڭگە دۇچ كېلىپ قاپتۇ. تېكە:

— مۇشۇ ئۆستەڭدىن قايسىمىز سەكرەپ ئۆتۈپ كەتسەك شۇ باشلامچى بولسۇن، — دېگەنىكەن، قوچقار بىلەن بۇقا بۇ ـ نىڭغا قوشۇلۇپتۇ. ئالدى بىلەن تېكە بىر سەكرەپلا ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئىككىنچى قېتىمدا قوچقار سەكرەپ ئۆستەڭنىڭ ئوتتۇرىسىغا چۈشۈپتۇ. ئاخىردا بۇقا يىراقتىن ھۆركىرەپ كېلىپ ئۆستەڭنىڭ قىرىغا كەلگەندە موللاق ئېتىپ سۇغا يى ـ

قىلىپتۇ. ئۇلار تېكىگە قايىل بولۇپ، ئۇنى باشلامچى قىپتۇ. ئۈچ ئاغىنە يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ.

ئۇلار بىر يەرگە بارغاندا بىر پارچە يولۋاس تېرىسى ئۇچراپتۇ. تېكە: «مۇشۇ تېرە بىزگە لازىم بولۇپ قالىدۇ» دەپ، تېرىنى بۇقىغا ئارتىپتۇ. ئۇلار يولىنى داۋاملاشتۇرۇپ مېڭىپ بىر ئەسكى كۆزلەككە كەپتۇ. ئۇلار بۇ يەردە قونماقچى بولۇپ كۆزلەك قورۇسىغا كىرىپتۇ، قورۇغا كىرسە، بەش - ئالتە بۆرە تۇرغۇدەك. بۆرىلەر ئۇلارنى كۆرۈپ:

— كېلىڭلار، ئاغىنىلەر، بۇقا تەپكەك باتۇر ئاخشاملىقىمىز بولار، قوچقار باتۇر چۈشلۈكىمىز بولار، تېكىچەك باتۇر ناشتىلىقىمىز بولار، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ قوچقار بىلەن بۇقا غەمگە چۆكۈپتۇ. بۇ چاغدا تېكە:

— هەي بۆرە، ئالتە بۆرىنىڭ تېرىسى بىر جۇۋىغا ياقا بولىدۇ، بىر يولۋاسنىڭ تېرىسى چاپانغا بوي بولىدۇ، — دەپ-تىكەن، ئۇلارنىڭ كۆزى چەكچىيىپ، ئەرۋاھى ئۇچۇپتۇ. بۆرىلەردىن بىرى سىرتقا چىقىپ قارىسا، ئىشىك ئالدىدا يولۋاسنىڭ تېرىسى تۇرغۇدەك، بۇنى كۆرۈپ بۆرىلەر بىر - بىرلەپ قېچىشقا باشلاپتۇ. ئاخىردا سەللە باتۇر دەيدىغان بىرى قاپتۇ. تېكە يۇگۇرۇپ بېرىپ ئۇنى بىرنى ئۇسۇپتۇ، ئارقىدىنلا قوچقارمۇ شوخشۇپ بېرىپ بىرنى ئۇسۇپتۇ، سەللە باتۇر ئاغزى - بۇرنى قان بولۇپ، قېچىشقا باشلاپتۇ. ئۇ قېچىپ كېتىپ بارسا، تاغدىكى ئەللە باتۇر دەيدىغان بىر بۆرە ئۇچراپ قاپتۇ. ئەللە باتۇر ئۇنىڭدىن:

— هەي سەللە باتۇر، نېمە بولدۇڭ؟ — دەپ سوراپتۇ. سەللە باتۇر ئۆزىنى توختىتىپ:

— ئۈچ رىزىق ئۇچرىۋىدى، ئۇنى ئەمدى يەيلى دېسەك، تاس قالدى ئۇلار بىزنى يەۋەتكىلى، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ

ئەللە باتۇر ئۇنى مازاق قىلىپ:

— يۇرە، مېنى باشلاپ بارغىن، — دەپتۇ. ئۇ ئىككىسى يولغا چۈشۈپ مېڭىپتۇ.

ئۈچ ئاغىنە بۆرىلەرنى قاچۇرۇۋەتكەندىن كېيىن: «ئەمدى بىز ئۆزىمىزنى دالدىغا ئالمىساق، ئۇلار يەنە كېلىدۇ» دەپ، بىر ياققا قاراپ قېچىشقا باشلاپتۇ. ئۇلار شۇ قاچقانچە يوغان بىر دەرەخكە ئۇچراپتۇ. ئۇلار شۇ دەرەخنى دالدا قىلماقچى بوپتۇ. تېكە ئالدى بىلەن دەرەخكە چىقىۋاپتۇ، ئارقىدىن قوچ-قارمۇ چىقىپتۇ. ئىككىسى بۇقىنىمۇ سۆرەپ يۈرۈپ بىر شاخ-قا چىقىرىپتۇ.

ئۇلار ئەمدى قۇتۇلدۇق دەپ تۇرسا، ئەللە باتۇر بىلەن سەللە باتۇر يېتىپ كەپتۇ. بۇنى كۆرۈپ ئۇلار جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ تۇرغاندا، قىبلىدىن بىر شامال چىقىپتۇ. شا-مالنىڭ كۈچى بىلەن بۇقا چىقىۋالغان شاخ قاراسلاپ سۇنۇپ-تۇ. بۇنى كۆرۈپ، سەللە باتۇر:

— بىر دەرەخ تەڭ كېلەلمەيۋاتقان نەرسىگە سەن بىلەن مەن قانداق تەڭ كېلىمىز؟ قاچايلى، — دەپتۇ-دە، ئىككى-سى قېچىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۈچ ئاغىنە ئەركىن يايراپ سەيرىنى داۋام قىپتۇ.

[General Information]
书名=维吾尔民间故事 23　维吾尔文
SS号=40250818